

Belgische Senaat

Gewone Zitting 2002-2003

2-281

Plenaire vergaderingen

Dinsdag 1 april 2003

Namiddagvergadering

Handelingen

Session ordinaire 2002-2003

Sénat de Belgique

Annales

Séances plénières

Mardi 1er avril 2003

Séance de l'après-midi

2-281

De **Handelingen** bevatten de integrale tekst van de redevoeringen in de oorspronkelijke taal. Deze tekst werd goedgekeurd door de sprekers. De vertaling – *cursief gedrukt* – verschijnt onder de verantwoordelijkheid van de dienst Verslaggeving. Van lange uiteenzettingen is de vertaling een samenvatting.

De nummering bestaat uit het volgnummer van de legislatuur sinds de hervorming van de Senaat in 1995, het volgnummer van de vergadering en de paginering.

Voor bestellingen van Handelingen en Vragen en Antwoorden van Kamer en Senaat:
Dienst Publicaties Kamer van volksvertegenwoordigers, Natieplein 2 te 1008 Brussel, tel. 02/549.81.95 of 549.81.58.

Deze publicaties zijn gratis beschikbaar op de websites van Senaat en Kamer:
www.senate.be www.dekamer.be

Afkortingen - Abréviations

AGALEV	Anders Gaan Leven
CD&V	Christen-Democratisch en Vlaams
CDH	Centre Démocrate Humaniste
ECOLO	Écologistes
MR	Mouvement réformateur
PS	Parti Socialiste
SP.A	Socialistische Partij Anders
VL. BLOK	Vlaams Blok
VLD	Vlaamse Liberalen en Democraten
VU-ID	Volksunie-ID21

Les **Annales** contiennent le texte intégral des discours dans la langue originale. Ce texte a été approuvé par les orateurs. Les traductions – *imprimées en italique* – sont publiées sous la responsabilité du service des Comptes rendus. Pour les interventions longues, la traduction est un résumé.

La pagination mentionne le numéro de la législature depuis la réforme du Sénat en 1995, le numéro de la séance et enfin la pagination proprement dite.

Pour toute commande des Annales et des Questions et Réponses du Sénat et de la Chambre des représentants: Service des Publications de la Chambre des représentants, Place de la Nation 2 à 1008 Bruxelles, tél. 02/549.81.95 ou 549.81.58.

Ces publications sont disponibles gratuitement sur les sites Internet du Sénat et de la Chambre:
www.senate.be www.lachambre.be

Inhoudsopgave

Verslag van de parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek naar de legale en illegale exploitatie van en de handel in natuurlijk rijkdommen in de regio van de Grote Meren, in het licht van de huidige conflictsituatie en de betrokkenheid van België daarbij (Stuk 2-942)	4
Voorstel van resolutie betreffende het adiëren van het Internationaal Strafhof inzake misdaden waarover het rechtsmacht heeft en die in de Democratische Republiek Kongo gepleegd werden (van de heer Georges Dallemagne, Stuk 2-1492)	4
Voortzetting van de bespreking	4
Verslag van de parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek naar de legale en illegale exploitatie van en de handel in natuurlijk rijkdommen in de regio van de Grote Meren, in het licht van de huidige conflictsituatie en de betrokkenheid van België daarbij (Stuk 2-942).....	51
Voorstel van resolutie betreffende het adiëren van het Internationaal Strafhof inzake misdaden waarover het rechtsmacht heeft en die in de Democratische Republiek Kongo gepleegd werden (van de heer Georges Dallemagne, Stuk 2-1492)	54
Berichten van verhindering.....	55

Sommaire

Rapport de la commission d'enquête parlementaire chargée d'enquêter sur l'exploitation et le commerce légaux et illégaux de richesses naturelles dans la région des Grands Lacs au vu de la situation conflictuelle actuelle et de l'implication de la Belgique (Doc. 2-942)	4
Proposition de résolution relative à la saisine de la Cour pénale internationale pour les crimes relevant de sa compétence commis en République démocratique du Congo (de M. Georges Dallemagne, Doc. 2-1492).....	4
Suite de la discussion	4
Rapport de la commission d'enquête parlementaire chargée d'enquêter sur l'exploitation et le commerce légaux et illégaux de richesses naturelles dans la région des Grands Lacs au vu de la situation conflictuelle actuelle et de l'implication de la Belgique (Doc. 2-942).....	51
Proposition de résolution relative à la saisine de la Cour pénale internationale pour les crimes relevant de sa compétence commis en République démocratique du Congo (de M. Georges Dallemagne, Doc. 2-1492)	54
Excusés	55

Voorzitter: mevrouw Sabine de Bethune, eerste ondervoorzitter

(De vergadering wordt geopend om 14.40 uur.)

Verslag van de parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek naar de legale en illegale exploitatie van en de handel in natuurlijk rijkdommen in de regio van de Grote Meren, in het licht van de huidige conflictsituatie en de betrokkenheid van België daarbij (Stuk 2-942)

Voorstel van resolutie betreffende het adiëren van het Internationaal Strafhof inzake misdaden waarover het rechtsmacht heeft en die in de Democratische Republiek Kongo gepleegd werden (van de heer Georges Dallemagne, Stuk 2-1492)

Voortzetting van de bespreking

De heer André Geens (VLD). – Goethe heeft ooit geschreven: ‘Het ergert de mensen dat de waarheid zo eenvoudig is.’ Hierop kom ik bij het slot van mijn uiteenzetting nog terug. Ik vraag om geduld, want ik weet niet wanneer ik mijn toespraak zal beëindigen, omdat ik nu eenmaal heel wat elementen van het dossier moet behandelen. Ik doe dit jammer genoeg voor een lege zaal. Ik zal echter doen wat ik moet doen.

Eerst richt ik een woord van dank aan het personeel van de commissie, de taaldienst, de dienst Verslaggeving, kortom aan eenieder die het mogelijk heeft gemaakt het verslag op te stellen. In het bijzonder wil ik mevrouw André danken, die ons als expert door deze moeilijke periode heeft begeleid, daarin bijgestaan door een hele achterban van experts. Ik wens ook onze juridische expert, de heer Vandeplass, te danken, evenals meester Blommaert, die ons heeft geadviseerd inzake het dossier GTL/STL/Delcredere.

De eerste onderzoekscommissie in ons land zag al in 1831 het levenslicht, toen men een onderzoek wilde instellen naar de redenen van het militair mislukken, maar het heeft tot 1880 geduurd vooraleer een wet op onderzoekscommissies werd goedgekeurd. Tussen 1880 en 1972 werden slechts een beperkt aantal onderzoekscommissies opgericht, terwijl er sinds 1985 elf onderzoekscommissies in de Kamer en zes in de Senaat werden ingesteld.

De onderzoekscommissie over de Grote Meren werd opgericht op 28 juni 2001. Haar opdracht was duidelijk: ten eerste, een onderzoek te verrichten naar legale en illegale activiteiten van bedrijven, instellingen en personen in de Democratische Republiek Congo en in de regio, voor de periode bestreken door de VN-rapportering, en in het licht van de huidige conflictsituatie en de betrokkenheid van België daarbij; ten tweede, het juridische kader en de controlemechanismen terzake te evalueren; ten derde, aan de hand van de vaststellingen aanbevelingen te formuleren. Tussen september 2001 en augustus 2002 heeft de

Présidence de Mme Sabine de Bethune, première vice-présidente

(La séance est ouverte à 14 h 40.)

Rapport de la commission d'enquête parlementaire chargée d'enquêter sur l'exploitation et le commerce légaux et illégaux de richesses naturelles dans la région des Grands Lacs au vu de la situation conflictuelle actuelle et de l'implication de la Belgique (Doc. 2-942)

Proposition de résolution relative à la saisine de la Cour pénale internationale pour les crimes relevant de sa compétence commis en République démocratique du Congo (de M. Georges Dallemagne, Doc. 2-1492)

Suite de la discussion

M. André Geens (VLD). – *Les gens supportent mal que la vérité soit aussi simple. Je reviendrai à la fin de mon exposé – long, je le crains – sur ce constat de Goethe, mais je me dois auparavant de traiter ce dossier en détail, même devant une salle vide.*

Je voudrais tout d'abord remercier le personnel de la commission, le service linguistique, le service des comptes rendus, bref tous ceux qui ont contribué à la confection du rapport. Je tiens en particulier à remercier Mme André qui nous a accompagnés en tant qu'experte tout au long de ce parcours difficile. Je souhaite également remercier notre expert juridique, M. Vandeplass, ainsi que maître Blommaert.

La première commission d'enquête fut instituée en 1831 pour examiner les causes de l'échec militaire. Il fallut toutefois attendre 1880 pour que soit votée une loi sur les commissions d'enquête. Seules quelques commissions de ce type furent créées entre 1880 et 1972, contre onze à la Chambre et six au Sénat depuis 1985.

La commission d'enquête « Grands Lacs » fut constituée le 28 juin 2001. Sa mission était claire : d'abord, faire une enquête sur les activités légales et illégales d'entreprises, d'institutions et de personnes en République démocratique du Congo et dans la région durant la période couverte par les rapports des Nations unies, et au vu de la situation conflictuelle et de l'implication de la Belgique ; ensuite, évaluer le cadre juridique et les mécanismes de contrôle en la matière ; enfin, formuler des recommandations basées sur les constatations finales.

Entre septembre 2001 et août 2002, la commission d'enquête a tenu 71 séances, dont 30 à huis clos, et 27 réunions du bureau.

Je tiens mentionner certains membres de la commission. Je remercie en tout premier lieu mon compagnon de route, Michiel Maertens, dont l'assiduité fut sans faille.

onderzoekscommissie 71 vergaderingen gehad, waarvan 30 met gesloten deuren, en 26 bureauvergaderingen.

Bepaalde commissieleden wil ik hier speciaal vernoemen. Ik denk in de eerste plaats aan mijn 'compagnon de route', Michiel Maertens, die altijd aanwezig was, zelfs een keer meer dan de voorzitter; maar toen ik die keer verstek moest laten gaan, werd de vergadering wel afgelast. Daarnaast wil ik ook de heer Dallemagne, rapporteur, danken voor zijn positieve inbreng, zijn kritische geest, zijn vele vragen, ook al ben ik het, zoals straks zal blijken, soms helemaal niet met hem eens. De soms lijnrechte tegenstellingen tussen ons veranderen echter niets aan het feit dat de commissie zonder hem niet was geweest wat ze is. Ik dank ook de tweede rapporteur, de heer Colla, die steeds opnieuw spitse opmerkingen maakte en de commissieleden vaak met hun twee voeten op de grond terugbracht. Ik wens ook alle andere leden van de commissie die hun medewerking hebben verleend, te bedanken en vooral ook de medewerkers van de commissieleden. Sommige parlementsleden waren er vaak niet, maar hun medewerkers waren er altijd wel en soms kwamen zij dan bij de voorzitter klagen omdat ze bij hun parlementsleden geen gehoor vonden.

De commissie was opgericht voor zes maanden. We kregen twee keer een verlenging, één keer tot 31 december en daarna tot 1 februari, wat we, met goedkeuring van het Bureau, hebben geïnterpreteerd als zijnde tot 15 februari. De reden voor deze verleningen was dat we maar bleven wachten op een bijkomend rapport of bijkomende elementen van het panel van de Verenigde Naties, die steeds weer werden aangekondigd.

De basis voor onze werkzaamheden werd eigenlijk gevormd door het eerste rapport van het VN-panel van experts. Ik wil hier meteen een misverstand uit de wereld helpen. Vaak, al te vaak wordt er gesproken over een rapport van de VN. Dit is geen rapport van de VN, maar een rapport van een panel van experts aangesteld door de VN-secretaris-generaal en de VN-Veilighedsraad heeft daarover nog geen uitspraak gedaan. Integendeel, ze hebben de experts een nieuwe opdracht gegeven die is uitgemond in de resolutie 1457. Ook daarop kom ik straks nog terug.

Ik wil ook iets zeggen over de middelen van de commissie. Een onderzoekscommissie kan enkel bestaan indien ze ook de middelen krijgt om een onderzoek te doen. We zijn begonnen op 28 juni 2001 en er is ons vaak verweten dat we treuzelden. Het heeft inderdaad lang geduurd, omdat we niet precies onze rechten en plichten kenden en niet precies wisten over welke budgetten we konden beslissen. Daarom zijn we inderdaad pas in november 2001 echt van start gegaan. Wij hebben van de Quaestuur uiteindelijk een budget gekregen van 57.300 euro voor de beginfase. Je merkt onmiddellijk dat dit bedrag van geen kanten te vergelijken is met het 1,5 miljoen dollar van het VN-panel.

Wij hebben heel lang de illusie gekoesterd dat het VN-panel ons een heleboel informatie zou doorspelen. Dat kwam onder andere doordat dit panel ons herhaaldelijk zelf beloofde dat we over bepaalde elementen zou kunnen beschikken. Bij het begin van onze werkzaamheden hadden we hierover in Brussel een gesprek met de heer Kassem, de voorzitter van het VN-panel. Later zagen we het VN-panel nog tweemaal in Nairobi en tweemaal hier in Brussel. Telkens is die belofte

Je remercie également le premier rapporteur, M. Dallemagne, pour ses remarques constructives, son esprit critique et ses nombreuses questions, même si parfois je ne suis pas du tout d'accord avec lui. Je remercie aussi le second rapporteur, M. Colla, pour ses observations d'une grande acuité et son sens des réalités. De même, je tiens à remercier tous les autres membres de la commission, sans oublier leurs collaborateurs dont la contribution fut particulièrement précieuse.

La commission, instituée pour six mois, fut prolongée à deux reprises, la première fois jusqu'au 31 décembre et la seconde jusqu'au 1er février, devenu, avec l'accord du bureau, le 15 février. Le panel des Nations unies nous annonçait en effet des informations complémentaires qui tardaient à venir.

Le premier rapport du comité d'experts des Nations unies – et non des Nations unies, comme cela fut trop souvent dit – fut la base de nos travaux. Non seulement le Conseil de sécurité ne s'est pas encore prononcé au sujet de ce rapport, mais il a au contraire confié aux experts une nouvelle mission qui donna lieu à la résolution 1457. J'y reviendrai.

Quant aux moyens de la commission, ils furent longs à être fixés car nous ne connaissions pas bien nos droits et nos devoirs et nous nous interrogeons sur les budgets que nous pouvions déterminer. Finalement, la Questure nous a octroyé 57.300 euros pour la première phase. Comme vous pouvez le constater, nous sommes loin du million et demi de dollars dont disposait le comité d'experts des Nations unies.

Pendant longtemps nous avons entretenu l'illusion que le panel des Nations unies nous fournirait quantité d'informations. C'était notamment dû au fait que le panel lui-même nous avait promis à maintes reprises que nous pourrions disposer de certains éléments. Au début de nos travaux, nous avons eu un entretien à ce sujet à Bruxelles avec M. Kassem, le président du panel. Par la suite, nous avons encore rencontré ce panel deux fois à Nairobi et deux fois à Bruxelles. Chaque fois cette promesse fut renouvelée.

Lorsque nous avons finalement pu disposer des moyens nécessaires, nous avons recherché un expert. Les experts concernés n'ont toutefois entamé leurs travaux que le 15 avril 2001 étant donné que début janvier nous ne disposions pas encore d'un dossier approuvé et que nous ne pouvions donc pas répondre à leurs questions. Entre-temps, nous ne sommes toutefois pas restés inactifs et nous avons organisé diverses séances d'auditions. Le problème est tellement technique et complexe qu'il nous a semblé utile de nous familiariser avec le sujet et de mettre à jour nos propres connaissances.

Je dois avouer qu'après la fin des travaux de la commission, en triant les nombreux documents, je suis tombé chez moi sur quelques rapports internes de notre commission. L'un d'entre eux concerne l'entretien que nous avons eu le 4 avril 2002 avec M. Bruno Schiemsy. Je sais qu'il n'est pas d'usage de répéter des éléments provenant d'une réunion informelle mais l'information trouvée dans ce rapport est tellement frappante que je ne puis m'empêcher de vous en citer quelques paragraphes. Ce document n'a pas été rédigé par moi mais par les services de la commission.

Au moment de notre entretien nous pensions encore tous que le mandat du panel des Nations unies courait jusqu'à la fin

herhaald.

Toen we dan eindelijk over de nodige middelen beschikten, konden we op zoek gaan naar een expert. De betrokken experts zijn echter hun werkzaamheden pas op 15 april 2001 kunnen beginnen, omdat we begin januari nog niet over een goedgekeurd dossier beschikten en we hen bijgevolg geen antwoord konden bieden op hun vragen. Ondertussen hebben wij zelf echter niet stilgezeten en hebben we verschillende hoorzittingen gehouden: de problematiek is zodanig technisch en ingewikkeld, dat we het goed vonden ons al wat in de materie in te werken en onze eigen kennis op peil te brengen.

Ik moet hier iets bekennen: na het beëindigen van de commissie ben ik thuis bij het opruimen van de vele papieren gestoten op enkele interne verslagen van onze commissie. Een daarvan betrof het gesprek dat we op 4 april 2002 met de heer Bruno Schiemy hebben gevoerd. Ik weet dat het niet gebruikelijk is om zaken uit een informele bijeenkomst te vertellen, maar de informatie die ik in dat verslag vond, is zo frappant dat ik niet kan nalaten daar een paar paragrafen uit te citeren. Het rapport is niet door mijzelf, maar door de diensten van de commissie opgemaakt.

Op het moment van ons gesprek dachten we allemaal nog dat het mandaat van het VN-panel zou lopen tot eind augustus 2002. Ik lees daarover in het verslag: "De bedoeling van het VN-panel bestaat erin de manoeuvreerruimte van de Veiligheidsraad zo veel mogelijk te beperken door zelf zo concreet mogelijk feitenmateriaal en aanbevelingen aan te brengen en te formuleren."

Ook over de begroting van het panel werd gesproken en de heer Maertens stelde een directe vraag over het embargo, onder andere inzake de coltanhandel. De heer Bruno Schiemy antwoordt dan: "Het VN-panel is geen voorstander van een embargo en wel om volgende redenen: het gebrek aan een internationale controle-instantie – de MONUC slaagt daar zelf niet in –; de nationale en regionale machten zijn betrokken bij de exploitatie van coltan; de exploitatie op dit ogenblik van coltan in Rwanda, Burundi en Oeganda. Een embargo zal de handel in coltan nog meer in een illegaal en gecriminaliseerd kader duwen. Op die manier zullen de winsten van de netwerken nog stijgen." Dat zijn niet mijn woorden, maar die van de heer Bruno Schiemy. Ik zeg dit vooral aan het adres van de heer Dallemagne.

Wij hebben gevraagd naar indicaties over de betrokkenheid van Belgische bedrijven en Belgen bij deze coltanhandel. De heer Schiemy antwoordde dat de coltanhandel op dat ogenblik stil lag. Dat antwoord was overigens niet juist.

Op mijn vraag naar de rol van Antwerpen inzake diamant antwoordde de heer Schiemy dat er op dat ogenblik veel aandacht uitging naar diamant en goud. Hij verwees naar de aan de gang zijnde gevechten in Isiro. Vandaag zijn er trouwens opnieuw gevechten, ditmaal in Ituri. Toen was de inzet de controle van de goudexploitatie. De heer Schiemy zei op 4 april 2002 dat de aandacht verschoof van coltan naar goud.

Er zijn nog interessante uitspraken: "het VN-panel wenst voor iedere stelling, iedere bewering, een document voor te leggen." De intenties waren dus schitterend. U zult vandaag beter begrijpen waarom mijn kritiek op het uiteindelijke

du mois d'août 2002. À cet égard, le rapport précise que « l'objectif du panel des Nations unies consiste à limiter autant que possible la marge de manœuvre du Conseil de sécurité en signalant lui-même des faits concrets et en formulant des recommandations ».

Parlant du budget du panel, M. Maertens pose une question directe sur l'embargo, notamment à propos du commerce du coltan. M. Bruno Schiemy répond que « le panel des Nations unies n'est pas partisan d'un embargo pour les raisons suivantes : l'absence d'une instance de contrôle internationale – la MONUC elle-même n'y parvient pas – ; l'implication des pouvoirs nationaux et régionaux dans l'exploitation du coltan ; l'exploitation actuelle du coltan au Rwanda, au Burundi et en Ouganda. Un embargo pousserait encore davantage le commerce du coltan dans un cadre illégal et criminel. De cette manière, les bénéficiaires des réseaux augmenteront encore. » Voilà les propos tenus non par moi mais par M. Schiemy. Je le dis spécialement à l'intention de M. Dallemagne.

Nous avons demandé des indications sur l'implication d'entreprises belges et de Belges dans ce commerce du coltan. M. Schiemy a répondu qu'à ce moment-là, le commerce du coltan était à l'arrêt, réponse qui n'était d'ailleurs pas correcte.

À ma question relative au rôle d'Anvers en matière de diamants, M. Schiemy a répondu qu'à ce moment-là, les diamants et l'or suscitaient beaucoup d'intérêt. Il a renvoyé aux combats alors en cours à Isiro. Aujourd'hui, il y a d'ailleurs à nouveau des combats, cette fois à Ituri. À l'époque, l'enjeu était le contrôle de l'exploitation de l'or. Le 4 avril 2002, M. Schiemy a dit qu'on observait un glissement de l'intérêt pour le coltan vers l'or.

Il y a encore d'autres déclarations intéressantes, notamment que le panel des Nations unies souhaitait soumettre un document pour chacune des positions, pour chacune des affirmations. Les intentions étaient donc excellentes. Vous comprendrez mieux aujourd'hui pourquoi mes critiques du résultat final sont parfois si sévères.

Selon le rapport du 4 avril 2002 M. Schiemy souligne que la liste des entreprises figurant dans le premier rapport des Nations unies contient de nombreuses erreurs. Il critique donc sévèrement ses prédécesseurs mais par la suite il fait exactement comme eux. J'y reviendrai.

Concernant la réputation d'Ostende, M. Schiemy a dit que « le grand problème est le contrôle par la douane. Seulement un transport sur cent fait l'objet d'un contrôle des documents et un sur mille seulement est effectivement contrôlé ». Il plaide pour une collaboration entre les différents services de renseignements, tant la Sûreté de l'État que le Service militaire du renseignement et les services de police, tant pour la traite des êtres humains que pour la criminalité organisée et le commerce des armes. Il ajoute que les services de renseignements britanniques et français accordent la priorité absolue à ces dossiers.

M. Maertens, très soucieux de l'environnement, a posé une question sur la radioactivité de certains minerais, notamment les dépôts de déchets radioactifs entre Goma et Bukavu. M. Schiemy a répondu que « le dossier de la radioactivité est très difficile à suivre. Il est malaisé de distinguer les faits

resultaat soms zo drastisch is.

Over de heer Schiemsy lees ik in het verslag van 4 april 2002 letterlijk: “Verder wijst hij erop dat het eerste VN-rapport in de lijst van ondernemingen heel wat fouten bevat.” Hij heeft dus zware kritiek op zijn voorgangers, om daarna precies datzelfde te doen. Daar kom ik nog op terug.

Over de reputatie van Oostende zei hij: “Het grote probleem is de controle door de douane: één op honderd transporten worden op papier gecontroleerd, één op duizend wordt effectief gecontroleerd.” Hij pleit voor een samenwerking tussen de verschillende inlichtingendiensten, zowel die van de staatsveiligheid als van de militaire veiligheid als de politiediensten, op het vlak van de mensenhandel, de georganiseerde criminaliteit en de wapenhandel. Hij voegt eraan toe dat bij de Britse en Franse inlichtingendiensten deze dossiers tot de topprioriteit behoren.

De heer Maertens, die heel bezorgd is over het milieu, stelde een vraag over de radioactiviteit van sommige mineralen, onder andere over kernafvaldepots tussen Goma en Bukavu. De heer Schiemsy antwoordde: “Het dossier radioactiviteit is zeer moeilijk te volgen. Het is moeilijk feiten van fictie te onderscheiden. Wel weten we dat er uraniummijnen zijn in de streek van Lubumbashi. Er zijn handelaars en/of ‘foefelaars’ in uranium. Het is geweten dat er een professor in Kampala werd aangehouden die getracht zou hebben uranium te verkopen. Was het wel uranium? Wie kan uranium verrijken?” De heer Schiemsy zei ook dat natuurlijk uranium afval is en dat er geen informatie bestaat over de dumping ervan.

Een en ander heeft ons geholpen om bepaalde elementen in de verdere evolutie van het dossier te verklaren. Aanvankelijk hadden we ons voorgenomen om wekelijks met het bureau van de onderzoekscommissie te vergaderen. Behalve het Vlaams Blok waren alle fracties bij de bureauvergaderingen betrokken, zij het als verslaggever, als voorzitter of als ondervoorzitter. In het begin heeft het bureau regelmatig vergaderd. We bespraken samen de voorstellen van dagorde en iedere fractie kon opgeven wie ze wenste te horen. We hebben de wensen van de anderen altijd trachten te respecteren en geprobeerd iedereen aan zijn trekken te laten komen.

Er wordt wel eens gezegd dat de onderzoekscommissie wanordelijk te werk is gegaan, geen plan had en niet wist waar ze naartoe wilde. Moet ik u eraan herinneren dat de eerste *draft* dateert van april 2002. Aan wie zich dat niet kan herinneren, wil ik dat document onmiddellijk tonen. Ik heb het meegebracht. Het zit overigens in het dossier dat iedereen heeft ontvangen. Wij zijn niet zonder plan of zonder inzicht te werk gegaan.

In juli 2002 hebben we een precies schema opgesteld. Wie dat schema opnieuw ter hand neemt, zal vaststellen dat het eindverslag nauwelijks afwijkt van dat schema. Nadat we dit schema hadden opgesteld, heb ik persoonlijk beslist mij ter plaatse te begeven. Mijn fractie heeft daarvoor middelen ter beschikking gesteld en ik ben ze daarvoor zeer dankbaar. Van 8 tot 23 augustus 2002 ben ik dus ter plaatse geweest. In tegenstelling tot wat sommigen beweren heb ik op 3 september een zeer uitgebreid reisverslag ingediend. Ik kan tonen hoe omvangrijk het is, want ik heb het meegebracht. Dit

et la fiction. Nous savons toutefois que dans la région de Lubumbashi, il y a des mines d'uranium et des commerçants et, ou des trafiquants en uranium. On sait qu'à Kampala, un professeur qui aurait tenté de vendre de l'uranium a été arrêté. Mais s'agissait bien d'uranium ? Qui peut enrichir l'uranium ? » M. Schiemsy a encore dit que l'uranium naturel est un déchet et qu'il n'y a pas d'informations sur son dumping.

L'un et l'autre nous ont aidés à expliquer certains éléments dans l'évolution ultérieure du dossier. Au départ, nous avions l'intention de réunir le bureau de la commission d'enquête une fois par semaine. À l'exception du Vlaams Blok, tous les groupes étaient associés à ces réunions en tant que rapporteur, président ou vice-président. Au début, le bureau s'est réuni régulièrement. Nous discutons ensemble des propositions à l'ordre du jour et chaque groupe a pu indiquer les personnes qu'il souhaitait auditionner. Nous avons essayé de satisfaire tout le monde.

Il a bien été dit un jour que la commission d'enquête s'était mise au travail de façon désordonnée, sans plan et sans orientation. Dois-je rappeler que la première esquisse en la matière date d'avril 2002 ? Je puis montrer ce document à ceux qui ne s'en souviennent pas.

En juillet 2002, nous avons établi un schéma précis dont le rapport final s'écarte à peine. J'ai ensuite décidé de me rendre dans la région des Grands Lacs. Mon groupe a mis des moyens à ma disposition, ce dont je lui suis très reconnaissant. J'étais sur place du 8 au 23 août 2002. Au contraire de ce que certains prétendent, j'ai déposé un rapport de voyage très détaillé le 3 septembre. Les membres de la commission n'ont pas reçu les annexes mais elles étaient à leur disposition au secrétariat de la commission. Tous les commissaires ont reçu le rapport le 16 septembre. Les noms et prénoms des personnes que j'ai rencontrées y sont mentionnés et c'est tout juste si on ne dit pas où et combien de temps.

La phase finale de nos travaux a été plutôt pénible. Nous devions les clôturer le 15 février 2003. Nous avons demandé au préalable à chacun de nous faire part de ses constatations ou de ses conclusions afin de pouvoir en discuter et de présenter un bon rapport, aussi concret que possible. Ce ne fut pas facile car un groupe avait décidé pour des raisons politiques ou personnelles de ne plus collaborer.

is mijn verslag; dit is het resultaat van mijn persoonlijk werk. Ik moet toegeven dat de leden de bijlagen niet hebben ontvangen, maar die lagen ter inzage op het secretariaat van de onderzoekscommissie. Het verslag zelf hebben alle leden echter op 16 september ontvangen.

Voor wie beweert dat hij niet weet wat ik gedaan heb, verwijst ik naar dat verslag. Het maakt melding van wie ik wanneer heb gezien. Mijn gesprekspartners worden met naam en toenaam genoemd. Er staat er zo na niet bij waar en hoe lang.

De eindfase van onze werkzaamheden was eerder pijnlijk. We moesten eindigen op 15 februari 2003. Voorafgaand hadden we gevraagd aan iedereen die iets wenste te zeggen of mee te delen, om zijn of haar voorstellen van vaststellingen en/of conclusies mee te delen, zodat we dat met elkaar zouden kunnen bespreken om een zo goed en concreet mogelijk verslag op te stellen. Dat was niet gemakkelijk, vooral omdat één fractie, om politieke of persoonlijke redenen, op een dag besliste om niet meer mee te spelen.

(Voorzitter: de heer Jean-Marie Happart, ondervoorzitter.)

Ik ben dan ook van mening dat het volgende Parlement zich grondig moet bezinnen over de oprichting van onderzoekscommissies. Welke zaken komen nog in aanmerking voor een parlementair onderzoek en op welke wijze moet dat onderzoek gevoerd worden? Hoeveel leden telt een onderzoekscommissie? Het heeft immers geen enkele zin een commissie met vijftien leden op te richten als er gemiddeld maar vijf leden aan de werkzaamheden deelnemen.

Voorts moet er een strenge gedragscode worden uitgewerkt en moeten alle leden zich daaraan houden. Het kan toch niet dat leden de commissie binnenwandelen, er de documenten komen ophalen en ze overhandigen aan de journalisten die buiten staan te wachten, terwijl andere leden voortwerken. Dat is niet ernstig.

Ik refereer aan de verklaring van volksvertegenwoordiger Vanoost over de Sabenacommissie. Ik ben ook van oordeel dat een onderzoekscommissie geen enkele zin heeft wanneer men er niet in slaagt een politieke neutraliteit te garanderen. Ik gun uiteraard iedereen het recht om zijn eigen politieke ideeën te verdedigen, maar men moet ten minste bereid zijn om de feiten en documenten te erkennen, want anders worden er onvermijdelijk verkeerde conclusies getrokken.

Ik zal even blijven stilstaan bij de kritiek die op deze onderzoekscommissie werd geuit. Niemand is zonder zonden. Ik ben de laatste om te zeggen dat wij niets verkeerd gedaan hebben. Toch wens ik enkele punten van kritiek te weerleggen.

CD&V heeft de dag vóór het einde van de werkzaamheden een persconferentie belegd. Dat was hun recht. Tijdens die persconferentie werd er, volgens het persagentschap Belga, eerst gesproken over de rol van de voorzitter. Volgens CD&V zou ik in het bezit geweest zijn van rapporten van experts die de andere leden niet hebben kunnen inkijken. Ik zou de werkzaamheden vertraagd hebben, reizen naar het gebied van de Grote Meren ondernomen hebben en daar bepaalde contacten gehad hebben zonder de onderzoekscommissie ervan op de hoogte te brengen. Ik toonde anders net mijn verslag, dat alle commissieleden gehad hebben, en de

(M. Jean-Marie Happart, vice-président, prend place au fauteuil présidentiel.)

À mon sens, le prochain parlement devra se livrer à une réflexion approfondie sur la création de commissions d'enquête. Quelles matières entrent encore en ligne de compte et de quelle manière une enquête parlementaire doit-elle être menée ? Combien de membres compte une commission d'enquête ? Prévoir quinze commissaires n'a aucun sens si cinq seulement en moyenne prennent part aux travaux.

En outre, un code de conduite sévère doit être élaboré et tous les membres doivent s'y tenir. On ne peut accepter que certains viennent faire un tour à la commission, emportent les documents et les transmettent aux journalistes qui attendent derrière la porte tandis que les autres poursuivent les travaux.

Je me réfère à la déclaration du député Vanoost à propos de la commission Sabena. Je suis également d'avis qu'une commission d'enquête n'a aucun sens si on ne parvient pas à garantir la neutralité politique. Chacun a évidemment le droit de défendre ses propres idées politiques en la matière mais on doit à tout le moins être disposé à reconnaître les faits et documents, sans quoi les conclusions sont inévitablement erronées.

Je m'attarderai quelque peu sur les critiques dont la commission a fait l'objet. Je ne dis nullement que nous n'avons rien fait de travers mais je voudrais réfuter quelques points.

Le jour précédant la fin des travaux, le CD&V a tenu une conférence de presse au cours de laquelle, selon l'agence Belga, on a d'abord parlé du rôle du président. Selon le CD&V, j'aurais été en possession de rapports d'experts que les autres membres n'auraient pu consulter. J'aurais retardé les travaux, entrepris des voyages dans la région des Grands Lacs et eu certains contacts sans en avoir informé la commission. Je viens de montrer mon rapport que tous les commissaires ont reçu et les annexes qui peuvent être consultées au secrétariat. Ces dernières contiennent tous les documents que j'ai reçus.

Le CD&V me reproche de n'avoir pas permis de faire des

bijlagen, die ze in het secretariaat hebben kunnen inkijken. De bijlagen bij dat verslag bevatten alle documenten die ik gekregen heb.

CD&V verwijt mij dat ik die documenten niet heb laten kopiëren. Ik heb daar een goede reden voor. Ik heb tot mijn grote spijt immers vastgesteld dat de pers de dag na het indienen van mijn verslag al gewag maakte van bepaalde elementen uit dat verslag. Ik had de gegevens nochtans aan niemand meegedeeld. Dit voorval bewijst dat er geen vertrouwelijke documenten of documenten met commerciële gegevens mogen worden verspreid. Sommigen zijn nu eenmaal niet in staat de ter beschikking gestelde informatie voor zich te houden.

Mijzelf en rapporteur Michiel Maertens wordt verweten experts te hebben ontmoet en de onderzoekscommissie niet op de hoogte te hebben gebracht van de teneur van die gesprekken. Ik wijs erop dat de verslagen ervan op het commissiesecretariaat ter beschikking lagen en door alle leden konden worden geraadpleegd. Ik geef toe dat het wellicht prettig was een nummertje op te voeren de dag vóór het werk moest worden beëindigd.

Ik kan het ook niet nalaten een woordje te zeggen over de journalistiek. De krant waarop ik al jarenlang geabonneerd ben, schreef in een artikel met kritiek op het verslag: "Elke studie die een beetje aanspraak maakt op serieus, begint met een uiteenzetting van de definities die men hanteert bij het onderzoek." Welnu, in het tweede hoofdstuk van het verslag wordt uitgebreid ingegaan op de definities en op de moeilijkheid bepaalde zaken precies te situeren. Ik geef toe dat het een vergissing was dat we de betrokken teksten niet bij het verslag met onze vaststellingen en conclusies hebben gevoegd. We hebben dat echter niet gedaan omdat het op dat ogenblik onmogelijk was.

(Voorzitter: de heer Armand De Decker.)

Voorts vermeldt het artikel: "Tegen de Belgische bedrijven die in de diverse VN-rapporten worden genoemd..." Waarom heeft de krant het over VN-rapporten? Het ging niet om VN-rapporten, maar om rapporten van een panel. Een dergelijke slordigheid kan een journalist zich niet veroorloven.

Ik lees verder: "Wat een stelletje juridische amateurs moeten die VN-onderzoekers niet geweest zijn." In het VN-panel zat geen enkele jurist. Dat is misschien een fundamentele fout. Wellicht moet daar in de toekomst rekening mee worden gehouden. Wij hebben evenwel nooit beweerd dat het VN-panel uit juridische amateurs bestond, maar we hebben altijd gezegd dat we niet kunnen schrijven wat we niet hebben kunnen vaststellen.

Over de manier waarop Forrest te werk ging zal ik het straks nog uitgebreid hebben.

Ik ben wel genoodzaakt in te gaan op het kritische rapport van onze consul te Lubumbashi. Mijn krant noemt dat rapport "een uitermate belangrijk element". Ons kan moeilijk worden verweten dat we niet weten van waar de telex afkomstig was en hoe de vork precies in de steel zit. Wat ik echter wel weet, is dat de telex dezelfde dag op het bureau van de heer Forrest lag. De heer Forrest heeft daarop onmiddellijk – en Buitenlandse Zaken iets later – bij het gerecht klacht

copies de ces documents. J'ai une bonne raison pour cela. J'ai constaté à mon grand regret que le lendemain du dépôt de mon rapport, la presse faisait déjà état de certains éléments de ce document. Je ne les avais pourtant communiqué à personne. Cet incident prouve qu'aucun document confidentiel ou comprenant des données commerciales ne peut être diffusé. Certains sont incapables de garder pour eux l'information mise à leur disposition.

On a reproché au rapporteur Michiel Maertens et à moi-même d'avoir rencontré des experts et de ne pas avoir informé la commission d'enquête du contenu de ces entretiens. Je signale que les rapports y afférents étaient disponibles au secrétariat de la commission et pouvaient être consultés par tous les membres.

Je ne puis omettre de dire un mot à propos du journalisme. Le journal auquel je suis abonné depuis des années a publié un article critiquant le rapport. Toute étude qui se veut sérieuse, dit-il, commence par une définition des notions utilisées dans l'enquête. Or le deuxième chapitre du rapport fait une large place aux définitions et à la difficulté de cerner certains éléments avec précision. J'admets que ce fut une erreur de ne pas joindre les textes concernés au rapport avec nos constatations et nos conclusions. Si nous ne l'avons pas fait, c'est parce que c'était impossible à ce moment.

(M. Armand De Decker, président, prend place au fauteuil présidentiel.)

On parle aussi dans cet article des entreprises belges citées dans les divers rapports des Nations unies. Pourquoi le journal parle-t-il de rapports des Nations unies alors qu'il s'agissait de rapports d'un panel ? Un journaliste ne peut pas se permettre une telle négligence.

L'article mentionne encore que les enquêteurs des Nations unies étaient des juristes amateurs et que le panel des Nations unies ne comportait aucun juriste. C'est peut-être une erreur fondamentale et il conviendra éventuellement d'en tenir compte à l'avenir. Mais jamais nous n'avons affirmé que le panel de l'ONU était constitué de juristes amateurs et nous avons toujours dit que nous ne pouvions pas écrire ce que nous n'avions pu constater.

Je suis bien obligé de m'attarder sur le rapport critique de notre consul à Lubumbashi. Mon journal parle à propos de ce rapport d'un élément de la plus haute importance. On peut difficilement nous reprocher de ne pas savoir d'où provenait le télex et de quoi il retournait. Ce que je sais, c'est que le télex se trouvait le jour même sur le bureau de M. Forrest, lequel a immédiatement déposé une plainte au tribunal et le département des Affaires étrangères un peu plus tard. À ce moment, il était particulièrement délicat pour nous de nous mêler encore de cette affaire. J'ai mon opinion sur les causes profondes de tous ces événements mais faute de preuve je ne

ingediend. Het was op dat ogenblik bijzonder delicaat om ons nog veel met die zaak te bemoeien. Ik heb mijn persoonlijke mening over de achtergrond van het hele gebeuren, maar aangezien ik geen bewijzen heb, kan ik geen enkele uitspraak doen.

Daarna lees ik: "De commissie moest vaststellen dat Forrest als voorzitter van Gécamines een protocol afsloot waarbij een nieuw bedrijf werd opgericht met als meerderheidsaandeelhouder zijn eigen bedrijf." Daarover handelt paragraaf 2.4 van onze vaststellingen. Die vaststelling is verkeerd. Ook de krant en al degenen die daarover hebben geschreven, hebben het verkeerd voor. Ik zal dat bewijzen met documenten.

Wij kregen kritiek omdat wij inzake de Delcredere dienst niemand aan de muur hebben genageld. Wij konden toch niet meer doen dan een jurist raadplegen om alle contracten uit te vlooien om na te gaan of er iets was gebeurd wat niet door de beugel kon. De juridische specialist die zich dagenlang heeft beziggehouden met het analyseren van al de contracten en alle procedures van de Delcredere dienst heeft nagegaan, heeft duidelijk gezegd dat er niets is gebeurd dat strijdig is met de wetgeving op de Delcredere dienst of met andere wetgevingen. Hij had wel kritiek op sommige contracten, maar dat is iets anders.

In dat verband heeft het me altijd gestoord dat wanneer de voorzitter van een commissie iets zegt, hij blijkbaar vooringenomen is, terwijl dat niet zo is voor een jurist die tot dezelfde conclusies komt. Ik heb altijd gezegd dat, op het ogenblik dat de Delcredere dienst voldoende waarborgen had gekregen, het dossier binnen de kortste keren werd goedgekeurd. De gevraagde waarborg was dat OMG, die voor 55% aandeelhouder was, op papier zou zetten – en dat staat ook zo in de polis – dat ze haar meerderheid niet zou gebruiken zolang de kredieten aan Belgolaise niet zouden zijn terugbetaald. De grote fout die in deze door iedereen, ook door collega Dallemagne, wordt gemaakt is dat het niet NBLL, noch Forrest, noch iemand anders, maar wel Belgolaise is die de garantie krijgt. Men moet dus goed kijken naar het verzekeringsmechanisme.

Er is ook veel gesproken over de dekking van het politieke risico. Wat is dat juist? Het gaat om een beslissing van de regering. Die beslist of ze een bepaald politiek risico dekt of niet. Daarover gaat heel de heisa aangaande de fameuze brief van de minister van Buitenlandse Zaken waarin wordt gezegd dat er politieke elementen zijn om in het kader van de globale Congopolitiek, het dossier goed te keuren. Dat is de gebruikelijke procedure. Er worden dus soms spijkers op laag water gezocht.

Ik betreur dat de heer Herman van Broederlijk Delen op het laatste ogenblik nog werd gevraagd om voor de commissie te verschijnen. Ik heb echter de meerderheid van de commissie gevolgd. Dat was pijnlijk omdat daardoor de indruk ontstond dat we Broederlijk Delen iets ten laste willen leggen. Dat was absoluut niet het geval. Omdat we lekken uit de commissie hadden vastgesteld, wilden we gewoon weten waar de heer Olivier zijn informatie vandaan had.

Ik kom nu tot de kritiek die gisteren nog door collega Dallemagne werd geuit. Ik zal het niet hebben over wat hij over het Strafhof heeft gezegd. Ik blijf erbij dat het niet

puis rien dire.

Je lis encore que « la commission devait constater que Forrest avait conclu en tant que président de la Gécamines un protocole par lequel une nouvelle entreprise était créée dont l'actionnaire majoritaire était sa propre société ». Le paragraphe 2.4 de nos constatations traite de ce point. Cette constatation est erronée. Le journal et tous ceux qui ont écrit à ce propos se sont trompés. Je le prouverai par des documents.

Nous avons été critiqués parce que nous n'avons épinglé personne concernant l'Office national du Ducroire. Nous ne pouvions cependant faire davantage que consulter un juriste pour analyser tous les contrats et pour vérifier si certaines choses étaient inacceptables. Le spécialiste juridique qui a passé des jours à analyser tous les contrats et toutes les procédures de l'Office du Ducroire a clairement dit que rien n'était contraire à la législation sur le Ducroire ou à toute autre législation.

J'ai toujours été dérangé par le fait que lorsque le président d'une commission s'exprime, on le croit apparemment prévenu alors que tel n'est pas le cas pour un juriste qui arrive aux mêmes conclusions. J'ai toujours dit qu'à partir du moment où l'Office du Ducroire avait reçu suffisamment de garanties, le dossier avait été approuvé dans les plus brefs délais. La garantie demandée était qu'OMG, actionnaire à 55%, indique sur papier – cela figure également dans la police – qu'il n'utiliserait pas sa majorité tant que les crédits ne seraient pas remboursés à la Belgolaise. La grande erreur commise par chacun à cet égard, même par M. Dallemagne, est que ce n'est ni NBLL, ni Forrest, ni personne d'autre n'a reçu cette garantie, mais la Belgolaise. Il faut donc bien examiner le mécanisme d'assurance.

On a beaucoup parlé de la couverture du risque politique. Qu'en est-il exactement ? Il s'agit d'une décision du gouvernement, lequel dit s'il couvre ou non un risque politique déterminé. C'est sur cette problématique que porte toute l'affaire de la fameuse lettre du ministre des Affaires étrangères, laquelle stipule qu'il y a des éléments politiques permettant d'approuver le dossier dans le cadre de la politique congolaise globale. C'est la procédure d'usage. On cherche donc souvent la petite bête.

Je déplore qu'au dernier moment on ait encore demandé à M. Herman de Broederlijk Delen (Entraide et Fraternité) de comparaître devant la commission. J'ai cependant suivi la majorité. C'était pénible parce que cette audition a donné l'impression qu'on voulait mettre certains éléments à charge de Broederlijk Delen, ce qui n'était absolument pas le cas. Comme nous avions constaté des fuites de la commission, nous voulions simplement savoir d'où M. Olivier tenait ses informations.

J'en arrive maintenant à la critique émise hier encore par notre collègue Dallemagne. Je ne parlerai pas de ce qu'a dit la Cour pénale. Je persiste à croire qu'il n'est pas intelligent d'essayer d'une part de jouer un rôle d'intermédiaire dans la région et d'autre part de saisir la Cour pénale. Si la Cour pénale internationale doit être saisie d'une affaire, il vaut mieux que ce soit par les Congolais eux-mêmes.

Tout le cinéma fait autour de M. Forrest et de ses avocats n'était pas le meilleur moment de la commission. J'accepte la

verstandig is om enerzijds te trachten een bemiddelingsrol te spelen in het gebied en anderzijds een beroep te doen op het Strafhof. Als een zaak aanhangig moet worden gemaakt bij het Internationaal Strafhof, kan dat beter worden overgelaten aan de Congolezen zelf.

Al de heisa rond de heer Forrest en zijn advocaten was niet het beste moment van de commissie. Ik aanvaard de kritiek van de heer Dallemagne op dat stuk. We hebben echter geen uitzondering gemaakt- en dat heeft de heer Dallemagne ook niet gezegd – voor de heer Forrest. Er was een precedent. Toen we mevrouw Aziza Kulsum en haar raadsman hebben ontvangen, heeft niemand geprotesteerd. Ik weet met grote zekerheid dat beiden vóór de heer Forrest naar de onderzoekscommissie zijn gekomen. Ik zag dan ook niet in waarom ik tegenover de heer Forrest een andere houding moest aannemen. Misschien hadden we beter vroeger een beroep gedaan op een jurist.

De heer Dallemagne wees ook op een totaal gebrek aan interesse vanwege regering. Ik zie dat anders. De regering heeft zich niet met onze commissie willen bemoeien omdat ze scrupules had. Ik heb niet één telefoontje gekregen van een minister, noch van mijn eigen partij noch van een andere partij, om mij te vragen iets wel of niet te doen. Als de heer Dallemagne zegt dat we lang op sommige documenten van de regering hebben moeten wachten, heeft hij gelijk.

Ik ben inderdaad op een bepaald ogenblik naar de eerste minister gestapt om hem erop te wijzen dat een onderzoekscommissie het recht heeft bepaalde documenten te krijgen. Na dat onderhoud hebben we al die documenten vrij vlug gekregen. Dat was zeer interessant, want we hebben dan ook de verslagen gekregen van de task force. Het is niet mijn bedoeling die publiek te maken, maar ik wil er wel op wijzen op volgende passage daarin: "... tegenover deze concrete juridische situatie lijkt het evident dat België zich niet kan of moet engageren in eenzijdige acties, meer bepaald sancties tegenover Belgische bedrijven alleen.

Uiteraard wenst de Belgische regering de indruk niet te wekken dat de problematiek van de illegale exploitatie van natuurlijke rijkdom enkel dient bekeken te worden vanuit strikt juridisch oogpunt. De toestand op het terrein is dermate schrijnend dat de aanpak van de problematiek evenzeer dient geschraagd te worden door overwegingen vanuit de ethische dimensie of door een streven naar duurzame ontwikkeling en behoorlijke handelspraktijken. België hecht overigens het grootste belang aan het verder zetten van zijn diplomatieke inspanningen om een duurzame vrede terug te brengen naar de regio."

In dat verslag dat dateert van 13 juli 2001, staat uitdrukkelijk dat er geen Belgisch bedrijf is gevonden dat zich bezondigd heeft aan feiten die niet door de beugel kunnen.

Vele discussiepunten zijn ook ontstaan omdat er onduidelijkheid was over de staatsstructuur in Congo. Hoe moesten we RCD-Goma behandelen? Als rebellen of legale gesprekspartners? Hetzelfde geldt voor de rebellenbeweging van de heer Bemba en ook – laten we eerlijk zijn – voor de regering in Kinshasa. De drie regimes zijn er immers gekomen door militaire interventies. De legitimiteit van de verschillende regimes kon in twijfel worden getrokken. Ik heb

critique de M. Dallemagne sur ce point. Nous n'avons toutefois pas fait exception pour M. Forrest et cela, M. Dallemagne ne l'a pas dit non plus. Il y avait un précédent. Lorsque nous avons reçu Mme Aziza Kulsum et son conseiller, personne n'a protesté. Je sais avec grande certitude qu'ils ont été entendus par la commission d'enquête avant M. Forrest. Je ne voyais dès lors pas pourquoi j'aurais dû adopter une autre attitude à l'égard de M. Forrest. Nous aurions peut-être dû faire appel plus tôt à un juriste.

M. Dallemagne dénonce également un manque total d'intérêt du gouvernement. Je vois les choses différemment. Le gouvernement n'a pas voulu s'immiscer dans notre commission parce qu'il avait des scrupules. Je n'ai reçu aucun coup de fil d'un ministre, ni de mon propre parti ni d'un autre parti, me demandant de faire ou de ne pas faire quelque chose. Lorsque M. Dallemagne dit que nous avons dû attendre longtemps certains documents du gouvernement, il a raison.

À un moment donné, j'ai effectivement dû me rendre chez le premier ministre pour lui signaler que la commission d'enquête avait le droit de recevoir certains documents. Après cet entretien, nous avons rapidement reçu ces documents. C'était très intéressant car nous avons aussi reçu les rapports de la task force. Je n'ai pas l'intention de les rendre publics mais je veux signaler un passage qui précise notamment que, « par rapport à cette situation juridique concrète, il paraît évident que la Belgique ne peut ou ne doit s'engager dans des actions unilatérales, en particulier des sanctions à l'encontre des seules entreprises belges ».

Naturellement, le gouvernement belge ne souhaite pas donner l'impression que l'exploitation illégale des richesses naturelles doit être considérée du seul point de vue strictement juridique. La situation sur le terrain est à ce point navrante que l'approche du problème doit également s'appuyer sur une dimension éthique ou une volonté d'aboutir à des pratiques commerciales de développement durable correctes. D'ailleurs, la Belgique attache la plus grande importance à la poursuite de ses efforts diplomatiques en vue de rétablir une paix durable dans la région.

Dans ce rapport daté du 13 juillet 2001 on dit expressément qu'on n'a trouvé aucune entreprise belge qui se serait rendue coupable de manquements.

De nombreux sujets de discussion ont également surgi en raison de l'imprécision de la structure de l'État au Congo. Comment devons-nous traiter le RCD-Goma ? Comme des rebelles ou des interlocuteurs légaux ? Il en va de même pour le mouvement rebelle de M. Bemba et aussi, soyons honnêtes, le gouvernement de Kinshasa. Les trois régimes résultent d'interventions militaires. La légitimité des différents régimes pouvait être mise en doute.

M. Dallemagne a fait référence au paragraphe 2.4. du rapport qui stipule que la présidence simultanée de M. Forrest à la Gécamines et de son propre groupe posait problème. Mais M. Dallemagne perd de vue que le protocole d'accord relatif à Luiswishi était basé sur un accord de 1997, avant Kabila. Un premier accord conclu entre la Gécamines et l'Entreprise générale Malta Forrest date même du 19 janvier 1996. On pouvait y lire que Forrest réaliserait un investissement de 32 millions de dollars pour assister la

een verdedigingsschrift gezien waarin de verdediger zich afvraagt wie verantwoordelijk is als de internationale gemeenschap de verschillende partijen de facto erkent.

De heer Dallemagne heeft verwezen naar paragraaf 2.4 van het verslag waarin staat dat het feit dat de heer Forrest zowel voorzitter was van Gécamines als van zijn eigen groep, een probleem deed rijzen. Of die combinatie de beste oplossing was, laat ik in het midden. De heer Dallemagne ziet echter wel over het hoofd dat het protocolakkoord over Luiswishi gebaseerd was op een overeenkomst van 1997, de periode van vóór Kabila. Een eerste akkoord tussen Gécamines en de Entreprise générale Malta Forrest dateert zelfs van 19 januari 1996. Daarin staat dat Forrest een investering zal doen van 32 miljoen dollar om Gécamines bij te staan in de realisatie van Luiswishi.

Die overeenkomst zal in drie fasen worden uitgevoerd. Met betrekking tot de derde fase lees ik:

Exploitation minière et transport des minerais vers le concentrateur de Luiswishi. Concentration des minerais sur le site de Luiswishi. Traitement métallurgique des minerais ou des concentrés dans une nouvelle usine. Vente des métaux produits.

Dat contract is vrij gedetailleerd en lag net als alle overige contracten, ter inzage op het secretariaat. De heer Dallemagne kon dat dan ook weten.

Op bladzijde 8 van dat contract lees ik met betrekking tot de derde fase eveneens:

La mise en place d'une usine de traitement métallurgique doit être envisagée dès maintenant, compte tenu des contraintes de production de la Gécamines. Cette unité devrait entrer en service dans un délai minimum de trois ans et maximum de six ans après la mise en vigueur du contrat, pour autant que la faisabilité et la rentabilité de cette usine soient confirmées par une étude d'ensemble. Les termes contractuels de cette phase seront négociés au plus tôt.

Het zijn precies die contractuele voorwaarden die zijn vastgelegd in het protocolakkoord van juni 2001. Daarenboven wordt er verwezen naar een brief van de minister en verscheidene elementen uit het verleden om over te gaan tot het sluiten van het protocolakkoord. Met andere woorden, de heer Dallemagne heeft het in deze aangelegenheid helemaal verkeerd voor.

De heer Georges Dallemagne (CDH). – Daarover wil ik een opmerking maken. U overtuigt mij niet, mijnheer Geens. U citeert elementen uit het contract van 1997 betreffende de oprichtingsvoorwaarden van een metaalverwerkend bedrijf. Ik ken dat contract zeer goed en dat bedrijf bestaat nog altijd niet. Het protocolakkoord is opgenomen in een aanhangsel bij het contract, wat betekent dat het een essentiële wijziging van het contract inhoudt. De heer Forrest heeft echter beweerd dat hij de contracten die Gécamines onder zijn voorzitterschap heeft gesloten, niet heeft gewijzigd.

Dit fundamentele aanhangsel heeft geen betrekking op het element dat u zojuist hebt aangehaald. Wat staat erin? Het verplaatst de bevoegdheid van de Belgische naar de Congolese rechtbanken! Het oorspronkelijke contract voorzag daarin uiteraard niet. Zulk een beslissing is helemaal niet zonder belang. Waarom geeft de heer Forrest er de

Gécamines dans la réalisation de Luiswishi.

Cet accord sera exécuté en trois phases. En ce qui concerne la troisième phase, je lis :

« Exploitation minière et transport des minerais vers le concentrateur de Luiswishi. Concentration des minerais sur le site de Luiswishi. Traitement métallurgique des minerais ou des concentrés dans une nouvelle usine. Vente des métaux produits. »

Ce contrat, assez détaillé, pouvait, comme tous les autres, être consulté au secrétariat. M. Dallemagne pouvait dès lors prendre connaissance de cette disposition.

À la page 8, toujours à propos de la troisième phase, je lis :

« La mise en place d'une usine de traitement métallurgique doit être envisagée dès maintenant, compte tenu des contraintes de production de la Gécamines. Cette unité devrait entrer en service dans un délai minimum de trois ans et maximum de six ans après la mise en vigueur du contrat, pour autant que la faisabilité et la rentabilité de cette usine soient confirmées par une étude d'ensemble. Les termes contractuels de cette phase seront négociés au plus tôt. »

Ce sont précisément ces termes contractuels qui figurent dans le protocole d'accord de juin 2001. En outre, il est fait référence à une lettre du ministre et à divers éléments du passé pour conclure le protocole d'accord. En d'autres termes, M. Dallemagne se trompe complètement dans ce cas précis.

M. Georges Dallemagne (CDH). – Ce point m'inspire un commentaire. Vous ne me convainquez pas, monsieur Geens. Vous citez des éléments de ce contrat de 1997, que je connais très bien et qui concernent les conditions de la mise en place d'une usine métallurgique, laquelle n'existe toujours pas. Le protocole d'accord constitue un avenant, c'est-à-dire une modification essentielle de ce contrat. Ce protocole a été signé alors que M. Forrest présidait la Gécamines. Or, M. Forrest a prétendu ne pas avoir modifié les contrats dans lesquels la Gécamines s'était engagée sous sa présidence.

Cet avenant fondamental ne concerne pas l'élément que vous venez d'évoquer. Quel est son contenu ? Il déplace, par exemple, la compétence des tribunaux belges vers les tribunaux congolais ! Ce n'était évidemment pas prévu dans le contrat initial. Une telle décision est loin d'être anodine. Pourquoi M. Forrest estime-t-il qu'il est préférable de

voorkeur aan eerder voor een Congolese dan voor een Belgische rechtbank te verschijnen op een ogenblik waarop het, gezien de politieke en de gerechtelijke toestand in Congo, onmogelijk is om de regels van het handels- en economisch recht toe te passen?

Een ander element is nog veel belangrijker: de activa gaan over van Gécamines naar de nieuw opgerichte vennootschap, iets waarin het oorspronkelijke contract niet voorzag. De royalty's stijgen en wij vernemen dat de ondernemingen van de heer Forrest ze zullen gebruiken voor de nationale wederopbouw. Het gaat om wezenlijke wijzigingen in het oorspronkelijke contract, die worden aangebracht op een ogenblik dat de heer Forrest nog steeds het voorzitterschap van Gécamines bekleedt.

Ik blijf erbij dat deze oefening niet had moeten worden gemaakt. Als de operatie enkele weken later zou hebben plaatsgevonden, dan waren de vermoedens over het belang en de regelmatigheid van die operatie minder hardnekkig geweest, want dan had de heer Forrest de vennootschap niet meer voorgezeten. Onverschillig welke economische operator die weet dat hij ervan verdacht wordt verwickeld te zijn in een belangenconflict, zou zich onthouden hebben en een gunstiger ogenblik hebben afgewacht.

Eerlijk gezegd, de elementen die u hebt voorgelezen bevatten geen enkel argument op grond waarvan wij kunnen besluiten dat de heer Forrest als voorzitter van de Gécamines geen wezenlijke wijziging heeft aangebracht in een contract waarmee hij zijn groep bevoordeelt.

De heer André Geens (VLD). – Volgens mij hebt u geen gelijk, omdat in het contract duidelijk staat dat de partijen onderling altijd kunnen beslissen dat verschillende bepalingen worden veranderd. Daarvan kan ik u duidelijk niet overtuigen en ik wil u daarom op iets anders wijzen. Tijdens een hoorzitting zei de heer Blommaert: “De heer Dallemagne is verwonderd dat meester Blommaert zich genuanceerd uitlaat over de mogelijke belangenvermenging in hoofde van de heer Forrest, die op een bepaald ogenblik én voorzitter van George Forrest was én voorzitter van de raad van bestuur van Gécamines. Meester Blommaert repliceert dat hij in zijn analyse wel vaststelt dat het om een belangenconflict gaat, maar dat de vraag blijft of dit potentieel belangenconflict ook effectief in de feiten tot een dergelijk conflict heeft geleid. Het is perfect mogelijk dat hij als voorzitter van de raad van bestuur van Gécamines op een ogenblik dat een aantal beslissingen moesten worden getroffen, niet mee heeft beslist. Dit is vanuit juridisch oogpunt voldoende naar Belgisch recht. Hij spreekt zich niet uit over een mogelijk deontologisch probleem.” Ook de heer Blommaert zegt dus dat, zelfs indien u gelijk hebt, er geen probleem is.

De heer Georges Dallemagne (CDH). – *Ik herinner mij dat onderhoud zeer goed. Ik herinner mij zeer goed dat sommige vooraanstaande leden, die bekwaam juristen zijn dan ik, bevestigd hebben dat er in het Belgische recht niet automatisch sprake was van een belangenconflict.*

In mijn ogen overstijgt onze discussie het recht. Zelfs als het Belgisch recht, in tegenstelling tot het Luxemburgse of andere rechtsstelsels, breder of zelfs laks is als het op dergelijke beschouwingen aankomt, zitten wij in dit geval toch met een fundamenteel probleem.

comparaître devant un tribunal congolais plutôt qu'un tribunal belge, à un moment où la situation politique et judiciaire du Congo ne permet pas d'appliquer les règles inhérentes au droit commercial et économique ?

Autre élément, beaucoup plus important encore : les actifs passent de la Gécamines à la société nouvellement créée, ce qui n'avait jamais été envisagé non plus dans le contrat initial. Par ailleurs, les royalties augmentent, et l'on apprend qu'elles seront utilisées par les entreprises de M. Forrest pour des travaux de reconstruction nationale. Il s'agit là de modifications essentielles du contrat initial, qui interviennent au moment où M. Forrest assume encore la présidence de la Gécamines.

Je continue à penser que cet exercice n'aurait pas dû avoir lieu. Les soupçons quant à l'intérêt et à la régularité de cette opération auraient été beaucoup moins importants quelques semaines plus tard, puisqu'alors, M. Forrest ne présidait plus cette société. N'importe quel opérateur économique conscient d'une suspicion éventuelle de conflit d'intérêts à son encontre se serait abstenu et aurait attendu un moment plus propice.

Franchement, les éléments que vous avez lus ne contiennent aucun argument permettant de conclure que M. Forrest n'a pas modifié fondamentalement un contrat en faveur de son groupe au moment où il présidait la Gécamines.

M. André Geens (VLD). – *Selon moi, vous avez tort, car le contrat stipule clairement que les parties peuvent toujours décider d'un commun accord de modifier diverses dispositions. Comme manifestement, je ne puis vous convaincre, je voudrais attirer votre attention sur un autre élément. Lors d'une audition, M. Blommaert a déclaré que M. Dallemagne s'étonne que maître Blommaert s'exprime de façon nuancée sur les éventuelles confusions d'intérêts dans le chef de M. George Forrest, lequel, à un moment donné, était à la fois président de son groupe Forrest et président du conseil d'administration de la Gécamines. Pour maître Blommaert, il y avait effectivement conflit d'intérêts mais restait à savoir si celui-ci avait eu des conséquences. Il est tout à fait possible que M. Forrest n'ait pas pris part aux décisions en tant que président du conseil d'administration de la Gécamines. Pour le droit belge, cela suffit. M. Blommaert ne s'est pas prononcé sur un éventuel problème de déontologie. Donc, monsieur Dallemagne, il dit lui aussi que, même si vous avez raison, il n'y a aucun problème.*

M. Georges Dallemagne (CDH). – Je me rappelle tout à fait cette conversation. Je me souviens très bien que certains membres éminents, meilleurs juristes que moi, ont affirmé qu'en droit belge, il n'y avait pas automatiquement conflit d'intérêt.

Il me semble toutefois que notre discussion se situe aussi au-delà du droit et que même si le droit belge, contrairement au droit luxembourgeois et à d'autres droits, est assez large, voire laxiste sur de telles considérations, il n'en demeure pas moins que nous sommes en l'occurrence confrontés à un

Ik heb nooit geloofend dat een contract kan worden gewijzigd. Het ligt voor de hand dat elk contract op elk ogenblik kan worden gewijzigd. Het is dus zeker dat het contract van 1997 voor wijziging vatbaar was. Ik noteer alleen dat de aangebrachte wijzigingen, op het ogenblik dat de heer Forrest Gécamines voorzat, ruim in het voordeel van de groep van de heer Forrest en in het nadeel van Gécamines speelden.

De heer André Geens (VLD). – Ik stel vast dat u in elk geval op uw standpunt blijft. Ik wil niet proberen u te overtuigen. Ik heb trouwens begrepen dat ik daar toch niet in slaag. Ik ga daarom verder met de andere elementen die ik nog even wilde aanbrenge.

Ik denk dat we het er in de onderzoekscommissie allemaal over eens waren dat het eigenlijke probleem in Congo de verantwoordelijkheid van de Congolezen zelf is. Daarmee bedoel ik natuurlijk niet de Congolezen in de dorpen, maar de Congolezen aan het hoofd van het land. Mede dankzij de experts hebben we kunnen vaststellen dat de Congolese staat desintegreert. Dit is geen recent fenomeen; het begon al in de jaren 1970 en kan dus ook niet in de schoenen worden geschoven van de mensen die vandaag de leiding over het land hebben.

Verder doe ik daar geen uitspraak over. De gedetailleerde economische analyse die werd gemaakt, staat in hoofdstuk 1 van het verslag. Ik blijf er echter bij dat ook vandaag de politieke verantwoordelijkheid van hen die het land moeten besturen, bijzonder groot is. Ze moeten absoluut de wil hebben om tot een oplossing te komen en ik hoop dat de onlangs aangekondigde plannen ook bewaarheid zullen worden.

Ik wil het niet hebben over coltan, omdat we het er al zeer uitgebreid over hebben gehad en omdat we er ook allemaal van overtuigd zijn dat coltan een element bij uitstek is dat gemakkelijk door de militairen te beheren viel en valt. Een ander element speelt echter een nog veel belangrijker rol: goud. Al blijft diamant natuurlijk ook belangrijk, vandaag draait de strijd rond goud, zeker in Ituri, waar dramatische dingen gebeuren. De heer Colla zal het waarschijnlijk over diamant hebben, maar ik kan toch niet nalaten even te wijzen op enkele zaken die in het verleden zijn gebeurd.

Al degenen die beweren dat een VN-panel altijd gelijk heeft wil ik erop wijzen dat het al meermaals is gebeurd dat een eerder ingenomen stelling toch fout bleek te zijn. In België hebben sommigen op een bepaald ogenblik beweerd, zonder enig bewijs, maar zagezegd op basis van informatie van de Diensten van de Veiligheid van de Staat of van het leger, dat een persoon betrokken was bij conflictdiamant. Ze dreven het zover dat deze informatie ook in de rechtszaal werd gebruikt. Een rechter in Antwerpen heeft daarover gezegd: "Het is onaanvaardbaar dat feiten worden gebruikt, zagezegd afkomstig van de Staatsveiligheid, zonder enig document of ander substantieel bewijs te leveren die de beschuldiging bevestigt en zonder recht op verdediging van de betrokkene. ... Het is evenzeer onaanvaardbaar dat men van de rechter verwacht dat hij een uitspraak doet, zonder dat hij in staat is gesteld enige controle uit te oefenen over de feiten die de betrokken persoon ten laste worden gelegd."

problème de fond et à une difficulté.

Je n'ai par ailleurs jamais nié qu'un contrat pouvait être modifié. Il va de soi que n'importe quel contrat peut être modifié à n'importe quel moment. Il est donc certain que le contrat de 1997 était susceptible de modifications. Je note simplement que ce contrat a été modifié très largement en faveur du groupe de M. Forrest au détriment de la Gécamines au moment même où M. Forrest était président de la Gécamines.

M. André Geens (VLD). – *Je constate que vous maintenez votre position. Je n'essaierai pas de vous convaincre car je n'y parviendrai pas.*

La commission d'enquête a mis en évidence la responsabilité des dirigeants congolais. Avec les experts, et grâce à leur concours, nous avons pu constater que l'État congolais se désintégra. Ce phénomène a débuté dans les années septante et ne peut dès lors être imputé aux gens qui dirigent le pays aujourd'hui.

L'analyse détaillée réalisée sur le plan économique figure au chapitre premier du rapport. Je continue cependant à croire qu'aujourd'hui aussi, la responsabilité politique de ceux qui dirigent le pays est particulièrement importante. Ils doivent absolument avoir la volonté d'aboutir à une solution. J'espère que les plans récemment annoncées se concrétiseront.

Je ne reviendrai plus sur le coltan, car nous en avons déjà longuement parlé. Par ailleurs, nous sommes tous convaincus que le coltan était et est l'élément par excellence pouvant être facilement géré par les militaires. Le diamant reste important, mais c'est pour l'or que l'on se bat aujourd'hui, en tout cas dans l'Ituri, où des événements dramatiques ont lieu. M. Colla parlera probablement du diamant, mais je ne puis m'empêcher de revenir quelque peu en arrière.

À tous ceux qui prétendent qu'un panel des Nations unies a toujours raison, je tiens à signaler qu'il est déjà arrivé plusieurs fois qu'une position prise par un panel s'avère en fin de compte erronée. En Belgique, à un certain moment, d'aucuns ont soutenu sans preuve mais prétendument sur la base d'informations des services de la Sûreté de l'État ou de l'armée qu'une personne était impliquée dans le trafic du diamant de conflit. Il allèrent si loin que l'information fut même utilisée devant un tribunal. Un juge d'Anvers a déclaré à ce sujet : « Il est inacceptable que soient utilisés des éléments prétendument en provenance de la Sûreté de l'État sans qu'on ne produise aucun document ni preuve substantielle et sans que l'intéressé ne puisse se défendre ... Il est tout aussi inacceptable que l'on attende du juge un jugement sans qu'il soit en mesure d'exercer le moindre contrôle sur les faits imputés à la personne concernées. »

Je veux encore m'exprimer brièvement sur le travail effectué par le panel de l'ONU en Angola. Un certain Azet Mohammed, porteur d'un passeport britannique, y a été arrêté en 2001. Il avait sur lui pour cent mille dollars de diamants. On l'a décrit comme le lieutenant du commerçant en diamant Ali MacKie Fouad Abess de MacKie Diamonds Antwerp. Le Conseil de sécurité de l'ONU dut écrire ensuite une lettre reconnaissant que cet homme n'existait pas et que cet élément était officiellement effacé des textes.

Ik wil heel kort nog iets zeggen over het werk van het VN-panel in Angola. Daar werd in 2001 een man met een Brits paspoort gearresteerd, een zekere Azet Mohammed. Hij had voor honderdduizend dollar diamanten bij zich. Hij werd beschreven als de luitenant van de diamanthandelaar Ali MacKie Fouad Abess van MacKie Diamonds Antwerp. Later moet de Veiligheidsraad een brief schrijven dat deze mijnheer nooit heeft bestaan en wordt dat element officieel uit de teksten verwijderd.

Er is ook het voorbeeld van een zekere Arslanian, die voorkwam in het verslag van het VN-panel met nummer S/2001/357. Ook van hem werd gezegd: "The owner, Raffi Arslanian, told the Panel that Arslanian Frères had ceased all imports from Belco in May 2001 and furnished purchase receipts to substantiate this." Ook deze man werd eerst aangeklaagd als een opkoper van conflictdiamant, maar later moest de VN zijn naam schrappen van de lijst met firma's die in de fout zijn gegaan. Ik zou, alleen al in de diamanthandel, nog verschillende voorbeelden kunnen aanhalen om aan te tonen dat er geregeld fouten zijn gemaakt.

Ik kom nu tot Katanga. In het rapport wordt veel minder belang gehecht aan wat anderen hebben gedaan dan aan wat de Belgen hebben gedaan. De heer Dallemagne wees in zijn uiteenzetting op het aantal Belgen dat wordt vermeld. Misschien waren de panelleden van ander nationaliteiten alerter dan het Belgische panellid.

Het verbaast me evenwel ten zeerste dat er weinig instaat over de werkelijke Zimbabwaanse concessies, over welke relaties er waren en over hoe deze relaties tot stand zijn gekomen. KMC en Tremalt – van Bredenkamp dus – hebben niets betaald voor hun concessies. Ik weet van getuigen dat een Zimbabwaans generaal deze zaken onderhandeld heeft. Ik heb vastgesteld dat een Congolees minister op een zeker ogenblik een contract heeft ondertekend voor Ridgepoint dat onder meer de overdracht van Shituru bevatte. Concessies werden tot vier maal toe verkocht aan verschillende partijen.

(Voorzitter: de heer Jean-Marie Happart, ondervoorzitter.)

We weten dat bijvoorbeeld First Quantum in Congo heterogeniet haalt en het laat verwerken in Zambia. We weten dat duizenden tonnen heterogeniet dat gedolven is door kleine *creuseurs* het land uitgaan zonder enige vorm van toegevoegde waarde.

De grote zondebok is Forrest. Men mag over Forrest zeggen wat men wil, maar men moet correct blijven. Er zijn niet zoveel elementen die Forrest echt ten laste kunnen worden gelegd op basis van contracten. Ik heb een brief gekregen van de procureur-generaal van Kinshasa, die de heer Forrest volledig vrijpleit. Hij zegt in zijn brief dat alle contracten zijn onderzocht en dat er geen enkele schuld op de heer Forrest rust. De repliek was dat we allen weten hoe het eraan toegaat in Congo. Echter, die brief bestaat. Ik heb een andere brief, van Kinross. In het rapport van het VN-panel wordt uitdrukkelijk gezegd dat Kinross zou worden tegengehouden en zou worden belet investeringen te doen. De vice-president van het bedrijf Kinross stuurt een brief rechtstreeks naar de secretaris-generaal, waarin hij zegt dat dit niet juist is en dat de heer Forrest hen op geen enkele wijze heeft tegengehouden. Wij beschikken over die elementen; ze staan

Il y a aussi l'exemple d'un certain Arslanian qui apparut dans le rapport du panel des Nations Unies qui porte le numéro S/2001/357. Il est dit de lui que « The owner, Raffi Arslanian, told the Panel that Arslanian Frères had ceased all imports from Belco in May 2001 and furnished purchase receipts to substantiate this. » Cet homme fut donc d'abord accusé d'être un acheteur de diamants de conflit mais l'ONU dut ensuite rayer son nom de la liste des firmes prises en faute. En m'en tenant au seul commerce du diamant, je pourrais encore rapporter d'autres exemples montrant que des erreurs sont régulièrement commises.

J'en viens au Katanga. Dans le rapport, bien moins d'importance a été accordée à ce que d'autres y ont fait qu'à l'action des Belges. Dans son intervention, M. Dallemagne a attiré l'attention sur le nombre de Belges qui y furent cités. Peut-être les membres du panel d'autres nationalités ont-ils été plus vigilants que le membre belge.

Je suis toutefois stupéfait qu'on n'y retrouve que peu de choses sur les véritables concessions zimbabwéennes, sur les relations qui existaient et sur la manière dont ces relations se sont nouées. KMC et Tremalt, de Bredenkamp donc, n'ont rien déboursé pour leurs concessions. Je sais par des témoins qu'un général zimbabwéen a négocié ces affaires. J'ai constaté qu'à un moment donné, un ministre congolais a signé un contrat avec Ridgepoint et que ce contrat contenait la cession de Shituru entre autres. Des concessions ont été vendues jusqu'à quatre fois à différentes parties.

(M. Jean-Marie Happart, vice-président, prend place au fauteuil présidentiel.)

Nous savons par exemple que First Quantum extrait de l'hétérogénite au Congo et la fait raffiner en Zambie. Nous savons que des dizaines de tonnes d'hétérogénite extraites par de petits creuseurs quittent le pays sans la moindre valeur ajoutée.

Forrest est le grand bouc émissaire. On peut dire ce qu'on veut de M. Forrest mais on doit rester correct. Il n'y a pas tellement d'éléments qui peuvent réellement être mis à sa charge sur la base des contrats. J'ai reçu une lettre du procureur général de Kinshasa qui blanchit totalement M. Forrest. Il y est dit que tous les contrats ont été examinés et qu'aucune faute ne peut être reprochée à M. Forrest. La réplique fut que nous savons tous comment cela se passe au Congo. Cependant cette lettre existe. J'ai reçu une autre lettre, de Kinross cette fois. Dans le rapport du panel de l'ONU il est expressément indiqué que Kinross serait bloquée et qu'on l'empêcherait d'investir. Le vice-président de Kinross envoya immédiatement une lettre au secrétaire général disant que ce n'était pas correct et que M. Forrest ne les avait aucunement bloqués. Nous disposons de ces éléments, ils sont sur papier. C'est autre chose que des

op papier. Dat is iets anders dan beschuldigingen in de lucht.

Ik zou zeer uitgebreid kunnen ingaan op verschillende elementen uit het dossier, maar dat zal ik nu niet doen.

Onze aanbeveling tot oprichting van een opvolgingscommissie wordt weggelachen. Dit zou een vlucht naar voren zijn.

Ik zou iedereen willen verzoeken om resolutie 1457 eens aandachtig te lezen. Die resolutie bepaalt duidelijk dat al wie in het rapport is vermeld, moet worden gehoord en het recht moet krijgen om voor een bepaalde datum een verweerschrift in te dienen en de publicatie van dat verweerschrift kan eisen.

Intussen is de datum van 31 maart verstreken; de leden van het panel menen eens te meer wijzer te zijn dan de Veiligheidsraad en de bepalingen van de resolutie niet te moeten respecteren.

Uit verschillende hoeken ontvang ik brieven waarin bepaalde personen zich erover beklagen dat zij geen toegang krijgen tot het dossier, dat zij de documenten die zij hebben gevraagd, niet ontvangen en zich dus niet kunnen verdedigen.

Als een resolutie de grens van onze werkzaamheden overschrijdt, ligt het toch voor de hand dat wij de volgende Senaat voorstellen om een opvolgingscommissie op te richten om na te gaan wat er werkelijk aan de hand is en om de uitvoering van onze aanbevelingen op te volgen.

Bij de voorbereiding van onze conclusies, heb ik de aanbevelingen van de commissie georganiseerde misdaad met betrekking tot de diamantsector nog eens nagelezen. Ik heb moeten vaststellen dat een gedeelte van de zeer talrijke aanbevelingen vandaag nog steeds niet is uitgevoerd. Ik kan best aannemen dat niet alle aanbevelingen perfect kunnen worden uitgevoerd, maar ik zou er toch op willen wijzen dat er vanuit het oogpunt van het internationale recht een belangrijk probleem rijst.

België alleen kan in deze aangelegenheid maar weinig initiatieven nemen. Wij kunnen alleen maar trachten om andere landen warm te maken voor een gemeenschappelijk initiatief. Voor het Kimberley-proces zijn onze inspanningen terzake met succes bekroond.

Naast de problematiek van de internationale regels, is er de kwestie van de vrede in het land.

De Congolese burger zou het zwaartepunt van onze bezorgdheid moeten zijn en niet de politieke spelletjes op binnenlands vlak. Voor mij is elke dode er één te veel; ook als het een Afrikaan is. Maar dat wordt, ook in de media, veelal vergeten.

De heer Jacky Moraël (ECOLO). – *De rapporteurs en de voorzitter van de onderzoekscommissie hebben een uitvoerige uiteenzetting gegeven van een reeks feitelijke elementen die evenwel betwistbaar zijn.*

Ik zal enkele elementen van de politieke context belichten. Ik heb de leden van het Vlaams Blok maar een- of tweemaal gezien in de commissie. De onderzoekscommissie was dus een zaak van de democraten, ook al hadden de verschillende fracties niet altijd hetzelfde standpunt.

Ik dank in het bijzonder de voorzitter van de commissie, de heer Geens. Hij heeft zijn zware taak vervuld met veel

accusations en l'air.

Je pourrais longuement m'étendre sur divers éléments de ce dossier mais je ne le ferai pas maintenant.

On balaie d'un revers de la main notre recommandation de création d'une commission de suivi car ce serait une fuite en avant.

J'invite tout le monde à lire attentivement la résolution 1457. Elle dit clairement que tous ceux qui sont cités dans le rapport doivent être entendus et avoir le droit de déposer un mémoire en défense avant une date déterminée et d'en exiger la publication.

Entre-temps, le 31 mars est passé et les membres du panel se croient à nouveau plus sages que le Conseil du Sécurité et estiment ne pas devoir respecter les dispositions de la résolution.

Plusieurs personnes se sont plaintes de ne pas être en mesure de se défendre car elles n'avaient pas accès au dossier et n'avaient pas reçu les documents demandés.

Lorsqu'une résolution dépasse les limites de nos travaux, il va de soi que nous proposerons au futur Sénat la création d'une commission de suivi de nos recommandations. Certaines de celles qui ont été formulées par la commission en matière de criminalité organisée dans le secteur du diamant ne sont toujours pas mises en œuvre. Cela pose un problème important sur le plan du droit international.

À elle seule, la Belgique ne peut pas faire grand-chose. Nous pouvons seulement inciter d'autres pays à prendre une initiative commune. Pour le processus de Kimberley, nos efforts ont été couronnés de succès.

Outre le problème des règles internationales, il y a la question de la paix dans le pays. C'est le citoyen congolais qui devrait être au centre de nos préoccupations. Pour moi, tout mort est un mort de trop, même en Afrique. Les médias l'oublie trop souvent.

M. Jacky Moraël (ECOLO). – Les rapporteurs et le président de la commission d'enquête ont largement développé une série d'éléments factuels qui peuvent néanmoins être contestés et à propos desquels on peut avoir des doutes.

Je m'en tiendrai à quelques éléments du contexte politique. D'abord, je voudrai rappeler à l'assemblée ainsi qu'aux membres de la presse qui sont nombreux à la tribune, l'absence flagrante du Vlaams Blok lors des travaux en commission. Nous n'y avons vu ses membres qu'une fois ou deux. Dès lors, et c'est l'un de ses mérites, cette commission

luisterbereidheid en oog voor het spreekrecht. Hij heeft ook gezorgd voor documentatie en transparantie. Dat is niet altijd het geval in onderzoekscommissies en daarom wil ik het beklemtonen.

Ik dank en feliciteer ook de deskundigen die ons hebben bijgestaan, mevrouw André in het bijzonder, de heer Blommaert en anderen. Mijn dank gaat ook naar mevrouw Van Maele voor haar bewonderenswaardige inzet.

Ik was niet van bij de aanvang betrokken bij de werkzaamheden van de commissie. Pas na enkele maanden heeft de heer Dubié mij gevraagd hem te vervangen, omdat hij te veel werk had.

Eerst heb ik, net als u wellicht, de twee VN-verslagen gelezen die toen beschikbaar waren. Ze hebben me enig onbehagen bezorgd en het derde heeft me helemaal niet gerustgesteld.

De heer Geens had gelijk erop te wijzen dat dit geen VN-verslag is, maar een verslag van een task force dat nog niet door de Veiligheidsraad werd aangenomen.

Volgens dat document is het alom bekend dat een bepaald persoon zich inlaat met de handel in wapens, goud, diamanten, coltan, heterogeniet en andere producten, en kunnen anonieme bronnen dat bewijzen.

Toen de Belgische parlementaire onderzoekscommissie om elementen van bewijs vroeg – uiteraard vertrouwelijk, zoals dat ook het geval was bij sommige hoorzittingen met gesloten deuren – was de houding van de VN niet altijd zeer strikt.

Gelet op dat eerste element heb ik de werkzaamheden dus met enig onbehagen aangevat, en had ik de indruk dat sommigen bezig waren met de voorbereiding van een naslagwerk van alle geruchten over de Grote Meren. Een aantal daarvan zullen wel juist zijn, maar om ze te ondersteunen beschikken we alleen maar over vermoedens.

We hebben zeer weinig verklaringen gekregen van personen die officieel en openlijk wilden getuigen. We hadden alle moeite van de wereld om documenten te krijgen die ons konden helpen om de situatie die we moesten onderzoeken, op te helderen.

Het tweede element dat ik verwarrend vond toen ik met de werkzaamheden begon, was de definitie van het woord plundering. Congo is verdeeld onder militaire leiders die zich allen met geweld de macht over een grondgebied hebben toegeëigend. Dat geldt ook voor de militaire overheid van Kinshasa, die wel erkend is als de legitieme overheid van de Democratische Republiek Congo. Iedereen weet immers dat vader Kabila Kinshasa heeft ingenomen met de hulp van kanonnen, tanks en geweren.

Volgens de VN moet onder het begrip plundering worden verstaan elke exploitatie, elke handel, elke invoer of uitvoer die buiten de belastingregeling van Kinshasa valt. We kunnen dit natuurlijk als een volkomen bruikbare definitie beschouwen. Tal van buitenlanders, die soms al verschillende generaties een economische activiteit uitoefenen in de sector van de ertsen, het vervoer, de exploitatie van water of bossen in een bepaalde zone, zeggen ons dat er geen enkele reden is waarom ze hun belastingen in Kinshasa zouden betalen.

Ze vrezen immers dat morgen hun opslagplaatsen volledig kunnen worden leeggehaald, geplunderd, verwoest. Ze zeggen

d'enquête a été une affaire de démocrates, même si les différents groupes politique ne partageaient pas toujours les mêmes points de vue.

Je remercie tout particulièrement le président de la commission, M. Geens, qui s'est acquitté d'une tâche très lourde avec un grand sens de l'écoute, en se montrant soucieux du droit à la parole, de la documentation et de la transparence. Je pense que ce n'est pas toujours le cas dans les commissions d'enquête : c'est pourquoi je tiens à le souligner.

Il convient également de féliciter et de remercier les experts qui ont collaboré aux longs travaux de cette commission d'enquête, Mme André, en particulier, M. Blommaert et d'autres. Je remercie également Mme Van Maele qui a déployé quotidiennement une énergie admirable.

Je me trouve dans une situation un peu particulière puisque je n'ai participé à cette commission qu'en cours de travaux. Ceux-ci duraient depuis plusieurs mois déjà lorsque M. Dubié, en raison d'une surcharge de travail, m'a demandé d'y participer, ce que j'ai accepté et fait avec intérêt.

Avant de commencer à travailler, j'ai lu, comme vous sans doute, les deux rapports de l'ONU qui étaient disponibles à ce moment-là. Je dois avouer que j'ai éprouvé un certain malaise à l'égard de ces deux rapports et que le troisième ne m'a guère rassuré.

M. Geens a raison de préciser qu'il ne s'agit pas d'un rapport de l'ONU, puisqu'il n'est pas encore passé devant le Conseil de sécurité, mais du rapport d'une task force. Selon ce document, il est notoirement connu que telle personne – je ne citerai pas de noms parce que cela n'apporterait rien au débat – se livre au trafic d'armes, d'or, de diamants, de coltan, d'hétérogénite ou d'autres produits, et il y a des sources, qui tiennent à rester anonymes, qui peuvent le prouver.

Cependant, lorsque la commission belge, qui est tout de même une commission d'enquête parlementaire, a demandé à l'ONU d'avoir au moins des éléments de preuve, confidentiellement, bien entendu, comme cela a été le cas lors de certaines auditions à huis clos, le comportement de l'ONU n'a pas toujours été des plus rigoureux.

Au vu de ce premier élément, j'ai donc commencé ce travail avec un sentiment de malaise, avec l'impression que certains étaient en train de préparer un bottin de toutes les rumeurs qui circulent à propos des Grands Lacs – et bon nombre d'entre elles doivent malheureusement être vraies – mais, pour les fonder, à ma connaissance, nous ne disposons pas d'autre chose que de soupçons.

Nous avons recueilli très peu de dépositions de personnes acceptant de témoigner officiellement et ouvertement. Nous avons eu toutes les peines du monde à obtenir des documents pouvant nous aider à clarifier la situation que nous avons à examiner.

Le deuxième élément quelque peu confus à mes yeux, lorsque j'ai abordé ces travaux, fut la définition même du pillage. Le Congo est un pays « continent », morcelé entre chefs militaires qui se sont tous emparés, par la force, du pouvoir sur un territoire, en ce compris l'autorité militaire de Kinshasa, laquelle présente le seul avantage – je dis cela sans irrespect – d'être reconnue comme l'autorité légitime de la

het niet allemaal officieel en weigeren dikwijls het op te schrijven, maar ze betalen hun belasting aan de militaire overheid van de plaats waar ze hun economische activiteit uitoefenen. Die belastingen worden overigens nog aangevuld met een reeks financiële toeslagen voor de ondersteuning van de democratische oorlogsinspanning waarop elke militaire chef in Congo zich beroept.

We weten dat er over het gehele grondgebied van Congo een georganiseerd systeem van afpersing bestaat, bestemd voor de financiering van de handel in zware en lichte wapens. Niemand kan dat ontkennen, ook de overheden niet.

Toch kan niemand betwisten dat de oorlog die al jaren in Congo woedt, een ingevoerde oorlog is. Het zijn immers naburige rebellenbewegingen die bepaalde gedeelten van het grondgebied van Congo hebben ingenomen, hoofdzakelijk om de hand te leggen op de kostbare bodemrijkdommen, om de oorlog te financieren en de bevolking in hun macht te krijgen.

Ongeacht de aard van het overgangs- en vredesproces waartoe de internationale gemeenschap, en België in het bijzonder, heeft bijgedragen, verdienen de inspanningen van Louis Michel en van de gehele regering onze erkenning.

Ik raad onze collega's aan de teksten van de onderhandelingen van juli 1999 te herlezen. Dat België opnieuw een plaats op het internationale toneel moest vinden, stond duidelijk niet meer in de Belgische politieke teksten.

Die plaats moesten we terugvinden waar we een historische, economische, culturele en educatieve verantwoordelijkheid hebben, namelijk het gebied van de Grote Meren.

Dat het VN-verslag me enig onbehagen inboezemt, betekent niet dat ik twijfel aan de goede trouw van de mensen die het hebben opgesteld. Ik vind echter dat de gebruikte methodologie niet gepast en op rechtskundig gebied niet erg strikt is.

Het verslag heeft voor- en nadelen. Enerzijds stigmatiseert het ondernemingen en personen zonder veel bewijzen te leveren. Anderzijds worden personen die in het eerste verslag beschuldigd werden in het tweede verslag niet meer beschuldigd, en vice versa, zonder de minste verklaring te geven, wat ons verbaasde.

Het verslag zal hoe dan ook twee nogal belangrijke gevolgen hebben. In de eerste plaats heeft de publicatie ervan al gevolgen voor de soms uiterst misdadige gedragingen van de strijdkrachten en de handelsondernemingen die werden genoemd, alleen al omdat ze voor de internationale gemeenschap aan de kaak werden gesteld door een task force van de VN. Zelfs als het verslag niet als dusdanig door de Veiligheidsraad wordt goedgekeurd, heeft het toch gevolgen gehad.

Het tweede gevolg is dat de straffeloosheid enigszins is afgenomen. Aangezien bepaalde personen werden genoemd, moeten immers vredesakkoorden worden gesloten. Jammer genoeg kan dat alleen tussen oorlogsleiders. In Congo is vrede het dringendst. Dat bevestigen de vrouwenverenigingen, de vakbonden, de liga's voor mensenrechten, de verenigingen van boeren en dorpsbewoners. Vrede wordt echter alleen tussen oorlogvoerenden gesloten. Mijnheer Dallemagne, ik wil niet vooruitlopen op het debat dat we straks zullen hebben, maar

République démocratique du Congo. Mais chacun sait que M. Kabila père est arrivé à Kinshasa par la force des canons, des chars et des fusils.

Quelle est la définition que donne l'ONU de la notion de pillage ? Il s'agit de toute exploitation, tout commerce, toute importation ou exportation qui ne passeraient pas par le système fiscal de Kinshasa. On peut, certes, se dire qu'il s'agit d'une définition tout à fait valable. Pourtant, nombre d'expatriés, exerçant parfois depuis plusieurs générations une activité économique dans le secteur des minerais, du transport, de l'exploitation de l'eau ou de la forêt, nous disent que, vivant dans telle ou telle zone, ils estiment qu'il n'y a aucune raison justifiant qu'ils paient leurs impôts à Kinshasa.

Ils craignent en effet que, demain, leurs entrepôts ne soient complètement vidés, pillés, détruits. Chaque opérateur ne le dit pas toujours officiellement et refuse souvent de l'écrire mais il paie son impôt à l'autorité militaire en place, à l'endroit où il développe son activité économique. En outre, à cet impôt s'ajoute toute une série de gratifications financières destinées à soutenir l'effort démocratique de guerre dont se prévaut chaque chef militaire du Congo.

On sait qu'il y a un système organisé de racket sur l'ensemble du territoire congolais, destiné au financement du trafic des armes lourdes et légères. Personne ne peut le nier, y compris les autorités.

De même, personne ne peut contester que la guerre que vit le Congo depuis des années est une guerre importée. Ce sont effectivement des mouvements rebelles riverains qui ont envahi certaines parties du territoire du Congo, principalement pour mettre la main sur une série de ressources, parfois extrêmement précieuses, afin de financer leur effort de guerre et d'asseoir leur pouvoir sur la population.

J'en viens, dès lors, à une première remarque générale qui ne relève pas d'une commission d'enquête. Quel que soit le processus de transition et de paix auquel la communauté internationale a contribué, et la Belgique en particulier, il faut ici saluer les efforts, non seulement de M. Louis Michel, mais aussi de l'ensemble du gouvernement.

Je conseille à tous nos collègues de relire les textes des négociations de juillet 1999. Il est clair qu'un élément n'apparaissait plus dans les textes politiques belges, à savoir le fait de retrouver une place sur la scène internationale.

Et qui dit retrouver une place sur la scène internationale dit la retrouver en particulier là où nous avons une responsabilité historique, économique, culturelle, éducative, c'est-à-dire dans la région des Grands Lacs.

Si ce rapport de l'ONU me met relativement mal à l'aise, ce n'est pas parce que je mets en doute la bonne foi de ceux qui l'ont rédigé mais simplement que j'estime que la méthodologie utilisée n'a pas été la plus adéquate ni la plus rigoureuse en termes de droit.

Ce rapport présente des avantages et des inconvénients : d'une part, il a stigmatisé des sociétés ou des personnes sans apporter beaucoup d'éléments de preuve ; d'autre part, d'une version à l'autre, des personnes qui étaient accusées dans le premier rapport ne l'étaient plus dans le second, et vice versa, sans qu'on nous fournisse la moindre explication, ce dont

niets belet me te denken dat, als vrede wordt gesloten en feiten worden bewezen, bepaalde personen voor het Internationaal Strafhof kunnen worden gebracht.

De heer Georges Dallemagne (CDH). – *Ik wou alleen zeggen dat we de gerechtelijke weg wilden bewandelen. Vandaag volgen we een reñenering die we niet hebben gevolgd voor Rwanda. Ik was vanaf het begin in dat land om te proberen elementen voor een plaatselijke justitie op te zetten door acties die ik destijds in de civiele maatschappij gevoerd heb via een NGO, “Réseau de Citoyens” genaamd. Het basisbeginsel voor de politieke toekomst van Rwanda bestond erin dat zonder justitie geen vrede mogelijk is. Justitie was dus een van de grondbeginselen van een vredesproces. Ik stel vast dat we die logica nu niet meer volgen: we gaan ervan uit dat eerst vrede moet worden bewerkstelligd en dat dit niet mogelijk is als tegen bepaalde personen een vervolging wordt ingesteld.*

De heer Jacky Morael (ECOLO). – *Ik dank u voor die opmerking, want ze herinnert mij eraan dat er een groot verschil bestaat tussen Congo en Rwanda. In Congo woedt een oorlog, terwijl in Rwanda een genocide heeft plaatsgevonden. Wie in Congo oorlog voert, bevindt zich ook in Congo, maar de schuldigen van de Rwandese genocide bevinden zich niet meer in Rwanda. Er rijst dus een groot probleem om recht te doen geschieden.*

De heer Georges Dallemagne (CDH). – *Het gaat inderdaad om twee volledig verschillende situaties. Ten gronde verandert dat echter niets. Toen in Rwanda het probleem van de gerechtigheid rees, vlak na de genocide, was de situatie nog lang niet gestabiliseerd. Er bestonden nog ernstige veiligheidsproblemen.*

De heer Jacky Morael (ECOLO). – *Er is zowel gerechtigheid als vrede nodig. De vraag is echter of we moeten beginnen met de vrede of met de gerechtigheid. Zoals de heer Michel in*

nous nous sommes tous étonnés.

Ce rapport aura malgré tout deux conséquences relativement importantes : la première – on s’en est rendu compte sur place et les acteurs économiques et politiques le disent –, leur simple publication a déjà eu des effets sur les comportements, parfois extrêmement délictueux, de forces armées ou de sociétés commerciales par le simple fait qu’elles étaient mises au pilori devant la communauté internationale, et par une task force de l’ONU qui n’est quand même pas n’importe quelle institution. Même si le rapport n’était pas approuvé tel quel par le Conseil de sécurité, il a eu des résultats.

Le second résultat, auquel nous reviendrons tout à l’heure à l’occasion d’un rapport que je présenterai à la suite d’une proposition de M. Dallemagne, l’impunité a, en quelque sorte, été écornée puisque certaines personnes ayant été citées, des accords de paix doivent être conclus. On peut regretter qu’ils ne puissent être conclus qu’entre chefs de guerre. Le plus urgent au Congo, ainsi que le confirment les associations de femmes, les syndicats, les ligues des droits de l’homme, les communautés paysannes et villageoises, c’est d’abord et avant tout la paix. Celle-ci ne se conclut qu’entre les belligérants et je ne souhaite pas anticiper, monsieur Dallemagne, sur le débat que nous aurons éventuellement tout à l’heure, mais rien n’interdit de penser que si une paix se conclut et si des faits sont prouvés, des gens soient passibles de la Cour pénale internationale.

M. Georges Dallemagne (CDH). – Je voulais simplement vous dire qu’on a voulu jouer la carte de la justice. Mais il est vrai que nous adoptons aujourd’hui un raisonnement qui ne l’a pas été pour le Rwanda. J’étais depuis le début dans ce pays pour tenter de mettre en place des éléments d’une justice locale par des actions que je menais à l’époque dans la société civile par le biais d’une ONG appelée « Réseau de Citoyens ». Le principe fondateur de l’avenir politique du Rwanda consistait à dire que sans justice, il n’y a pas de paix. Par conséquent, la justice était un des éléments fondateurs d’un processus de paix. Je remarque que nous sommes aujourd’hui sortis de cette logique : nous considérons qu’il faut d’abord établir une paix et que cela ne pourra se faire si des poursuites sont engagées dès à présent à l’égard de certaines personnes.

M. Jacky Morael (ECOLO). – Je vous remercie de votre remarque, car elle me ramène à un élément que j’ai oublié d’inscrire dans mes notes, à savoir qu’il existe une grande différence entre le Congo et le Rwanda : le Congo connaît une situation de guerre tandis que le Rwanda a connu un génocide ; ceux qui font la guerre au Congo se trouvent au Congo mais les auteurs du génocide rwandais ne se trouvent plus au Rwanda. Pour que la justice soit rendue, cela pose évidemment un énorme problème.

M. Georges Dallemagne (CDH). – Certes, il s’agit de deux situations tout à fait différentes. Cela dit, cela ne change rien au fond. Lorsque s’est posé, au Rwanda, le problème de la justice, dès que le génocide a été commis, la situation était loin d’être stabilisée. Se posaient encore de graves problèmes de sécurité.

M. Jacky Morael (ECOLO). – Il faut la justice et la paix. Le tout est de savoir – telle est l’ingratitude de notre métier – si l’on commence par la paix ou par la justice. Comme l’a

de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen en voor de Landsverdediging van Kamer en Senaat al zei, hebben de grote oorlogsleiders het overgangsproces nog niet aangevat. Niemand kan zeggen of het succes zal hebben. Als we dan dreigen dat we die oorlogsleiders zullen vervolgen, zorgen we ervoor dat de versplintering van het Congolese grondgebied blijft bestaan. Dan zal elke oorlogsleider, elke clan, zich op zijn grondgebied, zijn rijkdommen, zijn middelen, zijn gezag en brutaliteit terugtrekken en zal hij aan het gerecht proberen te ontsnappen. Ik zeg dus niet dat uw standpunt intellectueel gezien onontvankelijk is. Integendeel, maar we moeten wel opletten voor wat we zeggen.

We mogen niet vergeten dat het verslag vaststellingen en aanbevelingen bevat. Zij die zeggen dat we voorkomend geweest zijn voor bepaalde actoren, zouden dat gedeelte van ons verslag opnieuw moeten lezen. Dan zouden ze zien dat bepaalde personen helemaal niet aan de kritiek van de onderzoekscommissie ontsnappen, ongeacht de partijen die aan de werkzaamheden hebben deelgenomen. Er werden aanbevelingen gedaan met betrekking tot de filières van diamant, coltan, wapens, goud en andere kostbare materialen. Ik hoop dat ze zeer spoedig worden aangenomen en dat de regering er rekening mee houdt. We waren bijvoorbeeld stomverbaasd toen we de vertegenwoordiger van de douane hoorden zeggen dat de certificering van de ingevoerde diamanten helemaal niet wordt gecontroleerd, ongeacht waar ze ons land binnenkomen. Ons land is wel vooruitgelopen op het Kimberley-proces, maar er moet nog veel worden gedaan om de diamanthandel te zuiveren. We hebben inlichtingen gekregen die we jammer genoeg niet mogen meedelen, maar waaruit blijkt dat er een groot verschil bestaat tussen het volume, in dollar, van de door bepaalde ondernemingen ingevoerde en aangegeven diamanten en de invoer die wordt vastgesteld door het ministerie van Economische Zaken. We moeten daarvoor verklaringen krijgen van die ondernemingen, van het ministerie of van beide. Er moet dus een sanering worden uitgevoerd. De slotaanbevelingen van ons verslag zullen nuttig zijn om die doelstelling te bereiken, als de regering er rekening mee wil houden.

De doelstellingen zijn overgang en vrede. Laten we hopen dat de Congolezen beginnen met lokale verkiezingen, zodat duidelijk wordt hoeveel steun de gewapende troepen genieten van de bevolking in de streken die ze bezetten.

Moet ik de collega's vertellen over het kille onthaal dat we in Goma kregen? Onze piloten werden aangehouden. We moesten in ons hotel blijven en konden niet buiten. We werden ervan beschuldigd spionnen te zijn, er werd ons gevraagd met welk recht wij als Belgische parlementsleden de almachtige ministers van de RCD-Goma durfden te ondervragen enzovoort.

We hebben alles gehoord.

Lokale verkiezingen zijn noodzakelijk omdat hierdoor misschien een 'oorlog tussen de chefs' kan worden vermeden.

De tweede doelstelling is het herstel van de rechtstaat, de fysieke veiligheid en de rechtszekerheid. Twintig jaar geleden was België de grootste economische partner van het toenmalige Zaïre, momenteel bezet het slechts de vijftiëntigste plaats. Volgens ondernemers is dit te wijten

indiqué M. Michel en commission des Relations extérieures de la Chambre et du Sénat, les grands chefs de guerre n'ont pas encore entamé le processus de transition. Celui-ci est en cours mais personne ne peut garantir qu'il sera couronné de succès. Dès lors, si l'on menace de poursuivre ces chefs de guerre, on court tout droit à la perpétuation du morcellement du territoire congolais. Chaque chef de guerre, chaque clan se repliera sur son territoire, ses richesses, ses ressources, son autorité, sa brutalité et fera en sorte d'échapper à la justice. Je n'affirme donc pas que votre position est intellectuellement irrecevable. Bien au contraire, mais prenons garde à nos propos.

N'oublions pas que le rapport contient des constatations et des recommandations. Ceux qui affirment que nous avons été complaisants à l'égard de certains acteurs devraient faire l'effort de lire cette partie de notre rapport. Ils pourraient ainsi constater que certaines personnes n'échappent pas du tout à la critique de la commission d'enquête, quels que soient les partis qui ont participé à ses travaux. Au sujet des filières du diamant, du coltan, des armes, de l'or et d'autres matières précieuses, des recommandations ont été émises. J'imagine qu'elles seront adoptées très prochainement et prises en compte par le gouvernement. Je ne citerai qu'un exemple. Nous avons tous été stupéfaits d'entendre le responsable des douanes nous parler du manque flagrant de véritables vérifications et contrôles de la certification des diamants importés, quel que soit le point d'entrée sur le territoire. Nous avons rédigé des recommandations à ce sujet. Bien que la Belgique ait anticipé le processus de Kimberley, on doit bien constater qu'un travail important doit encore être accompli pour assainir le trafic de diamants. Nous avons obtenu des informations dont nous ne pouvons malheureusement pas faire état mais qui montrent qu'il existe une différence importante entre le volume, en dollars, des diamants importés et déclarés par certaines sociétés et les importations constatées par le ministère de l'Économie. Cela nous a stupéfaits. Nous avons besoin d'explications de la part de ces sociétés ou du ministère, voire des deux. Un travail d'assainissement doit donc être réalisé. Les recommandations finales du rapport seront utiles pour atteindre cet objectif, à condition que le prochain gouvernement veuille bien en tenir compte.

Quels sont les objectifs ? Ce sont la transition et la paix. Espérons que les Congolais vont commencer avec des élections locales, ce qui permettra de vérifier le soutien populaire des forces armées dans les territoires qu'elles occupent.

Faut-il rapporter à nos collègues l'*inamabilité* avec laquelle nous avons été reçus à Goma, par exemple ? Nos pilotes ont été arrêtés. Nous avons été consignés à l'hôtel, nous ne pouvions pas circuler. On nous accusait d'être des espions, on nous demandait de quel droit nous nous permettions d'interroger en tant que parlementaires belges des ministères plénipotentiaires du RCD-Goma, etc.

Nous avons tout entendu.

Des élections locales sont nécessaires et permettraient peut-être d'éviter une « guerre des chefs ».

Le deuxième objectif est de restaurer l'État de droit, la sécurité physique et la sécurité juridique. Il y a vingt ans, la

aan het gebrek aan fysieke veiligheid; ze weten niet of hun vrachtwagens, hun machines of de opbrengsten van hun teelt zullen worden gestolen. We hebben mensen ontmoet die zeer veel houden van het land, waarin hun families soms reeds generaties werken, maar momenteel wordt de toestand onhoudbaar. Men kan een onderneming niet driemaal na mekaar opstarten, al was het maar om financiële redenen.

Het Belgisch buitenlands beleid in Afrika moet worden versterkt. We moeten niet hypocriet zijn: het Belgisch buitenlands beleid in het gebied van de Grote Meren is niet dat van Frankrijk en zeker niet dat van het Verenigd Koninkrijk.

Ik heb uit goede bron vernomen dat het Verenigd Koninkrijk meent dat Congo te groot is en moet worden opgedeeld. Het land beschikt over zo veel rijkdommen dat het mogelijk is het, net zoals destijds op de Conferentie van Berlijn, op te delen. Men neemt een liniaal, trekt enkele lijnen en geeft stukken aan Onusumba, Kabila enzovoort. Zij moeten hun gebied maar besturen en zich zo snel mogelijk verrijken, wat de grootste ambitie van de meeste van die leiders is.

Ook het probleem van de nationaliteit moet worden opgelost, ook al wordt die kwestie ter plaatse ontkend. Als we een democratisch proces van pacificatie, overgang, herstel van de rechtsstaat en van de fysieke veiligheid willen, dan moeten we overeenkomen wie morgen het burgerschap krijgt. In heel Oost-Congo leven duizenden mensen in de onzekerheid of ze als rasechte Congolezen worden beschouwd. Of zullen ze worden aanzien als immigranten die vijf eeuwen geleden uit Egypte zijn gekomen?

Bij de uitreiking van de kiezerskaarten komt deze kwestie onvermijdelijk op tafel. Ze dreigt, net als nu, in Ivorkust aanleiding te zullen geven tot conflicten, geweld en politieke discussies.

In het Belgisch beleid voor het gebied van de Grote Meren lijken me twee punten van belang. Ik denk dat er binnen de regering op enkele details na echt wel een consensus bestaat. De minister zal dit kunnen bevestigen.

De heer Georges Dallemagne (CDH). – *De minister begrijpt het woord ‘consensus’ niet. Dat wordt binnen de regering niet meer gebruikt.*

De heer Jacky Moraël (ECOLO). – *Er is een consensus binnen de regering. Weet de heer Dallemagne nog altijd niet dat de oppositie in de regering zit? (Gelach)*

Op twee gebieden leveren we goed werk. Ten eerste is er de steun voor justitie, vooral dan in Rwanda en voor de gacaca-rechtbanken. Iedereen weet dat dit niet zonder gevolgen is voor Congo. België gaat hierin voorop. Ik zeg niet dat het probleem van de plundering onbelangrijk is. Zolang er geen vrede, gerechtigheid en verzoening zijn, zullen de oorlogen, de plunderingen, de smokkel, de corruptie en dergelijke voortduren.

De tweede zaak is eerder een dreiging dan een realiteit. We weten allen dat België dringende humanitaire hulp levert aan Congo. De Belgische delegaties sporen, overall in Congo

Belgique était le premier partenaire économique du Congo, le Zaïre en ce temps-là, et nous n’occupons plus actuellement que la vingt-cinquième place. La raison en est, selon les entrepreneurs, le manque de sécurité physique ; ils ne savent jamais si l’on ne volera pas leurs camions, leurs machines, s’ils ne subiront pas de pillage de leurs cultures. Nous avons rencontré des gens qui éprouvent une énorme affection pour ce pays où ils travaillent parfois depuis des générations mais il est un moment où la situation devient insupportable. On ne peut pas reprendre trois fois à zéro une entreprise commerciale ne serait-ce que pour des raisons financières.

Il faut intensifier la politique extérieure belge en Afrique. Cessons d’être hypocrites : la politique extérieure de la Belgique dans l’Afrique des Grands lacs n’est pas celle de la France et encore moins celle du Royaume-Uni.

Je le dis clairement sans citer ma source, mais, pour le Royaume-Uni, il faut une partition du Congo, ce pays est trop grand. Il dispose de tant de richesse qu’il est possible de le découper comme ce fut fait à la Conférence de Berlin au début du siècle, on prend une règle, on découpe et on attribue ensuite les morceaux à Onusumba, à Kabila, etc. Et qu’ils se débrouillent pour administrer leur territoire et s’enrichir au plus vite, s’enrichir semble d’ailleurs l’ambition première de la plupart de ces gens.

Il faudra aussi résoudre la question de la nationalité même si cette question est niée sur place. Si nous voulons un processus démocratique de pacification, de transition, de restauration de l’État de droit et de l’état de sécurité physique, fiscale et juridique, il conviendra de savoir qui disposera demain de la citoyenneté. Dans tout l’Est du Congo, des milliers de personnes sont dans l’incertitude, seront-elles ou non considérées comme des Congolais de souche ? Ou comme des immigrés venus d’Égypte il y a cinq siècles ?

Lorsqu’il va falloir délivrer des cartes d’électeur, cette question se posera de manière cruciale et risque d’être la source de dissensions, de violences, de disputes politiques comme nous en voyons en Côte d’Ivoire.

Deux points me paraissent très importants dans la politique belge menée à l’égard des Grands Lacs. Je pense qu’il y a vraiment un consensus au sein du gouvernement. Mme la ministre peut sans doute le confirmer, à quelques détails près.

M. Georges Dallemagne (CDH). – *Mme la ministre ne comprend pas, le terme « consensus » n’est plus utilisé par le gouvernement !*

M. Jacky Moraël (ECOLO). – *Mais il y a consensus au sein du gouvernement puisque l’opposition est dans le gouvernement, monsieur Dallemagne. Vous n’avez pas encore compris ? (Rires)*

Je pense que nous faisons très bien deux choses. La première est l’aide au processus de justice, particulièrement au Rwanda. On sait que ce n’est pas sans rapport avec le Congo et les tribunaux « gacaca ». La Belgique est à mes yeux vraiment à la pointe dans l’aide fournie. Je le répète, je ne m’écarte pas de la question du pillage. Tant que la paix et la justice ne seront pas instaurées, tant qu’il n’y aura pas de réconciliation, les guerres, pillages, trafics, corruption, etc. persisteront.

La deuxième chose est davantage une menace qu’un fait réel.

waar ze komen, de overheden ertoe aan mee te doen aan de verzoening, de pacificatie en het herstel van de Staat. Als ze dat doen, zal België de structurele samenwerking heropstarten zodat de Staat weer in ere wordt hersteld, de mensen weer rechten krijgen en de diensten weer zullen kunnen werken.

Het zal u misschien choqueren, maar sommige internationale instellingen zoals het IMF zeggen in hun verslagen: "stop de corruptie, zorg voor goed bestuur en we zullen u helpen." Lokale ambtenaren of ambtenaren van Financiën zeggen dat ze reeds drie jaar niet betaald zijn. Ze laten zich bijgevolg per prestatie betalen. Dat is voor ons westerlingen onwettig, maar in Congo is het een schoolvoorbeeld van de doorgedreven privatisering: het personeel wordt niet betaald, maar voor een stempel op een document moet men een vergoeding geven. Dat is een privatisering naar IMF-model. Tegelijkertijd zegt die instelling dat er een einde moet komen aan de corruptie. Hoe valt dat te rijmen?

Ook een regionale conferentie in het gebied van de Grote Meren is onvermijdelijk. Congo zal zijn problemen niet kunnen oplossen als zijn buurlanden en alle landen die in Congo invloed kunnen uitoefenen, niet bij die conferentie worden betrokken. Ik denk hierbij vooral aan Zuid-Afrika, maar ook aan België en andere landen.

Er is ook gesproken over belangenconflicten. Ik ben noch de advocaat, noch de supporter, noch de vriend van de heer Forrest. Net als u heb ik geprobeerd na te gaan wat we tegen hem konden vinden. Ik meen echter dat voormalig eerste minister Dehaene in de raad van bestuur van Umicore zit, de grote concurrent van George Forrest. Toen ik zag hoe bepaalde informatie in de onderzoekscommissie opdook en voor wie ze was bestemd, heb ik me inderdaad vragen gesteld over bepaalde belangenconflicten. Hoewel dit had gekund, heeft men niet gevraagd dat dit in het verslag werd opgenomen.

Ten slotte hebben de diensten van de Senaat mij nota's bezorgd over de verschillende werkwijzen van onderzoekscommissies in andere parlementaire democratieën.

We hebben echte proceduredebatten gevoerd. Twee uur verliezen om te weten of een getuige die met gesloten deuren wordt gehoord, door een of twee advocaten mag worden bijgestaan, en nog een uur verliezen om te weten of de advocaten de eed moeten afleggen, is niet ernstig.

Tijdens de volgende regeerperiode moet een werkgroep worden opgericht met parlementsleden die reeds in onderzoekscommissies hebben gezeten, en met de juridische diensten van de Senaat. Die groep moet een overzicht maken van de beste praktijken van de andere commissies.

Ook al hebben we meer tijd gestoken in het oplossen van procedureproblemen dan van inhoudelijke problemen, meen ik dat deze onderzoekscommissie opmerkelijk werk heeft geleverd.

Vous savez tous que nous ne menons actuellement qu'une coopération urgente et humanitaire à l'égard du Congo. Les délégations belges qui se rendent dans n'importe quelle région du Congo disent aux autorités que si celles-ci jouent loyalement le jeu de la réconciliation, de la transition, de la pacification et de l'assainissement de l'État, la Belgique reprendra une coopération structurelle qui relèvera et restaurera cet État, rendra des droits aux gens et permettra de faire fonctionner les services.

Ce que je vais dire va peut-être vous choquer. Dans certains rapports d'organismes internationaux comme le FMI, il est dit : mettez fin à la corruption, organisez une bonne gouvernance et on vous aidera. Quand on discute par ailleurs avec un fonctionnaire communal ou des Finances, ce dernier dit ne plus être payé depuis trois ans. Dès lors, que fait-il ? Il se fait payer à l'acte. Pour nous les Occidentaux, c'est illégal et illégitime. Mais, en fait, le Congo est l'exemple même de la privatisation à outrance : le personnel n'est pas payé, mais pour avoir un tampon sur un document, il faut déboursier. Telle est la privatisation à la sauce FMI, lequel dit, en même temps, d'arrêter la corruption. Il faudra que cet organisme m'explique où est sa cohérence !

J'en viens à l'avant-dernier point, et vous savez monsieur Dallemagne, que les pots viennent souvent après les fleurs : on n'échappera pas non plus à une conférence régionale dans la région des Grands Lacs. Le Congo ne pourra régler seul son problème si on n'associe pas, dans une telle conférence, tous les pays riverains ou tous ceux qui peuvent avoir une influence sur le Congo. Je pense particulièrement à l'Afrique du Sud, à la Belgique dans une autre mesure, etc.

Vous avez aussi parlé de confusion d'intérêts. Je ne suis ni l'avocat ni le supporter ni l'ami de M. Forrest. Comme vous, j'ai simplement cherché à vérifier ce que nous pouvions trouver à son égard. Mais je crois me souvenir qu'un monsieur qui a été relativement célèbre dans ce pays au point d'en être le premier ministre, M. Jean-Luc Dehaene, est administrateur d'Umicore, principal concurrent de George Forrest. Quand j'ai vu dans la commission d'enquête de quelle façon certaines informations arrivaient et à qui elles étaient destinées, je vous avoue qu'en termes de confusion d'intérêts, je me suis parfois posé des questions. Et on n'a pas insisté pour que cela figure dans le rapport. On aurait pu.

Enfin, j'ai reçu une note des services du Sénat reprenant les différents modes de fonctionnement des commissions d'enquêtes existant dans d'autres démocraties parlementaires.

Nous avons vraiment eu des débats de procédure. Perdre deux heures pour savoir si un témoin entendu à huis clos peut être assisté par un ou par deux avocats et, une heure de plus, pour savoir si le ou les avocats doivent prêter serment, ce n'est pas sérieux.

Pour la prochaine législature, il faudrait créer un groupe de travail composé de parlementaires ayant déjà fait partie de commissions d'enquêtes et des services juridiques du Sénat. Ce groupe pourrait ainsi retenir ce qu'il y a de meilleur dans les autres commissions.

Même si nous avons passé beaucoup de temps à résoudre des problèmes de procédure, plus que des problèmes de fond, je trouve que cette commission d'enquête a réalisé un travail

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – De werkzaamheden van de onderzoekscommissie zijn achter de rug. Met vallen en opstaan hebben we de eindmeet van de regeerperiode net gehaald.

De manier waarop de jongste week met de commissie is omgegaan, illustreert de behandeling van de commissie gedurende de voorbije achttien maanden.

Net zoals de vorige sprekers bedank ik de medewerkers, vooral omdat ze vaak moesten werken zonder duidelijke richtlijnen van onzentwege. Het kan voor de medewerkers niet aangenaam zijn geweest om soms slechts voor één derde van de commissieleden te moeten werken.

Zoals iedereen weet, is CD&V ontgoocheld over het resultaat van de onderzoekscommissie Grote Meren. Ik durf gerust te zeggen dat ook de niet-gouvernementele organisaties in binnen- en buitenland die zich al jaren met de problematiek bezighouden, ons gevoel van ontgoocheling delen.

We zijn ontgoocheld omdat de onderzoekscommissie er niet in geslaagd is het vooropgestelde doel te bereiken. We zijn er zelfs niet in geslaagd een behoorlijk onderzoek te voeren.

Alvorens mijn uiteenzetting voort te zetten, wil ik echter even ingaan op de opmerkingen van de heer Maertens van vorige vrijdag. Hij verweet CD&V de werkzaamheden gedurende een jaar in een oppositiesfeer te hebben tegengewerkt. Ik wil alle aanwezige collega's er echter op wijzen dat de meerderheidspartijen het traditionele politieke spel zelf zijn begonnen op de dag van de bespreking tot oprichting van de onderzoekscommissie in de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen en voor de Landsverdediging. Spijtig genoeg is de heer Colla op dit ogenblik niet aanwezig. Bijna twee jaar geleden hebben een aantal meerderheidspartijen net vóór de stemming in de bevoegde commissie bij monde van hun fractievoorzitter geïntervenieerd. Ze pleitten ervoor het onderzoeksdomein zo ruim mogelijk te maken om te vermijden dat vooral Rwanda en Uganda zouden worden geïntervenieerd. Op dat ogenblik was het reeds duidelijk dat de meerderheid geen onderzoekscommissie wenste die de problemen 'tot op het bot' zou onderzoeken.

Bovendien heeft CD&V de werkzaamheden van de onderzoekscommissie steeds in een sfeer van samenwerking gesteund. Wij hebben er herhaaldelijk voor gepleit om het werkterrein af te bakenen en de definities te bepalen. Hoe kan men tot conclusies komen als het niet duidelijk is waarover het onderzoek gaat? Tevens hebben we het absentisme herhaaldelijk aangeklaagd en hebben we reeds na enkele hoorzittingen gevraagd om deskundigen aan te stellen. Wij hebben een aantal leden van de meerderheid gesteund bij hun vraag om de documenten van de regering te mogen inzien. Daarop is daarstraks tijdens deze vergadering ingegaan. Als ik mij niet vergis was het trouwens de heer Maertens die er begin juli 2002 in een krantenartikel mee dreigde de documenten in beslag te laten nemen omdat de regering te lang talmde en alle leden van de onderzoekscommissie voor schut zette door zogenaamd geheime documenten achter te houden. Die documenten waren evenwel verslagen van de openbare VN-vergaderingen die we gewoon van het internet konden plukken. De meerderheid bleef evenwel doof voor

remarquable.

Mme Erika Thijs (CD&V). – *La manière dont on a traité la commission d'enquête la semaine dernière reflète le traitement dont elle a fait l'objet ces dix-huit derniers mois.*

Je remercie nos collaborateurs qui ont souvent dû travailler sans directives claires de notre part.

Le CD&V est déçu du résultat de cette commission d'enquête, une déception partagée par de nombreuses ONG qui s'occupent de cette question depuis des années. En effet, nous n'avons pas atteint notre but. Nous n'avons même pas réussi à mener une enquête valable.

Vendredi dernier, M. Maertens a reproché au CD&V d'avoir contrecarré les travaux de la commission dans un esprit d'opposition. Mais ce sont les partis de la majorité eux-mêmes qui ont commencé ce jeu lorsqu'on a discuté de la création d'une commission d'enquête. Malheureusement, M. Colla n'est pas présent. Voici près de deux ans, certains partis de la majorité sont intervenus par le biais de leur chef de groupe juste avant le vote. Ils ont demandé d'élargir au maximum le champ de l'enquête pour éviter de viser principalement le Rwanda et l'Ouganda. Dès ce moment, il était déjà évident que la majorité ne souhaitait pas que la commission d'enquête aille jusqu'au bout.

De plus, mon groupe a toujours soutenu les travaux de la commission dans un esprit de collaboration. Sans arrêt, nous avons plaidé pour une délimitation du champ de l'enquête et pour des définitions claires. En effet, comment tirer des conclusions sans connaître exactement la portée de l'enquête ? Nous avons dénoncé l'absentéisme et demandé la désignation d'experts. Nous avons soutenu des membres de la majorité qui demandaient à consulter des documents du gouvernement. Je crois me souvenir que M. Maertens a menacé en juillet 2002 de faire confisquer les documents parce que le gouvernement tergiversait et ridiculisait les membres de la commission en retenant des documents soi-disant secrets. Ces documents étaient des rapports des réunions publiques de l'ONU qu'il suffisait d'aller glaner sur internet. La majorité est pourtant restée sourde à nos questions.

Nous nous sommes souvent demandé s'il s'agissait de mauvaise volonté ou d'impuissance.

Comme on le voit, nous n'avons pas fait d'obstruction, sinon nous l'aurions fait depuis le début. Nous voulions connaître la vérité au nom des millions de victimes d'Afrique centrale. Nous voulions pouvoir exercer pleinement notre mission de commission d'enquête, avec la compétence d'un juge d'instruction. Nul ne peut nous en tenir rigueur. Si tout le monde avait travaillé comme nous, sans doute notre rapport aurait-il été davantage pris au sérieux tant par la presse belge et étrangère que par les ONG et les habitants d'Afrique Centrale.

onze vragen.

Wij hebben ons dikwijls afgevraagd of dat uit onwil of uit onmacht was.

Deze initiatieven getuigen in elk geval niet van een tegenwerking van onze kant. Wij wensten geen obstructie te voeren, anders hadden we dat vanaf het begin gedaan. Wij wensten de waarheid te achterhalen in naam van de miljoenen slachtoffers in Centraal-Afrika. Wij wensten onze taak als onderzoekscommissie, met de bevoegdheid van een onderzoeksrechter, ten volle uit te oefenen. Niemand kan ons dit kwalijk nemen. Indien alle leden zoals wij gewerkt hadden, zou ons rapport wellicht ernstiger worden genomen, zowel door de binnen- en de buitenlandse pers als door de NGO's en door de mensen in Centraal-Afrika.

De heer Michiel Maertens (AGALEV). – U hebt toch aan zware nestbevuiling gedaan door de voorzitter permanent verdacht te maken. Op die manier kan een onderzoekscommissie niet werken.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – CD&V zal het verslag niet goedkeuren en dit om verschillende redenen.

Het verslag is een goede weerspiegeling van twee jaar werk van een onderzoekscommissie die in de voorbereidende fase van het onderzoek is blijven steken. Het eigenlijke onderzoek is niet gebeurd. De commissie kon de correcte definitie van 'legale' en 'illegale' activiteiten niet achterhalen. We stonden voor een dilemma. We hebben de discussie daarover uitgesteld tot de laatste week.

Dat deze vaststelling op het einde van het onderzoeksmandaat werd gemaakt, is tekenend voor de wijze waarop het onderzoek gebeurde. We hadden twee jaar werk kunnen besparen, indien dat van bij het begin was uitgeklaard. Heel wat experts zijn het daarover met ons eens.

De heer André Geens (VLD). – Ik wil mevrouw Thijs vragen niet met ons te komen lachen. Dat ze gewoon de waarheid zegt en zegt waar ze tegen is. Wat zij zegt, is niet waar. De andere commissieleden, die aanwezig waren terwijl zij er misschien niet was, kunnen dat bevestigen.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Al die leden zijn hier nu. Meer waren er niet.

De heer André Geens (VLD). – Over wat legaal en illegaal is, is uitgebreid gesproken. Dat is niet tijdens de laatste week alleen gebeurd.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – We hebben nooit een beslissing genomen.

De heer André Geens (VLD). – Mevrouw Thijs weet zeer goed dat het eerste rapport, naar aanleiding waarvan onze commissie is opgericht, precies daarover is gestruikeld. Het eerste VN-panel definieerde als 'legaal' al wat door de Congolese Staat was beslist. Dat betekende dat de aanwezigheid van Zimbabwe, Angola en Namibië als legaal werd bestempeld en de aanwezigheid van Rwanda, Uganda en eventueel Burundi als illegaal. Daarop is zeer veel kritiek gekomen. Op basis daarvan is het volgende rapport tot stand gekomen. Het is niet juist te zeggen dat daarover binnen de commissie geen duidelijkheid bestond. Daarover was iedereen het wel eens. In onze opdracht was trouwens sprake van

M. Michiel Maertens (AGALEV). – Vous avez pourtant gravement mis en cause la commission en faisant continuellement peser des soupçons sur son président. Une commission d'enquête ne peut travailler de cette manière.

Mme Erika Thijs (CD&V). – Le CD&V ne votera pas le rapport pour diverses raisons.

Le rapport reflète fidèlement les deux années de travail d'une commission qui en est restée à la phase préparatoire de l'enquête. La véritable enquête n'a pas eu lieu. La commission n'a pu définir quelles étaient les activités « légales » ou « illégales ». Nous nous trouvions devant un dilemme. Nous avons reporté la discussion à ce sujet jusqu'à la dernière semaine. C'est symptomatique de la manière dont s'est déroulée l'enquête. Si les choses avaient été claires depuis le début, nous aurions pu nous épargner deux années de travail.

M. André Geens (VLD). – Que Mme Thijs ne vienne pas nous tourner en ridicule. Qu'elle nous dise simplement la vérité et ce qui ne lui plaît pas. Ce qu'elle dit n'est pas vrai. Les autres membres qui étaient présents alors qu'elle ne l'était peut-être pas peuvent le confirmer.

Mme Erika Thijs (CD&V). – Tous ces membres sont ici aujourd'hui. Ils n'étaient pas plus nombreux.

M. André Geens (VLD). – On a longuement débattu de ce qui était légal ou non et pas seulement la dernière semaine.

Mme Erika Thijs (CD&V). – Nous n'avons jamais pris de décision.

M. André Geens (VLD). – Mme Thijs sait parfaitement que le premier rapport qui a été à la base de la création de notre commission a trébuché précisément sur ce point. Le premier panel de l'ONU a défini comme « légal » tout ce qui avait été décidé par l'État congolais. Par conséquent, la présence du Zimbabwe, de l'Angola et de la Namibie étaient considérées comme légale tandis que celle du Rwanda, de l'Ouganda et éventuellement du Burundi était illégale. Cela a donné lieu à de nombreuses critiques. Le rapport suivant a été établi sur cette base. Tous les membres de la commission étaient d'accord à ce sujet. Dans notre mission, il était d'ailleurs question à la fois d'activités légales et illégales.

legale én illegale activiteiten.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Het is een feit dat wij daar geregeld over hebben gesproken, zelfs tot op de laatste vergadering. We waren het er niet over eens wat legaal en illegaal betekende. We moesten trouwens als onderzoekscommissie zelf een definitie vaststellen. Dat hebben we niet gedaan.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Ik ben het volledig eens met collega Thijs. We hebben nooit een duidelijke werkhypothese gehad. Daarom moest onze fractie van bij de aanvang constant kritiek geven. Deze onderzoekscommissie heeft nooit kunnen werken door een totaal gebrek aan methodiek. CD&V kan niet verweten worden geen voorstellen te hebben gedaan. Dat hebben we wel degelijk gedaan, vanaf de eerste vergadering, maar we werden nooit gevolgd.

De heer Michiel Maertens (AGALEV). – U bevestigt dus duidelijk dat CD&V een oppositierol heeft gespeeld door de werkmethode van de meerderheid gewoon onderuit te willen halen en altijd te zeggen dat de waarheid uw waarheid was.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Er was geen werkmethode. We hebben maanden om een werkschema gevraagd. We hebben gevraagd wat we zouden bespreken, zoals coltan, diamant. We hebben het eerste werkschema pas in september vorig jaar gekregen.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Van bij het begin werd louter geïmproviseerd.

De heer André Geens (VLD). – Dat is helemaal niet waar.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Zeg dan dat we leugenaars zijn.

De heer Michiel Maertens (AGALEV). – Inderdaad. Ik zeg dat u een leugenaar bent.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Zet dat dan in het verslag en dan zullen we wel zien. De tijd zal het wel uitwijzen.

De heer André Geens (VLD). – Ik heb daarnet gezegd – en ik kan het u tonen – dat het eerste schema in april werd opgesteld.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Maar het werd nooit goedgekeurd.

De heer André Geens (VLD). – Er werd een schema goedgekeurd. Dat werd door mevrouw Catherine André, expert van de onderzoekscommissie, op 31 juli 2002 opgesteld en daarna goedgekeurd.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Wel ja, dat hebben wij in september gekregen. Ik lieg niet.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – We hebben maanden moeten aandringen om mevrouw André te zien.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – We kenden haar zelfs niet.

In de eerste slotbemerking van het verslag wordt voorgesteld om in de volgende legislatuur een bijzondere opvolgingscommissie of een subcommissie in het leven te roepen. Voor ons betekent dat de definitieve doodsteek voor de onderzoekscommissie. Zo kan de schijn worden gewekt

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Il est vrai que nous en avons discuté jusqu'à la dernière réunion. Nous n'étions pas d'accord sur ce qu'il fallait entendre par légal et illégal. En tant que commission d'enquête, nous aurions dû donner une définition.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Je suis entièrement d'accord avec Mme Thijs. Nous n'avons jamais eu d'hypothèse de travail claire. C'est pourquoi notre groupe a d'emblée émis des critiques. Cette commission n'a jamais pu travailler en raison de l'absence totale de méthode de travail. On ne peut pas reprocher à notre groupe de n'avoir pas fait de propositions. Nous en avons fait dès la première réunion mais on ne nous a jamais suivis.*

M. Michiel Maertens (AGALEV). – *Vous confirmez donc que le CD&V a joué un rôle d'opposition en cherchant à saper la méthode de travail de la majorité et en prétendant constamment que sa vérité était la vérité.*

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Il n'y avait pas de méthode de travail. Pendant des mois, nous avons demandé un calendrier, nous avons demandé de quoi nous discuterions, du coltan ou du diamant par exemple. Nous n'avons reçu notre premier calendrier qu'en septembre de l'année dernière.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Dès le début ce n'était qu'improvisation.*

M. André Geens (VLD). – *C'est totalement faux.*

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Dites que nous sommes des menteurs !*

M. Michiel Maertens (AGALEV). – *En effet, je dis que vous êtes une menteuse.*

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Alors, notez-le dans le rapport et nous verrons. L'avenir le montrera.*

M. André Geens (VLD). – *Je viens de dire – et je peux vous le montrer – que le premier calendrier a été élaboré en avril.*

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Mais il n'a jamais été approuvé.*

M. André Geens (VLD). – *Un calendrier de travail a été rédigé par Mme Catherine André, experte de la commission d'enquête, le 31 juillet 2002 et a ensuite été approuvé.*

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Oui, et nous l'avons reçu en septembre. Je ne mens pas.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Nous avons dû insister pendant des mois pour voir Mme André.*

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Nous ne la connaissons même pas.*

Dans la première considération finale du rapport, on propose de créer une commission spéciale de suivi ou une sous-commission au cours de la prochaine législature. Pour nous, cela signifie qu'on enterre définitivement la commission d'enquête. On donne ainsi l'impression que l'enquête se

dat het onderzoek wordt voortgezet, maar in feite wordt het definitief afgesloten. Ik heb zonet ook de motie gezien, waarin alleen gezegd wordt dat de besluiten van de onderzoekscommissie moeten worden opgevolgd.

De tweede slotbemerking komt neer op het vrijpleiten van het gehele politieke netwerk waarnaar het VN-panel in zijn derde rapport wel heeft verwezen. Met dat rapport heeft de onderzoekscommissie in feite verder niets gedaan.

De derde slotbemerking, ten slotte, pleit alle genoemde en gehoorde bedrijven vrij. Eigenlijk wordt in deze slotbemerking toegegeven dat de onderzoekscommissie heeft gefaald.

Wat doet ons hiertoe besluiten?

Zoals ik al zei had de paarsgroene meerderheid zich voorgenomen de onderzoekscommissie Grote Meren te laten stranden. Het voorstel tot stopzetting van de werkzaamheden werd gedaan op vrijdag 24 januari, tijdens een vergadering van de onderzoekscommissie. Het enige wat de onderzoekscommissie zich uiteindelijk nog tot doel stelde, was het formuleren van voorlopige conclusies.

Ik bewonder de heer Colla, omdat hij er toch nog in geslaagd is op veertien dagen tijd alles samen te voegen. Het voorbije anderhalf jaar was zelfs niet gedacht aan de structuur van het verslag. De laatste veertien dagen moest iemand dat dan nog snel realiseren.

In de volgende legislatuur zouden we dan zogezegd het onderzoek definitief moeten afronden. Volgens de voorzitter was het basisprobleem dat er geen bewijzen zijn van plunderingen in het gebied van de Grote Meren. Hij wees ook op een gebrek aan samenwerking met het VN-panel. De andere leden van de meerderheid merkten op dat de onderzoekscommissie over te weinig tijd en middelen beschikte.

De CD&V-Senaatsfractie wenst zich uitdrukkelijk te distantiëren van de gehanteerde werkwijze. De onderzoekscommissie heeft immers bewezen dat ze niet in staat was een ernstig, onafhankelijk onderzoek te voeren. De CD&V-fractie heeft in de openbare en de geheime vergaderingen van de onderzoekscommissie verschillende malen gewaarschuwd voor de desastreuze gevolgen indien niet ernstig werk zou worden gemaakt van een welomlijnd werkschema, het toekennen van voldoende financiële en materiële middelen en afspraken over de deontologie voor de leden en de deskundigen van de commissie.

Bovendien werd elke kritische vraag van CD&V bestempeld als een partijpolitieke aanpak.

De heer Michiel Maertens (AGALEV). – Hoe durft mevrouw Thijs het aan over de deontologie van de leden te spreken. CD&V heeft daarvan de jongste dagen van de zitting een hard staaltje ten beste gegeven.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – De heer Maertens hoeft ons niet de les spellen. We zouden het ook eens kunnen hebben over de documenten die de jongste 18 maanden door anderen werden gelekt. Dit alles wijst op de politieke hoogspanning die er gedurende maanden in de commissie heerste.

Ik vind het beschamend dat alleen de hier aanwezige

poursuit alors qu'en réalité elle est définitivement clôturée. La motion parle seulement d'assurer le suivi des conclusions de la commission d'enquête.

La seconde considération revient à blanchir tout le réseau politique mis en cause par le troisième rapport du panel d'experts. La commission d'enquête n'a finalement rien fait de ce rapport.

Enfin, la troisième considération finale innocente toutes les entreprises qui ont été citées et entendues. On y admet au fond l'échec de la commission d'enquête.

Qu'est-ce qui nous amène à cette conclusion ? L'arc-en-ciel s'était résolu à faire échouer cette commission d'enquête. Le 24 janvier, il a été proposé d'arrêter les travaux. Le seul objectif de la commission était finalement de formuler des conclusions provisoires.

J'admire M. Colla d'avoir encore pu tout rassembler et tout structurer en quinze jours.

Au cours de la prochaine législature, nous devrions soi-disant achever l'enquête. Pour le président, le problème de base est qu'il n'y a aucune preuve de pillages dans la région des Grands Lacs. Il a également souligné le manque de coopération du panel d'experts. Les autres membres de la majorité ont souligné que la commission disposait de trop peu de temps et de moyens.

Le groupe CD&V du Sénat souhaite expressément se distancier de la méthode de travail suivie. La commission d'enquête a en effet prouvé qu'elle n'était pas en mesure de mener une enquête sérieuse et indépendante. Plusieurs fois mon groupe a mis en garde contre les conséquences désastreuses que risquaient d'engendrer l'absence de calendrier précis, de moyens financiers et matériels suffisants et d'accords sur la déontologie pour les membres et les experts de la commission.

En outre, la moindre question critique du CD&V était considérée comme une attaque politique.

M. Michiel Maertens (AGALEV). – Mme Thijs ose parler de la déontologie des membres. Le CD&V en a pourtant fourni un échantillon ces derniers jours.

Mme Erika Thijs (CD&V). – M. Maertens n'a pas à nous faire la leçon. Nous pourrions aussi évoquer les fuites de documents ces 18 derniers mois. Tout cela montre la haute tension politique qui a régné pendant des mois dans la commission.

Je trouve scandaleux que seuls les sénateurs ici présents représentent la commission d'enquête. La majorité pourrait

senatoren de onderzoekscommissie vertegenwoordigen. De meerderheid mag ook eens in eigen boezem kijken wat de werking en de aanwezigheid in de commissie betreft.

In juli 2002, na 35 hoorzittingen, stelden we voor terug te keren naar de kernopdracht van de commissie om een duidelijk omljnd werkschema en concrete aanbevelingen te formuleren. In de praktijk werd hiervan nauwelijks iets gerealiseerd.

We zagen opvallende initiatieven die de geloofwaardigheid van de commissie in het gedrang brachten. De leden werden ook geconfronteerd met de gebrekkige organisatie van de werkzaamheden, de bijzonder moeilijke positie van de deskundigen, die af en toe eens met de oppositie mochten praten, en de persaandacht voor de gevoelige dossiers.

Al in de aanvangsfase bleek dat de werkzaamheden gehypothekeerd zouden worden door de interne organisatie. Volgens de artikelen 6 en 7 van het reglement konden de documenten alleen ingezien worden op het commissiesecretariaat en op de afgesproken uren. We hebben het reglement inderdaad mee goedgekeurd. We hadden toen echter nog geen zicht op de omvang van de commissiewerkzaamheden. We hebben herhaaldelijk voorgesteld het reglement te wijzigen zodat de leden en de fractiemedewerkers onbeperkt toegang zouden krijgen tot de werkdocumenten. In de Lumumba-commissie, de Rwanda-commissie en de Sabena-commissie kon dat blijkbaar wel. Alleen in de Grote-Meren-commissie wou men daar niet van weten.

Reeds in de commissie hebben we de leiding van de commissie bekritiseerd. De zeer omstreden initiatieven en uitspraken van de voorzitter wekten bij ons de indruk van partijdigheid. Een voorbeeld daarvan is de reis die de voorzitter maakte naar het gebied van de Grote Meren, zonder voorafgaandelijk overleg met de commissie. Het verslag was nadien onbruikbaar omdat er allerhande standpunten waren in opgenomen die we niet konden natrekken. We hebben de betrokkenen niet kunnen horen.

De heer André Geens (VLD). – Dat is niet waar. Er bestaat een verslag over een bureauvergadering waarin ik duidelijk heb aangekondigd dat ik die reis zou maken. De heer Maertens kan dit getuigen. Niemand heeft toen geprotesteerd.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – We hebben u daarover vóór uw vertrek in de commissie ondervraagd. U hebt toen gezegd dat het om een privé-reis ging samen met uw echtgenote. Achteraf bleek dat u via de ambassade een aantal gesprekken voerde. Niemand heeft daar bezwaar tegen, op voorwaarde echter dat dit in alle openheid gebeurt. Nu weten we niet welke contacten de voorzitter precies heeft gehad.

De heer André Geens (VLD). – U hebt me nochtans intensief gecontroleerd. Hierover werd verslag uitgebracht. Dat stoort me evenwel niet, want u mag weten wat ik heb gedaan en met wie ik heb gesproken. Dat vindt u trouwens terug in het verslag, met uitzondering van de naam van twee personen, die om veiligheidsoverwegingen uitdrukkelijk gevraagd hebben deze niet te vermelden. Hun namen zijn evenwel ter beschikking op het secretariaat.

De heer Michiel Maertens (AGALEV). – Deze

également jeter un coup d'œil dans ses rangs pour ce qui concerne le fonctionnement et la présence en commission.

En juillet 2002, après 35 auditions, nous avons proposé d'en revenir à la mission de base de la commission afin d'établir un calendrier précis et de formuler des recommandations concrètes. En pratique, cette proposition est restée quasiment lettre morte.

Des initiatives étonnantes ont mis en péril la crédibilité de la commission. Les travaux étaient mal organisés, les experts se trouvaient dans une position particulièrement délicate et la presse s'intéressait aux dossiers sensibles.

Dès le départ il apparaissait que l'organisation interne risquait d'hypothéquer les travaux. Selon les articles 6 et 7 du règlement, les documents ne pouvaient être consultés qu'au secrétariat de la commission et à des heures convenues. Nous avons effectivement approuvé le règlement mais à l'époque nous ne nous rendions pas compte de l'ampleur des travaux de la commission. Plusieurs fois nous avons proposé de modifier le règlement de manière à permettre aux membres et aux collaborateurs des groupes un accès illimité aux documents de travail, comme dans les commissions Lumumba, Rwanda et Sabena. Seule la commission des Grands Lacs ne voulait pas en entendre parler.

Nous avons critiqué la direction de la commission. Les initiatives et les déclarations très controversées du président nous ont donné une impression de partialité. Citons le voyage du président dans la région des Grands Lacs sans concertation préalable avec la commission. Le rapport était inutilisable car toute sorte de points de vue y figuraient qui n'étaient pas contrôlables. Nous n'avons pas pu entendre les intéressés.

M. André Geens (VLD). – *Ce n'est pas vrai. Il existe un rapport d'une réunion du bureau où j'annonce clairement mon intention de faire ce voyage. M. Maertens peut le confirmer. À l'époque, personne n'a protesté.*

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Avant votre départ, nous vous avons interrogé à ce sujet en commission. Vous nous avez déclaré qu'il s'agissait d'un voyage privé en compagnie de votre épouse. Il est apparu par la suite que vous meniez des discussions par le truchement de l'ambassade. Il n'y avait pas d'objection à cela pourvu que tout se déroule au grand jour. Or nous ne savons pas exactement qui le président a contacté.*

M. André Geens (VLD). – *Vous m'avez pourtant soumis à un contrôle intensif. Un rapport a été présenté à ce propos. Cela ne me dérange pas, vous pouvez savoir ce que j'ai fait et avec qui je me suis entretenu. Tous ces éléments figurent dans le rapport, hormis le nom de deux personnes qui pour des raisons de sécurité ont explicitement demandé que leur nom ne soit pas mentionné. Vous pouvez toutefois les obtenir au secrétariat.*

M. Michiel Maertens (AGALEV). – *Ces suspicions sont*

verdachtmakingen zijn typisch. Men kan een aangelegenheid altijd langs twee kanten bekijken, maar u hebt alleen oog voor de negatieve. Alleszins heeft de voorzitter een bijzondere inspanning gedaan die u niet hebt opgebracht.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Omdat we daartoe niet de mogelijkheid hebben gekregen.

De voorzitter verklaart op privé-reis te gaan, wat hopelijk eveneens is vermeld in de notulen van de desbetreffende vergadering. In de laatste vergadering vóór het reces heeft hij verklaard een privé-reis te doen waar wij niets mee te maken hadden. Toen hij is teruggekeerd, heeft hij herhaald als privé-persoon te hebben gereisd en documenten te hebben ontvangen als dusdanig, en niet als voorzitter van de onderzoekscommissie. Ik begrijp echter niet dat men hem documenten over coltanhandel overhandigt als hij als privé-persoon optreedt.

Bijgevolg denk ik dat men dit wel met een korreltje zout moet nemen.

De heer André Geens (VLD). – Van liegen en blijven liegen blijft altijd wel iets hangen. Proficiat, mevrouw Thijs.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Ik nodig de heer Geens uit de notulen te lezen. Ik ben er getuige van dat hij verklaarde niet zeker te weten of hij de documenten, die hij als privé-persoon had ontvangen, aan de commissie zou kunnen overhandigen.

Over dat incident werd in commissie langdurig gediscussieerd, wat nu opnieuw gebeurt. De heer Geens mag dan ook niet beweren dat wij leugenaars zijn als wij niet meer doen dan citeren wat in commissie werd gezegd.

Dit is onaanvaardbaar en getuigt van de manier waarop wij gedurende anderhalf jaar hebben moeten werken.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Dit debat getuigt inderdaad van de wijze waarop de voorzitter ons achttien maanden lang heeft behandeld.

De heer André Geens (VLD). – Ik heb alle documenten overhandigd aan het secretariaat.

Ik herinner me het incident over een privé-document. Ook dat heb ik overhandigd aan het secretariaat van de commissie, evenwel na overleg met de betrokkene.

De heer Jacky Moraël (ECOLO). – *Mevrouw Thijs, ik ben zesmaal op eigen kosten naar Rwanda, Burundi en Congo gegaan. Ik heb er vertegenwoordigers van de burgermaatschappij, economische actoren en politici ontmoet. Daar is niets schokkends aan. Het werk van een commissie bestaat er niet noodzakelijk in zich in zaal M op te sluiten om getuigen te horen.*

Net als iedereen hebt u contact gehad met mensen die u informatie hebben bezorgd. Ik herinner me niet dat u die informatie in de commissie hebt meegedeeld. Ik heb alle informatie en documenten die ik heb ontvangen, overhandigd aan de commissie, de voorzitter en mijn voornaamste collega's.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Ik zou ook graag even

typiques. Vous ne considérez que l'aspect négatif des choses. Le président a fait un effort que vous-même n'avez pas consenti.

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Parce que nous n'en avons pas eu l'occasion.*

Le président déclare avoir effectué un voyage privé, ce que mentionne, je l'espère, le compte rendu de la réunion en question. À son retour, il a répété avoir voyagé à titre privé et avoir obtenu des documents à titre personnel et non en tant que président de la commission. Je ne comprends pas pourquoi on lui remet des documents sur le commerce de coltan s'il voyage à titre privé.

Je pense donc que ces déclarations ne doivent être pas être prises au sérieux.

M. André Geens (VLD). – *Mentez, mentez, il en restera toujours quelque chose. Mes félicitations, madame Thijs.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *J'invite M. Geens à lire le compte rendu. Il a déclaré qu'il ne savait pas avec certitude s'il pouvait remettre à la commission les documents qu'il avait obtenus à titre privé, j'en suis témoin.*

Ces incident a donné lieu à une longue discussion en commission et c'est à nouveau le cas maintenant. M. Geens ne peut nous accuser de mentir si nous ne faisons que citer ce qui s'est dit en commission.

Cette attitude est inacceptable et témoigne de la façon dont nous avons dû travailler pendant un an et demi.

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Ce débat témoigne en effet de la manière dont le président nous a traités pendant dix-huit mois.*

M. André Geens (VLD). – *J'ai remis tous les documents au secrétariat.*

Je me souviens de l'incident à propos d'un document privé. Celui-là aussi je l'ai transmis au secrétariat de la commission après avoir consulté l'intéressé.

M. Jacky Moraël (ECOLO). – *Madame Thijs, je me suis rendu six fois à titre privé – c'est-à-dire en tant que sénateur, mais à mes frais – au Rwanda, au Burundi et au Congo. J'y ai rencontré des représentants de la société civile, des opérateurs économiques et des décideurs politiques. Je ne vois rien de choquant à cela. Le travail d'une commission ne consiste pas nécessairement à s'enfermer à double tour dans la salle M pour auditionner des témoins.*

Par ailleurs, vous avez, comme nous, eu des contacts – cela fait partie de notre travail de parlementaires – avec bon nombre de personnes qui vous ont communiqué des informations, et je n'ai pas le souvenir que vous en ayez fait part à la commission. Par contre, en ce qui me concerne, j'ai transmis l'ensemble des informations et des documents que j'ai obtenus à la commission, au président et à mes principaux collègues.

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Je voudrais également revenir*

willen blijven stilstaan bij de samenwerking met het VN-panel.

Wij hebben de VN-rapporten en de onderzoeksmethoden van het panel kritisch onderzocht en vragen ons af of de incidentele ontmoeting van het VN-panel met twee leden van de onderzoekscommissie hierin een rol heeft gespeeld. Pas enkele weken na de ontmoeting – eens te meer een voorbeeld van wat ik daarnet aanhaalde – die de heren Geens en Maertens hadden met leden van het VN-panel, kwamen we daarvan toevallig op de hoogte.

Een dergelijke ontmoeting kan toch beter worden meegedeeld. Niemand zou dit kwalijk hebben genomen, maar nu roept de manier waarop te werk wordt gegaan vragen op.

In de Senaat vond een tweede ontmoeting plaats met de bureauleden. Ondanks aandringen van onze fractie werd deze ontmoeting niet voorbereid.

Het bleef bijgevolg bij een vrijblijvende kennismaking en dus een gemiste kans.

Over de samenwerking met de regering heb ik het net gehad.

De heer André Geens (VLD). – Eigenlijk zou ik niet meer het woord moeten nemen, maar toch... Kijk even in uw agenda. De vergadering van 4 april viel, als ik me niet vergis, in de vakantie en er waren hier maar twee mensen aanwezig. Daar kan ik toch niets aan doen. Ik heb dat zo niet gewild. Geen enkele commissie in de Senaat heeft gefunctioneerd zoals de onze, met elke week een bureauvergadering, waarop iemand van uw fractie aanwezig kon zijn. Ik begrijp dus echt niet waar u het over hebt.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Laten we eerlijk zijn: de vergadering van het bureau viel telkens tijdens de plenaire vergadering. Het lid van onze fractie dat lid was van dat bureau, moest vaak de plenaire vergadering voorzitten, omdat de voorzitter er niet was. Kunt u zich voorstellen dat ze de plenaire vergadering schorst omdat ze naar het bureau van de commissie moet? De manier waarop en de ogenblikken waarop zeggen veel over de werking van de commissie.

Mijn collega de Bethune zal nu verder ingaan op de zaak-Forrest.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Zoals collega Thijs al zei, hebben we onze nota die door de fractie is goedgekeurd, samen voorbereid en de commentaar verdeeld.

Ik zal dus ingaan op de nauwe banden tussen George Forrest én zijn groep – want we willen het niet zuiver persoonlijk spelen – en de paarsgroene meerderheid.

De contacten en vooral de rol van een aantal Belgische politici in het reilen en zeilen van het concern van G. Forrest roepen heel wat vragen op. Zoals we dat ook in de commissie hebben gedaan, wil ik nader ingaan op de banden die we daar zien. Ik wil er onmiddellijk aan toevoegen dat onze opmerkingen zich situeren op het niveau van de deontologie en dat we ons afvragen hoe de Belgische regering in die context haar Afrikabeleid kan voeren. Dat onze regering een rol wil spelen in het vredesproces in Centraal-Afrika, daar kunnen we achter staan, maar hoe kan ze dat op een geloofwaardige manier doen? Hoe kan ze met autoriteit Afrikaanse leiders proberen te overtuigen dat ze weerstand

un instant sur la collaboration avec le panel des Nations unies.

Nous avons étudié de manière critique les rapports des Nations unies et les méthodes d'analyse du panel et nous nous demandons si la rencontre fortuite entre le panel et deux membres de la commission a joué un rôle. Nous n'avons été informés de la rencontre entre MM. Geens et Maertens et le panel des Nations unies par hasard que deux semaines après qu'elle a eu lieu.

Il aurait été préférable de faire état de cette rencontre. Personne n'y aurait rien trouvé à redire, tandis que la manière dont on a procédé amène à s'interroger.

Une seconde rencontre avec les membres du bureau a eu lieu au Sénat. Bien que notre groupe ait insisté pour que cette rencontre soit préparée, cela n'a pas été le cas.

La rencontre a donc tout au plus permis aux participants de faire connaissance et est donc une occasion manquée.

J'ai déjà touché un mot de la collaboration avec le gouvernement.

M. André Geens (VLD). – *Je ne devrais plus prendre la parole mais enfin...*

Consultez votre agenda. La réunion du 4 avril tombait pendant les vacances et deux personnes seulement y ont participé. Ce n'est quand même pas ma faute. Aucune autre commission du Sénat n'a fonctionné comme la nôtre. Une réunion du bureau était organisée chaque semaine et un membre de votre groupe pouvait y participer. Je ne comprends donc vraiment pas où vous voulez en venir.

Mme Erika Thijs (CD&V). – *Soyons honnêtes : la réunion du bureau avait lieu pendant la séance plénière. La personne de notre groupe qui était membre du bureau devait souvent présider la séance plénière en l'absence du président. Pensez-vous qu'elle pouvait suspendre la séance plénière pour se rendre au bureau de la commission ? Le moment et la manière dont les réunions du bureau étaient organisées en disent long sur le fonctionnement de la commission.*

Ma collègue de Bethune va maintenant revenir sur l'affaire Forrest.

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Je parlerai des liens étroits entre George Forrest et son groupe et la coalition arc-en-ciel.*

Les contacts et le rôle de certains responsables politiques belges dans le fonctionnement du groupe Forrest soulèvent de nombreuses questions. Je tiens à préciser que les remarques que nous formulons se situent au niveau déontologique et que nous nous demandons comment le gouvernement belge peut mener sa politique africaine dans ce contexte et jouer de manière crédible un rôle dans le processus de paix en Afrique centrale. Comment peut-il tenter de convaincre les dirigeants africains de résister aux tentatives de corruption et aux pressions dont ils font l'objet si, dans le même temps, des personnalités du pouvoir législatif et exécutif belge sont mises en cause dans l'affaire des pillages ? Nous ne nous prononçons pas sur la culpabilité éventuelle de ces personnes mais nous estimons que de tels liens sont pour le moins imprudents et ne sont pas conformes à l'éthique politique.

moeten bieden tegen de corruptiepogingen en de druk die van alle kanten op hen wordt uitgeoefend – we weten allemaal hoe groot die is –, als tegelijkertijd eminente personen in de Belgische wetgevende of uitvoerende macht banden hebben met mensen die in opspraak worden gebracht in verband met de plunderingen? Ik spreek mij hier niet uit over hun schuld of onschuld. Onze kritiek is dat dergelijke banden op zijn minst onvoorzichtig en vooral ook politiek onethisch zijn.

Ik geef een paar voorbeelden. Sinds juni 2001 is Pierre Chevalier bestuurder en een van de drie ondervoorzitters van de groep George Forrest International of GFI. Voordien, sinds 1998, was hij hun advocaat en als staatssecretaris voor Buitenlandse Handel was hij betrokken bij de omstrede Delcrederewaarborg voor de Société pour le traitement du Terril de Lubumbashi, STL.

Sinds september 2000 is hij voorzitter van de kamercommissie voor de Buitenlandse Betrekkingen. Daar hebben we uiteraard geen probleem mee. Dat is een parlementaire functie waarin de meerderheid hem heeft benoemd. Probleem is wel dat die commissie geregeld met gesloten deuren vergadert over het Belgische beleid met betrekking tot Congo en de regio. De voorzitter van een commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen is zonder twijfel een belangrijk figuur voor het buitenlands beleid en kan als politieke en morele autoriteit een grote rol spelen tegenover de partners met wie België onderhandelt.

Een tweede persoon die vrij weinig is genoemd tijdens de commissiewerkzaamheden maar die de CD&V-fractie wel wil vermelden, is de heer Jean-Claude Marcourt. Hij is ondervoorzitter van GFI en ook kabinetschef Algemeen Beleid en Algemene Coördinatie van vice-premier Onkelinx. Voordien werkte hij, al sinds 1988, op verschillende PS-kabinetten. Hij kan al die verschillende functies blijkbaar zonder probleem combineren. In 1998 werd hij ook kabinetschef van vice-premier en minister van Telecommunicatie Di Rupo. Later, precies in de periode dat de firma STL haar aanvraag reeds had ingediend bij de Delcrederedienst, kreeg hij ook een functie in de dienst Buitenlandse Handel. Ik hoef hier niet uit te leggen wat voor belangrijke rol een kabinetschef van een vice-premier speelt. Hier gaat het opnieuw over een man die over belangrijke informatie over de Belgische politiek en het Congobeleid beschikt en die zelfs een stempel kan drukken op bepaalde politieke beslissingen en die aan de andere kant vice-voorzitter is van een groep die een belangrijke rol speelt in de handel met de regio van de Grote Meren en mogelijk in de plunderingen. Dezelfde man was via zijn advocatenkantoor Marcourt-Collins ooit raadsman van de groep Forrest. Zijn advocatenkantoor neemt de zakelijke dossiers van de groep voor zijn rekening en advocaat Bruno Collins, die eveneens bestuurder is bij GTL, was een van de raadsmanen die de heer Forrest bijstond bij zijn ondervraging door de onderzoekscommissie. Dat bewijst dat hij, of minstens zijn kantoor, heel nauw betrokken is bij de werkzaamheden van de groep Forrest.

De heer Frans Lozie (AGALEV). – Mevrouw de Bethune, u mag uw historische analyse niet beperken tot de voorbije twee jaar. Ik zou u kunnen volgen als u veel verder zou teruggaan.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Ik werk met de

Je donnerai quelques exemples. Depuis juin 2001, Pierre Chevalier est administrateur et l'un des trois vice-présidents du groupe George Forrest International (GFI). Depuis 1998, il était déjà l'avocat du groupe et, en tant que secrétaire d'État au Commerce extérieur, il a été impliqué dans la garantie controversée accordée par le Ducroire à la Société pour le traitement du terril de Lubumbashi (STL).

Depuis septembre 2000, il préside la Commission des Relations extérieures de la Chambre. Cela ne nous gêne pas, c'est une fonction parlementaire à laquelle la majorité l'a nommé. Le problème est que cette commission se réunit souvent à huis clos pour discuter de la politique belge à l'égard du Congo et de la région. Le président d'une commission des Relations extérieures est une autorité morale et politique qui peut jouer un grand rôle vis-à-vis des partenaires avec lesquels la Belgique négocie.

Une autre personnalité dont le nom n'a pas souvent été cité lors des travaux de la commission mais que le groupe CD&V tient à mentionner est Jean-Claude Marcourt. Il est vice-président de GFI et chef de cabinet de la vice-première ministre Onkelinx, chargé de la politique générale et de la coordination générale. Il a travaillé, depuis 1988, dans différents cabinets PS. Au moment où la firme STL a introduit sa demande auprès de l'Office du Ducroire, il a obtenu une fonction au service du Commerce extérieur. Inutile d'expliquer le rôle important que joue un chef de cabinet d'un vice-premier ministre. Il s'agit à nouveau d'une personne qui dispose d'importantes informations sur la politique belge et la politique à l'égard du Congo et peut influencer certaines décisions politiques et qui, simultanément, est vice-président d'un groupe jouant un rôle majeur dans le commerce avec la région des Grands Lacs et les éventuels pillages.

Cette personne a également été un conseil du groupe Forrest par le biais de son bureau d'avocats Marcourt-Collins. Ce bureau s'occupe toujours des dossiers du groupe Forrest et Bruno Collins, qui est aussi administrateur de GTL, était l'un des conseils qui ont assisté George Forrest lors de son audition par notre commission d'enquête. Cela prouve que le bureau Marcourt-Collins est étroitement lié aux activités du groupe Forrest.

M. Frans Lozie (AGALEV). – Madame de Bethune, vous ne devez pas limiter votre analyse historique aux deux dernières années. Je pourrais approuver votre démarche si vous alliez plus loin.

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – J'agis en fonction des

informatie waarover ik beschik. Als u me andere elementen aanbrengt, dan zal ik die zonder probleem evengoed onderzoeken.

De heer Jacky Morael (ECOLO). – *Waarom zou wat legitiem en eervol is voor CD&V en CDH dat niet zijn voor een andere partij? De partij waarover ik het heb, is niet mijn partij of de partij waarvoor ik het meeste sympathie heb.*

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – *Hebt u het over onze partij?*

De heer Jacky Morael (ECOLO). – *Neen. Eerlijk gezegd deel ik uw standpunt inzake het belangenconflict. Dat lijkt me ook een probleem op ethisch vlak. Er moet dan echter wel over alle belangenconflicten worden gesproken.*

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Ik heb geen enkel probleem om alle zaken grondig te onderzoeken. De onderzoekscommissie had dat trouwens kunnen doen...

De heer Frans Lozie (AGALEV). – *(Roepend) U had daar wel een probleem mee!*

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Ik heb daar geen probleem mee. Ik stel alleen vast dat al de vragen die ikzelf en mevrouw Thijs in de onderzoekscommissie hebben gesteld over een mogelijke, nog niet bewezen, belangenvermenging in hoofde van de heer Chevalier, door hem systematisch werden beantwoord met aanvallen op ons. Hij beweerde bijvoorbeeld dat wij in meer raden van bestuur zaten en dat we meer belangen te verdedigen hadden dan hij. De enige raden van bestuur waar ik deel van uitmaak zijn de Nederlandstalige Vrouwenraad, het Vrouwenhuis Amazone en een vzw voor ontwikkelingssamenwerking.

De heer Jacky Morael (ECOLO). – *We hadden de heer Dehaene naar de commissie moeten laten komen.*

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Als u mijnheer Dehaene iets te verwijten had, dan had u hem moeten uitnodigen. De CD&V-fractie heeft zich daar nooit tegen verzet. Hij is gewoon nooit gevraagd.

De heer Frans Lozie (AGALEV). – U was gewoon niet aanwezig.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Dat hoeft ik niet te nemen, mijnheer Lozie. Mevrouw Thijs en ik hebben samen tachtig procent van de vergaderingen bijgewoond.

De heer Frans Lozie (AGALEV). – U wilde vooral een onderzoek blokkeren naar de zakelijke belangen die de CVP in Centraal-Afrika in het verleden altijd heeft verdedigd!

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Hoe zouden wij met z'n tweeën ooit een onderzoek hebben kunnen blokkeren? Spijtig genoeg hadden wij als minderheid heel weinig te zeggen in de commissie.

De heer Frans Lozie (AGALEV). – CD&V was lang genoeg in de meerderheid en draagt een zware verantwoordelijkheid voor wat er toen in Centraal-Afrika is gebeurd.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Mijnheer Lozie, over welke periode en over welke feiten spreekt u nu?

De heer Frans Lozie (AGALEV). – Over de periode van de

informations dont je dispose. Si vous pouvez m'apporter d'autres éléments, je les examinerai sans difficulté.

M. Jacky Morael (ECOLO). – *Pourquoi ce qui est légitime et respectable au CD&V et au CDH ne le serait-il pas dans un autre parti ? Le parti dont je parle n'est pas celui auquel j'appartiens et pour lequel j'ai le plus de sympathie.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Parlez-vous de notre parti ?*

M. Jacky Morael (ECOLO). – *Non. Honnêtement, je dois dire que je partage assez bien votre point de vue à propos du conflit d'intérêt. Cela me paraît également poser problème sur le plan éthique. Mais il faut alors parler de tous les conflits d'intérêt.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Je n'ai aucune objection à ce que tous les éléments soient étudiés en profondeur. La commission d'enquête aurait d'ailleurs pu le faire...*

M. Frans Lozie (AGALEV). – *(S'exclamant) Vous aviez bel et bien des objections !*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Je n'ai aucune objection. Je constate seulement que lorsque Mme Thijs et moi-même l'avons interrogé en commission sur une possible confusion d'intérêts, M. Chevalier a répondu systématiquement par des attaques personnelles. Il a ainsi prétendu que nous siégeons dans un plus grand nombre de conseils d'administration que lui et que nous avons davantage d'intérêts à défendre que lui. Les seuls conseils d'administration dont je fais partie sont ceux du « Nederlandstalige Vrouwenraad », de l'association Amazone et d'une ASBL s'occupant de coopération au développement.*

M. Jacky Morael (ECOLO). – *Il aurait fallu faire venir M. Dehaene en commission !*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Si vous avez quelque chose à reprocher à M. Dehaene, il fallait l'auditionner. Le groupe CD&V ne s'y est jamais opposé. Cette demande n'a tout simplement jamais été formulée.*

M. Frans Lozie (AGALEV). – *Vous n'étiez pas présente.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Mme Thijs et moi-même avons participé à quatre-vingts pour cent des réunions.*

M. Frans Lozie (AGALEV). – *Vous vouliez surtout bloquer une enquête sur les intérêts matériels que le CVP a toujours défendus dans le passé en Afrique centrale !*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Comment, à deux, aurions-nous pu bloquer une enquête ? Faisant partie de la minorité, nous avons bien peu à dire dans la commission.*

M. Frans Lozie (AGALEV). – *Le CD&V a été suffisamment longtemps dans la majorité et est en grande partie responsable de ce qui s'est passé à l'époque en Afrique.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *De quelle période et de quels faits parlez-vous ?*

M. Frans Lozie (AGALEV). – *De la période au cours de*

plundering in Centraal-Afrika.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Waarover hebt u het? De burgeroorlog? De val van Mobutu? Spreekt u over een periode van veertig jaar, van honderd jaar, van tweehonderd jaar?

U kunt vragen dat er een nieuwe onderzoekscommissie wordt opgericht. Maar dan werken we wél op een andere manier! Ik hoop dat we dan wel op de besluitvorming kunnen wegen en dat er niet zoals nu...

De heer Frans Lozie (AGALEV). – Jullie hebben de onderzoekscommissie geblokkeerd.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – U doet ons te veel eer aan. Hoe zouden wij met twee of drie de werking van een commissie met vijftien leden kunnen blokkeren? Had men ons echter gevolgd, dan hadden we op een andere manier gewerkt en dan was er een beter verslag geweest. De leden van de meerderheid zijn nooit op onze voorstellen willen ingaan.

Mijnheer Lozie, ik geloof dat u nooit aanwezig was in de commissievergadering. Was u overigens lid van de commissie?

De heer Frans Lozie (AGALEV). – Ondanks CD&V zijn wij altijd doorgegaan.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Zo kunnen we bezig blijven.

De heer Frans Lozie (AGALEV). – Jullie willen niet doorgaan op dit dossier. Wij wensen dat wel. Namens mijn collega's van Ecolo, van de VLD en van Agalev die lid zijn van de onderzoekscommissie, zeg ik dat wij op dit dossier wensten door te gaan. Wij kregen echter geen steun van CD&V.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Dan hebben we op dat punt dezelfde doelstelling. De vraag blijft natuurlijk hoe CD&V met twee senatoren in staat was heel die fantastische commissie te blokkeren. De commissie heeft zichzelf vastgereden door een gebrek aan politieke wil, door een gebrek aan methodologie en door een gebrek aan collegialiteit.

Vice-eerste minister Michel ontkent alle banden met de groep Forrest International, hoewel hij meteen bij zijn eerste bezoek aan Congo samen met George Forrest de site heeft bezocht. Het is ook door zijn toedoen dat de omstrede waarborg voor het STL-dossier door de Delcredere dienst werd goedgekeurd en dat een commercieel risico voor een investering van de groep Forrest SA werd gedekt. Dat behoort niet tot de opdracht van de Delcredere dienst. De juridische expert wijst in zijn verslag meermaals op beïnvloeding door het kabinet van Buitenlandse Zaken om het niet-verzekerbare commerciële risico toch te dekken, omwille van politieke belangen.

Ten slotte is er de gewezen directeur-generaal van Buitenlandse Zaken en voormalig lid van de Raad van bestuur van Delcredere, de heer Guillot-Pingue, die ook een voormalig bestuurder is van de groep Forrest International en die opgevolgd werd door de heer Chevalier.

Deze objectieve informatie toont aan dat er duidelijke banden

laquelle les pillages ont eu lieu en Afrique centrale.

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *De quoi parlez-vous ? De la guerre civile ? De la chute de Mobutu ? Parlez-vous d'une période de 40, 100 ou 200 ans ?*

Vous pouvez demander la constitution d'une nouvelle commission d'enquête. Mais il faudra alors travailler autrement ! J'espère que nous pourrions alors participer à la prise de décision et que...

M. Frans Lozie (AGALEV). – *Vous avez bloqué la commission d'enquête.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Vous nous faites beaucoup d'honneur. Comment, à deux ou trois, pourrions-nous bloquer le fonctionnement d'une commission qui compte quinze membres ? Si on nous avait suivis, on aurait travaillé autrement et on aurait rédigé un rapport plus complet. Les membres de la majorité n'ont jamais donné suite à nos propositions.*

Monsieur Lozie, je pense que vous n'avez jamais été présent en commission. En étiez-vous d'ailleurs membre ?

M. Frans Lozie (AGALEV). – *En dépit du CD&V, nous sommes toujours allés de l'avant.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *On peut continuer longtemps ainsi.*

M. Frans Lozie (AGALEV). – *Vous ne voulez pas aller plus loin dans ce dossier. Au nom de mes collègues d'Écolo, du VLD et d'Agalev membres de la commission d'enquête, je déclare que nous souhaitons continuer à travailler sur ce dossier. Le CD&V ne nous a toutefois pas soutenus.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Nous avons donc le même objectif sur ce point. Reste à savoir comment les deux sénateurs du CD&V pouvaient bloquer cette fantastique commission. La commission s'est enlisée d'elle-même par manque de volonté politique, de méthodologie et de collégialité.*

Le vice-premier ministre Michel nie tout lien avec le groupe Forrest International, alors que lors de sa première visite au Congo, il s'est rendu sur le site avec George Forrest. C'est également par son entremise que la garantie de l'Office du Ducroire a été approuvée dans le dossier STL et qu'un risque commercial a été couvert pour un investissement du groupe Forrest. La couverture d'un risque commercial ne fait pas partie des missions du Ducroire. Le rapport de l'expert juridique indique à plusieurs reprises que le cabinet des Affaires étrangères est intervenu pour que le risque commercial soit couvert en raison d'intérêts politiques.

Rappelons enfin que l'ancien directeur général des Affaires étrangères et ancien membre du conseil d'administration de l'Office du Ducroire, M. Guillot-Pingue, a également été administrateur du groupe Forrest International avant M. Chevalier.

Ces informations objectives montrent l'existence de liens évidents entre la majorité et des personnes jouant un rôle majeur au sein du groupe Forrest. Ces liens sont pour le

zijn tussen de meerderheid en mensen die een belangrijke rol spelen binnen de groep Forrest. Dit is op zijn minst in contradictie met de rol die de meerderheid in de regio van de Grote Meren wil spelen. Langs de ene kant onderhandelt de regering met Afrikaanse leiders om vrede te bereiken, om *good governance* door te drukken en om principes te doen naleven, maar aan de andere kant worden mensen uit kringen van de meerderheid afgevaardigd in groepen die in die regio economisch – en vaak in de schaduwzijde – werkzaam zijn.

Ik verwijst naar de hoorzitting met de heer Forrest en ook naar de uitspraken van tal van collega's. Zij lachten mevrouw Thijs en mezelf uit. Ze bestempelden ons als naïevelingen en vroegen ons of we nog steeds niet wisten dat het onmogelijk is om in Congo zaken te doen als men niet met steekpenningen over de brug komt of als men niet toegeeft aan politieke druk. Wij werden uitgelachen omdat we vonden dat men zich daartoe niet kan lenen. Tegelijkertijd oordeelt de meerderheid dat er geen probleem is wanneer iemand die de landen in die regio moet aanzetten tot vrede en goed bestuur, een rol waarneemt in een groep die economische belangen heeft in dat land.

Voor ons is het duidelijk: de meerderheid ziet die verbanden wel, maar heeft er geen ethisch probleem mee; dus heeft ze er een belang bij.

De heer Frans Lozie (AGALEV). – Jullie hadden daar belang bij!

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Ik zou niet weten hoe, maar u kunt ons dat natuurlijk leren.

Ik vind het wel vreemd dat u daarmee pas vandaag naar buiten treedt. Wij hebben daarover nog nooit iets gehoord...

De heer Frans Lozie (AGALEV). – U weet blijkbaar niet welke rol de Belgische overheid in Congo en in Centraal-Afrika in het verleden heeft gespeeld? Kent u die geschiedenis dan niet? Jullie hebben daarin nochtans altijd een centrale rol gespeeld! Kom nou, u kunt naïef zijn, maar u moet niet het kind uithangen!

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Ik ben vragende partij ...

De heer Frans Lozie (AGALEV). – CD&V was geen vragende partij voor een grondig onderzoek. Dat bleek duidelijk in de onderzoekscommissie. CD&V was alleen maar vragende partij voor een onderzoek naar de rol van de huidige regering. U hebt dat recht en u kunt daarvoor redenen hebben. Ik betwist het recht van de oppositie niet om de huidige regering te bevragen over de rol die ze speelt in Centraal-Afrika. Maar CD&V heeft de onderzoekscommissie, die ook het verleden in ogenschouw moest nemen, geboycot en komt hier dan de witte ridder uithangen. Naïevelingen nemen dat misschien, maar ik ben die fase lang voorbij...

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Mijnheer Lozie, hebt u aan één vergadering deelgenomen?

De heer Frans Lozie (AGALEV). – Neen, maar een fractiegenoot volgde het dossier in de commissie en ik had dagelijks contact met hem.

Mevrouw Erika Thijs (CD&V). – Met die collega van u hebben wij maanden samengewerkt!

moins en contradiction avec le rôle qu'entend jouer la majorité dans la région des Grands Lacs. D'un côté, le gouvernement négocie avec les dirigeants africains pour rétablir la paix et faire respecter certains principes et, de l'autre, des personnalités proches de la majorité sont présentes dans des groupes économiquement actifs dans la région – et souvent dans la zone floue.

Je fais référence à l'audition de M. Forrest et aux déclarations de nombreux collègues. Ils se sont moqués de Mme Thijs et de moi-même et nous ont traitées de naïves, prétendant qu'il est impossible de faire des affaires au Congo sans distribuer de pots de vins ou céder aux pressions politiques. La majorité considère par ailleurs qu'il n'est pas gênant qu'une personne censée encourager les pays de la région à œuvrer pour la paix et une bonne gouvernance, joue un rôle dans un groupe ayant des intérêts économiques dans ce pays.

Pour nous, les choses sont claires : la majorité connaît l'existence de ces liens mais n'y voit pas d'objection éthique, elle y a donc intérêt.

M. Frans Lozie (AGALEV). – C'est vous qui y aviez intérêt !

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – Je ne vois pas comment mais peut-être allez-vous nous l'apprendre.

Je trouve étrange que vous ne portiez ces accusations qu'aujourd'hui.

M. Frans Lozie (AGALEV). – Vous ignorez manifestement le rôle qu'ont joué les autorités belges dans le passé au Congo et en Afrique centrale ? Vous y avez pourtant toujours joué un rôle central ! Vous pouvez être naïve mais vous ne devez pas faire l'enfant !

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – Je demande à voir...

M. Frans Lozie (AGALEV). – Le CD&V n'était pas demandeur d'une enquête approfondie. Cela est apparu clairement dans la commission d'enquête. Il souhaitait seulement une enquête sur le rôle du gouvernement actuel. Vous pouvez avoir vos raisons d'agir ainsi. Je ne conteste pas le droit qu'a l'opposition d'interroger le gouvernement actuel sur son rôle en Afrique centrale. Le CD&V a boycotté la commission qui devait aussi s'intéresser au passé et joue maintenant le redresseur de torts. Les naïfs se feront peut-être prendre mais pas moi...

Mme Erika Thijs (CD&V). – Monsieur Lozie, avez-vous participé à ne fût-ce qu'une réunion ?

M. Frans Lozie (AGALEV). – Mon mais un collègue de mon parti a suivi le dossier en commission et j'ai eu des contacts quotidiens avec lui.

Mme Erika Thijs (CD&V). – Nous avons collaboré pendant des mois avec ce collègue !

Mijnheer Maertens heeft in de loop van de werkzaamheden ook veel uitspraken gedaan!

De heer Frans Lozie (AGALEV). – Ik ken die en ik steun hem ten volle!

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Wij zijn in elk geval vragende partij om de verantwoordelijkheid van ons land – niet die van personen, maar die van ons land – in het koloniale en het postkoloniale tijdperk te onderzoeken. Er moet immers nog veel worden goedgeemaakt.

De heer Frans Lozie (AGALEV). – Dat wil ik nog wel eens zien. CD&V zou bereid zijn om in het koloniale verleden te graven en om de rol die de christen-democraten in Congo hebben gespeeld tussen 1960 en vandaag, te onderzoeken! Dat is stof voor een nieuwe onderzoekscommissie. Ik zal heel luid applaudisseren als die wordt opgericht!

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Dat is stof voor de toekomst en wij zullen zien wie dat onderzoek het verst zal doordrijven. U of wij? Nadien kunnen wij daarvan dan een balans opmaken. Als wij de zaken mogen organiseren, dan zal er alleszins anders en efficiënter worden gewerkt.

De heer Frans Lozie (AGALEV). – En u bent bereid de jaren '60 en '70 te onderzoeken? Dat wil ik graag zien gebeuren...

Plundering en roofbouw, daarin hebt u uitgemunt!

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Mijnheer Lozie, u voert een intentieproces en dat neem ik niet. Ik draag geen verantwoordelijkheid voor wat er in de jaren '60 en '70 is gebeurd!

De voorzitter. – U hebt twee jaar tijd gekregen in de onderzoekscommissie. Laat mevrouw de Bethune nu uitspreken.

De heer Frans Lozie (AGALEV). – Mensen waar u voor staat, hebben zich schuldig gemaakt aan plunderingen, mevrouw de Bethune.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Wij geplunderd?

Ik ben geboren in 1958. Mijn generatie draagt daarvoor geen verantwoordelijkheid.

Ik wil nu verder gaan met mijn betoog.

Ik geef voorbeelden van omstreden beslissingen of gebeurtenissen met een link naar genoemde politici. Het kan ons beeld verduidelijken.

Een eerste voorbeeld is *telexgate*.

Via een lek kwam een e-mail met een vertrouwelijk en kritisch rapport van het kabinet van Buitenlandse Zaken over de *Entreprise Générale Malta Forrest* in handen van de heer George Forrest. Deze laatste wilde in de commissie niet vertellen hoe en via wie dat document bij hem terecht kwam.

Ik ben ervan overtuigd dat hij wel wist van wie dat document kwam. Zijn *body language* en de manier waarop hij zijn advocaten raadpleegde, spraken voor zich, maar dat is natuurlijk subjectief. Ik kan dat niet bewijzen. Sommige collega's delen mijn mening, maar de persoon in kwestie wou niets zeggen.

M. Maertens a, lui aussi, fait de nombreuses déclarations au cours des travaux.

M. Frans Lozie (AGALEV). – *Je les connais et je le soutiens pleinement !*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Nous souhaitons en tout cas que la responsabilité de notre pays dans la période coloniale et post-coloniale soit tirée au clair. Il reste en effet beaucoup à faire.*

M. Frans Lozie (AGALEV). – *Je voudrais bien voir ça : le CD&V serait prêt à fouiller dans le passé colonial et à enquêter sur le rôle que les sociaux-chrétiens ont joué au Congo de 1960 à nos jours. Il y a là matière pour une nouvelle commission d'enquête. J'applaudirai des deux mains si celle-ci est créée !*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Il y a là matière pour le futur et nous verrons bien qui ira le plus loin, vous ou nous ? Nous pourrons ensuite établir un bilan. Si nous pouvons organiser les choses, nous travaillerons autrement et de manière plus efficace.*

M. Frans Lozie (AGALEV). – *Et vous êtes prêts à revenir sur les années 60 et 70. Je demande à voir...*

Les pillages et l'exploitation outrancière, vous êtes passés maîtres en la matière.

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Monsieur Lozie, vous mener un procès d'intention et je ne l'accepte pas. Je ne suis pas responsable de ce qui s'est passé dans les années 60 et 70.*

M. le président. – Vous avez eu deux ans de commission. Laissez parler Mme de Bethune, s'il vous plaît.

M. Frans Lozie (AGALEV). – *Des personnes que vous défendez se sont rendues coupables de pillages, madame de Bethune.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Je suis née en 1958. Ma génération n'est pas responsable de ces faits.*

Je voudrais poursuivre. Je vous donne des exemples de décisions ou événements controversés où un lien est établi avec les responsables politiques que j'ai cités. Ils peuvent éclairer notre vision des choses.

Le premier exemple est le « telexgate ».

Grâce à une fuite, un e-mail contenant un rapport confidentiel et critique du cabinet des Affaires étrangères sur l'Entreprise Générale Malta Forrest est arrivé entre les mains de George Forrest. Ce dernier n'as pas voulu expliquer comment en commission.

Je suis persuadée qu'il savait très bien de qui venait ce document mais je ne peux le prouver. Certains collègues partagent mon avis.

La commission n'a toutefois pas fait usage de ses compétences de juge d'instruction pour tirer cette affaire au clair. Qui plus est, le ministère des Affaires étrangères et M. Forrest lui-même ont déposé une plainte contre X, façon habile d'éviter que la commission d'enquête ne fouille trop

Toch maakte de commissie geen gebruik van haar bevoegdheden als onderzoeksrechter om dat verder uit te zoeken. Meer nog, zowel het ministerie van Buitenlandse Zaken als de heer Forrest zelf dienden klacht in tegen onbekenden. Een handige zet om te vermijden dat de onderzoekscommissie te diep zou graven.

Waar zat uiteindelijk het lek? Verschillende namen werden genoemd en toch heeft de commissie daaraan geen gevolg gegeven. Ze heeft geen confrontaties georganiseerd om de waarheid te achterhalen.

Tweede voorbeeld: STL en de rol van de Delcrederedienst.

De toekenning van een risicodekking ter waarde van 20 miljoen dollar plus 2 miljoen dollar intresten door de Delcrederedienst aan STL, ondanks eerdere negatieve adviezen, roept heel wat vragen op. Alle risico-indicatoren voor Congo waren negatief wegens de oorlog. Dit impliceert dat in principe geen enkele risicodekking voor dat land mocht worden toegekend. Ondanks dit feit en ondanks eerdere negatieve adviezen, waaronder dat van de minister van Financiën, wordt uiteindelijk de waarborg toch toegekend, en dit na een tussenkomst van vice-eerste minister Michel. De brief is opgenomen in het dossier. Deze brief dringt aan op een positieve benadering van het dossier, maar bevat ook een paragraaf waarin de vice-eerste minister zegt dat hij niet bevoegd is om druk uit te oefenen op de onderzoekscommissie. Een handig gedraaide brief die staat voor de oude politieke cultuur en de periode van het politiek dienstbetoon. Oudere collega's kennen de methode waarin eerst voor iets gepleit wordt, maar vervolgens een zinsnede wordt opgenomen die moet zorgen voor juridische dekking. Zo ook is deze brief van vice-eerste minister Michel opgesteld.

Dat is de teneur van de brief.

Ik zie dat mevrouw Neyts wil reageren...

Mevrouw Annemie Neyts-Uyttebroeck, minister, toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken, en belast met Landbouw. – Ik zal daar straks op antwoorden, maar u zou zich moeten schamen over de argumenten die u gebruikt, mevrouw de Bethune. Uw laatste stelling is beneden alles.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Ik hoop dat u de brief gelezen hebt.

Mevrouw Annemie Neyts-Uyttebroeck, minister, toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken, en belast met Landbouw. – Ik heb die brief natuurlijk gelezen. Wat dacht u wel!

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Dan zult u vastgesteld hebben dat wat ik zeg juist is.

Vice-eerste minister Michel heeft in dit dossier een brief geschreven. Dat is vreemd, omdat het kabinet van de eerste minister, na een onderhoud tussen Luc Coene, kabinetschef van de eerste minister, en de heer Rautenbach, toenmalig directeur van Gécamines, een negatief advies over het STL-dossier had geformuleerd.

Het is ook vreemd dat de onderzoekscommissie in haar vaststellingen en aanbevelingen stelt dat geen enkele vertegenwoordiger van de ministers een veto heeft gesteld, dat er geen enkele politieke druk op de beslissing van de

profondément.

Où la fuite s'est-elle produite ? Plusieurs noms ont été cités mais la commission n'y a donné aucune suite. Elle n'a pas organisé de confrontation pour faire éclater la vérité.

Le deuxième exemple est la STL et le rôle de l'Office du Ducroire.

La couverture du risque à concurrence de 20 millions de dollars plus 2 millions de dollars d'intérêts, accordée par l'Office du Ducroire à la STL en dépit d'avis négatifs préalables, amène à s'interroger. Tous les indicateurs de risque pour le Congo étaient négatifs en raison de la guerre. Aucune couverture ne devait donc en principe être accordée pour ce pays. La garantie a néanmoins été accordée après intervention du vice-premier ministre Michel. La lettre figure dans le dossier. Cette lettre demande une approche positive du dossier et précise que le vice-premier ministre n'est pas compétent pour exercer des pressions sur la commission chargée d'étudier le dossier. Une lettre bien tournée propre à l'ancienne culture politique et au clientélisme politique. Les collègues plus âgés connaissent bien la méthode qui consistait à plaider pour une chose tout en s'assurant, par une petite phrase, une couverture juridique. C'est la méthode utilisée dans la lettre du ministre Michel.

Telle est la teneur de la lettre.

Mme Annemie Neyts-Uyttebroeck, ministre, adjointe au ministre des Affaires étrangères, et chargée de l'Agriculture. – *J'y répondrai tout à l'heure mais vous devriez avoir honte des arguments que vous avancez. Votre dernière affirmation est en dessous de tout.*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *J'espère que vous avez lu la lettre.*

Mme Annemie Neyts-Uyttebroeck, ministre, adjointe au ministre des Affaires étrangères, et chargée de l'Agriculture. – *Bien entendu. Que pensiez-vous ?*

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – *Vous constaterez alors que ce que j'affirme est exact.*

Le vice-premier ministre Michel a écrit une lettre. C'est étrange car, à la suite d'un entretien entre Luc Coene, chef de cabinet du premier ministre, et M. Rautenbach, ancien directeur de la Gécamines, le cabinet du premier ministre a rendu un avis négatif sur le dossier STL.

Il est également curieux que la commission d'enquête établit, dans ses constatations et recommandations, qu'aucun représentant des ministres n'a émis de veto, qu'elle n'a constaté aucune pression politique exercée sur le Ducroire et que l'octroi, par celui-ci, d'une assurance-crédit pour ce

Delcrededienst is vastgesteld en dat het toekennen van een kredietverzekering voor dat project door de Delcrededienst volledig overeenstemt met het beleid dat België in de DRC en de betrokken regio ontwikkelt.

Die vaststellingen zijn alleszins manifest in strijd met de vaststellingen van de juridische expert van de commissie. Uit het verslag dat de juridische expert in opdracht van de onderzoekscommissie heeft opgesteld, blijkt duidelijk dat de regering in 1999 beslissingen van de Delcrededienst heeft gestuurd in het voordeel van GFI. De expert wees op twee problemen.

Ten eerste werden er niet-verzekerbare politieke risico's geaccepteerd na actieve bemiddeling van de regering. De regering vond de realisering van de projecten 'gepast'. Er is onvoldoende gemotiveerd waarom de Delcrededienst dergelijke grote politieke risico's voor rekening en namens de staat op zich nam. Normaal waren deze politieke risico's *off cover* of niet te verzekeren. Ik verwijs naar het voorbereidend verslag van de raad van bestuur van 30 augustus 1999.

Ten tweede werden er commerciële risico's op investeringen gedekt die normaal nooit worden gedekt. Voor investeringsoperaties dekt de NDD enkel de politieke risico's. Bij investeringen moet het economische risico immers door de investeerder zelf worden gedragen. De expert wees er terecht op dat de investeerder vaak betrokken is bij de effectieve werking van het investeringsproject, zodat hij zelf in staat is om het economische risico te beïnvloeden. In casu was dit voor GFI duidelijk het geval.

Om dit te bereiken, werd er een artificiële constructie opgezet en werd er geveinsd dat de NDD eigenlijk de herfinanciering van een exportkrediet verzekerde en niet een investering. In de synthesenota van de expert staat: "Deze laatste stap lijkt artificieel en kan aanleiding geven tot de beoordeling dat de Nationale Delcrededienst uiteindelijk toch is tussengekomen in de dekking van een commercieel risico in een investeringsdossier, hetgeen in principe niet haar roeping is."

Er werd met andere woorden een commercieel risico op investeringen gedekt om politieke redenen, waar normaal uitsluitend politieke risico's op investeringen kunnen worden gedekt om gerechtvaardigde Belgische economische belangen.

Het ongeoorloofde aanwenden van het instrument van de Delcrededienst om politieke doeleinden te realiseren en het duidelijke optreden van diverse ministers, kan tot politieke verantwoordelijkheden leiden. De commissie kon onmogelijk grondig ingaan op dit soort van cruciale problemen en formuleert in dit verband zelfs vaststellingen die helemaal niet stroken met de vaststellingen van de onafhankelijke expert.

Een derde voorbeeld heeft betrekking op de plunderingen in Congo door roofoverval op Gécamines. Uit de bevindingen van de juridische expert blijkt overduidelijk dat OMG en GGF hun machtspositie ten aanzien van de zwakkere Afrikaanse vertegenwoordigers van Gécamines juridisch ten volle hebben uitgebuit. De harde economische logica werd volledig uitgespeeld in het nadeel van Gécamines en met Belgische staatswaarborg op de commerciële risico's voor het

projet est totalement conforme à la politique menée par la Belgique en RDC et dans la région en question.

Ces constatations sont manifestement en contradiction avec celles de l'expert juridique de la commission. Il ressort clairement du rapport qu'a rédigé ce dernier à la demande de la commission, qu'en 1999, le gouvernement a orienté les décisions du Ducroire en faveur de GFI. L'expert souligne deux problèmes.

En premier lieu, les risques politiques non-assurables ont été acceptés à la suite d'une intervention active du gouvernement. Celui-ci estimait que la réalisation des projets était « convenable ». Mais on n'a pas suffisamment expliqué la raison pour laquelle le Ducroire a couvert des risques politiques à ce point importants, pour le gouvernement et au nom de l'État. Généralement, ces risques sont off cover ou ne peuvent être assurés. Je vous renvoie au rapport préparatoire du conseil d'administration du 30 août 1999.

En second lieu, on a couvert des risques commerciaux sur des investissements. Or, normalement, de tels risques ne le sont jamais. Pour des investissements, le Ducroire ne couvre que les risques politiques, le risque économique étant supporté par l'investisseur. L'expert souligne à juste titre que l'investisseur est souvent impliqué dans la réalisation effective du projet de manière à ce qu'il puisse influencer sur le risque économique. En l'occurrence, c'était clairement le cas pour GFI.

Pour atteindre ce but, on a monté une construction artificielle et on a simulé une assurance, par le Ducroire, du refinancement d'un crédit à l'exportation et non d'un investissement. On peut lire, dans la note de synthèse de l'expert, que cette dernière étape semble artificielle et qu'elle peut amener à penser que le Ducroire est intervenu dans la couverture d'un risque commercial, ce qui n'est en principe pas sa vocation.

Le recours illicite au Ducroire à des fins politiques et l'intervention de divers ministres peuvent entraîner des conséquences politiques. Il était impossible à la commission de procéder à une analyse plus poussée de ce genre de problème crucial. À ce sujet, elle a même formulé des constatations qui ne correspondent absolument pas à celles de l'expert indépendant.

Un troisième exemple concerne le pillage du Congo par le biais de l'exploitation à outrance de la Gécamines. Il ressort très clairement des constatations de l'expert juridique qu'OMG et GGF ont juridiquement pleinement profité de leur position dominante face aux représentants africains, plus faibles, de la Gécamines. La dure logique économique a pleinement joué en défaveur de la Gécamines et au bénéfice du réseau Forrest, grâce à la garantie d'État belge sur les risques commerciaux. Se pose alors une question politique évidente : cela fait-il partie de la reconstruction socio-économique du Congo et de la nouvelle politique congolaise menée par le gouvernement actuel ?

La commission ne parle absolument pas de la responsabilité politique que porte le gouvernement belge pour sa participation à l'exploitation d'une position économique dominante face à un partenaire congolais plus faible. Dans ses constatations et recommandations, elle ose même écrire : « Nous devons quand même constater que c'est un dossier

Forrestnetwerk. Een evidente politieke vraag is of dit gerijmd kan worden met de sociaal-economische heropbouw van Congo in het kader van het nieuwe Congobeleid van de huidige regering.

De commissie zwijgt in alle talen over de politieke verantwoordelijkheid van de Belgische regering voor het meewerken aan de exploitatie van een economische machtspositie ten aanzien van een zwakkere Congolese partner. In haar vaststellingen en aanbevelingen durft ze zelfs te zeggen: "We moeten niettemin vaststellen dat het een bijzonder dossier is (land van categorie 7), maar dat het toekennen van een kredietverzekering voor dat project door de Delcrederedienst volledig overeenstemt met het beleid dat België in de DRC en in de regio ontwikkelt." Wij zijn het daarmee niet eens.

Had STL, met inbegrip van EGMF, weet van de aanwezigheid van germanium, waardoor het project uiteindelijk meer dan rendabel was? In theorie kan STL 500 ton germanium aan ongeveer 800 dollar per kilo winnen. Die prijs ligt hoger dan elders in de wereld wegens de zuiverheid van het eindproduct. Dat levert ongeveer 400 miljoen dollar extra op. Volgens het jaarverslag van OMG bedraagt de uiteindelijke investering van het STL- project 120 miljoen dollar, terwijl de heer Forrest beweert dat het om ongeveer 145 miljoen dollar gaat.

Umicore had weet van de aanwezigheid van germanium. De getuige van Umicore verklaarde tijdens de hoorzittingen dat hij gedurende zijn werkzaamheden bij Gécamines op de hoogte werd gebracht van de aanwezigheid van ongeveer 3000 ton germanium in de slakkenberg. Dat is eigenaardig aangezien de heer Forrest verklaarde: "... maar niemand wist om welke hoeveelheden het ging en op welke wijze ze moesten worden behandeld." Ik verwijs uitdrukkelijk naar het verslag van de openbare vergadering.

Het jaarverslag 2001 van OMG vermeldt uitdrukkelijk dat in de vestiging van Kokkola in Finland kobalt, koper en germanium worden verwerkt uit de grondstoffen van de slakkenberg van Lubumbashi. Volgens de heer Forrest was dat evenwel onmogelijk aangezien de fabriek pas werkzaam was in april 2002. De heer Forrest stond niet alleen tijdens de ondervraging. Hij werd bijgestaan door drie advocaten, wat hem niet heeft belet feiten aan te halen die in contradictie staan tot feiten die we via officiële bronnen hebben nagegaan.

Thans wil ik het hebben over de plundering onder het mom van wederopbouw. De hoorzittingen hebben geen opheldering gebracht over de omstreden rol van de heer Forrest in Congo en zijn relaties met de Congolese machthebbers. Een illustratie hiervan zijn de openbare werken voor de Congolese staat. De openbare werken in opdracht van de Congolese staat, zoals de bouw van een mausoleum voor president Kabila senior door EGMF, doen heel wat stof opwaaien. De inkomsten van Gécamines vloeien rechtstreeks naar de Congolese staat, die ze meteen doorstort naar EGMF voor de geleverde prestaties. Op die wijze wordt Gécamines onrechtstreeks leeggeplunderd. In de eerste plaats is er geen geld om het personeel te betalen en bovendien ontbreekt het aan voldoende financiële middelen om te investeren. Dat was een doelbewuste strategie van EGMF om de interessantste brokken van Gécamines tegen spotprijzen op te kopen en een monopoliepositie te verwerven. Ik verwijs in dit verband naar

particulier (pays en catégorie 7) mais qu'accorder une assurance crédit de la part du Ducroire sur ce projet est en total accord avec la politique que la Belgique développe en RDC et dans la région. » Nous ne sommes pas d'accord avec cette constatation.

STL, y compris EGMF, connaissait-elle la présence de germanium, ce qui rendait finalement le projet plus que rentable ? En théorie, STL pouvait extraire 500 tonnes de germanium à environ 800 dollars le kilo. Ce prix est plus élevé que partout ailleurs dans le monde à cause de la pureté du produit fini. Ceci permet un gain supplémentaire d'environ 400 millions. Selon le rapport annuel d'OMG, l'investissement final du projet STL s'élève à 120 millions de dollars alors que M. Forrest affirme qu'il s'agit d'environ 145 millions de dollars.

Umicore connaissait la présence de germanium. Un de ses représentants a déclaré, durant son audition, qu'alors qu'il travaillait à la Gécamines, il avait été mis au courant de la présence d'environ 3000 tonnes de germanium dans le terril. C'est curieux. M. Forrest a en effet déclaré que personne ne connaissait les quantités et la manière dont elles devaient être traitées.

Le rapport annuel 2001 d'OMG mentionne expressément qu'à Kokkola en Finlande, du cobalt, du cuivre et du germanium sont extraits des matières provenant du terril de Lubumbashi. Selon M. Forrest, c'était toutefois impossible puisque l'usine n'a commencé à tourner qu'en avril 2002. M. Forrest n'était pas seul durant son audition. Il était entouré par trois avocats, ce qui ne l'a pas empêché de citer des faits qui sont en contradiction avec ce que nous avons appris par des sources officielles.

Je voudrais parler du pillage sous le couvert de la reconstruction. Les auditions ne nous ont apporté aucun éclaircissement sur le rôle controversé de M. Forrest au Congo ni sur ses relations avec le pouvoir congolais. J'en ai pour preuve les travaux publics réalisés pour l'État congolais, tels que la construction, par EGMF, d'un mausolée pour le président Kabila senior. Ces travaux ont fait beaucoup de bruit. Les recettes de la Gécamines étaient directement versées à l'État congolais qui les transférait immédiatement à EGMF en paiement de ses prestations. De cette façon, on procédait à un pillage indirect de la Gécamines. Il n'a dès lors plus été possible de payer le personnel et on a manqué de moyens financiers pour procéder à des investissements. Il s'agissait d'une stratégie consciemment orchestrée par EGMF afin d'acheter massivement les meilleurs morceaux de la Gécamines et ce pour trois fois rien. De cette manière, EGMF pouvait acquérir un monopole. À ce sujet, je fais référence aux critiques de la Banque mondiale.

Controversé est également le soutien logistique des efforts de guerre par le biais de la livraison de jeeps Toyota par le groupe Forrest.

Je voudrais citer un article du journal De Standaard dans lequel le journaliste Bart Beirlant déclare franchement que notre commission était celle des « Grandes illusions ». Ceci montre ce que l'opinion publique pense de nos travaux.

Dans cet article, Bart Beirlant écrit que la lecture du rapport laisse un goût amer. Tout d'abord, la commission ne définit

de kritiek ter zake van de Wereldbank.

Ook de logistieke ondersteuning van de oorlogsinspanningen door het leveren van Toyota-jeeps door de groep Forrest is zeer omstrede.

Ik citeer een artikel uit *De Standaard* waarin de journalist van dienst, de heer Bart Beirlant, onomwonden verklaart dat onze onderzoekscommissie een 'commissie van de Grote Illusies' is geweest. Ik wens u dit artikel niet te onthouden. Het toont, door de ogen van een buitenstaander, wat de opiniemakers en de publieke opinie van de werkzaamheden van onze onderzoekscommissie dachten.

"Dit was eigenlijk niets voor een onderzoekscommissie, lieten enkele senatoren zich donderdag ontvallen bij de voorstelling van hun eindrapport van de commissie-Grote Meren. Die was sinds juni 2001 aan de slag om de betrokkenheid te onderzoeken van Belgische bedrijven en individuen bij de plundering van de Congolese rijkdommen. Toegegeven, de opdracht was moeilijk, maar niets voor een onderzoekscommissie. Een van de senatoren die dit opmerkte was Alain Destexhe, PRL, die een zeer actieve rol speelde tijdens de Rwanda-commissie, die de moord op de tien Belgische para's bij de genocide in 1994 onderzocht. Deze keer blonk Destexhe vooral uit door zijn afwezigheid, en hij was niet de enige.

Voorzitter Geens had af te rekenen met een zeer onwillige ploeg. De inzet was nochtans niet gering. Een kritisch VN-rapport had kort voor de oprichting duidelijk gemaakt dat de illegale exploitaties en plunderingen leiden tot een voortzetting van de oorlog in Congo. Sinds 1998 zijn er daar direct en indirect honderdduizenden doden gevallen. Door de rol van de eigen commissie in twijfel te trekken, gaf men indirect toe dat de hoge verwachtingen niet werden ingelost en dat wie op meer had gehoopt, zich illusies had gemaakt. De lectuur van het eindverslag laat dan ook een wrang gevoel na. Elke studie die een beetje aanspraak maakt op serieus begint met een uiteenzetting van de definities die men hanteert bij het onderzoek. 'Vanaf het begin van haar werkzaamheden werd de commissie geconfronteerd met het gebrek in de VN-rapporten aan juridisch sluitende en hanteerbare definities van de begrippen "legaal" en "illegaal" en "plundering", merken de senatoren op. Een juiste opmerking. Maar ofwel hield de commissie er op dat moment mee op, ofwel werkte ze zelf eerst een duidelijke werkdefinitie uit. Wie het verslag leest, krijgt niet de indruk dat dit gebeurd is. 'De begrippen "legaal" en "illegaal" zijn moeilijk hanteerbaar in een land als Congo, waar nog nauwelijks sprake is van een Staat', staat er. De commissie verwijst in die hele paragraaf 5 slechts heel indirect naar de buitenlandse bezetting van Oost-Congo door Rwanda en Oeganda. Zoiets bepaalt toch mee of een activiteit legaal of illegaal is?

Wellicht verklaart dit mee waarom de commissie 'geen feiten vaststelde die strijdig zijn met de wet' tegen de Belgische bedrijven die in de diverse VN-rapporten genoemd werden. Tegen geen enkel. Wat een stelletje juridische amateurs moeten die VN-onderzoekers niet geweest zijn!

Neen, ik ben niet uit op bloed. Het kan niet de bedoeling zijn om bedrijven en individuen zomaar tegen de muur te spijkeren. En inderdaad, men is onschuldig tot bewijs van het

pas les notions qu'elle utilise. Qu'est-ce que le pillage ? Qu'est-ce que « légal » et « illégal » dans un pays comme le Congo ? Ensuite, la commission n'a constaté aucun fait illégal commis par les entreprises belges citées dans les divers rapports de l'ONU. Les enquêteurs des Nations Unies étaient quand même une bande de juristes amateurs ! Il était totalement illusoire de croire que l'on atteindrait son but grâce à des auditions, des réunions à huis clos et un seul voyage au Congo. La commission n'a jamais eu recours à ses pouvoirs de juge d'instruction.

Par ailleurs, toujours selon le journaliste, on a chargé George Forrest parce qu'il possède une position dominante au Congo et parce que des politiciens belges siègent au conseil d'administration de son groupe. Mais Forrest est l'une des rares personnes qui crée encore de l'emploi au Congo et veut y investir. Le rapport ne parle toutefois pas de la manière dont travaille Forrest. Or, ceci méritait une enquête...

Reste alors l'assurance octroyée par le Ducroire à Forrest pour le projet STL, en 1999. Selon la commission, il s'agit d'un dossier défendable. Mais il est évident que des pressions politiques ont été exercées. En outre, il n'était pas possible de demander au secteur de ne plus importer des diamants de pays qui n'en produisent pas. Mais impossible de connaître les raisons de cette impossibilité. Cela fait partie de la cuisine interne de la commission !

Durant les derniers jours des travaux, la commission a auditionné à deux reprises Marc-Olivier Herman de Broederlijk Delen – l'intégrité en personne ! – parce qu'il avait émis des critiques. Jean-Marie Dedecker l'a même accusé de pratiques mafieuses. On n'en croyait pas ses oreilles !

Enfin, le journaliste signale que, l'avant-dernier soir, la commission a encore trouvé le temps d'adopter une motion visant à sanctionner le comportement indiscret des sénatrices du CD&V. Elles organisaient des fuites en faveur de la presse ! Selon la motion, cette attitude nuisait à la confiance que les Congolais ont placée dans la commission. Seule la commission se faisait encore des illusions...

D'autres journaux ont fait part de leur déception face aux maigres résultats. Cet article montre en tous cas clairement que cette commission d'enquête a échoué sur tous les plans. Elle n'a fait que cacher la dure vérité, au détriment de millions de Congolais qui, chaque jour, sont victimes de ces pillages. La responsabilité des collègues de la majorité est écrasante. Le travail doit seulement commencer. J'espère qu'après les élections, la politique sera renforcée. Il existe encore de nombreuses pistes et le débat pourra être bouclé en deux ou trois mois. En tous cas, notre groupe est partisan d'un renforcement de la politique de paix et de prévention. Celle-ci doit devenir plus concrète et être soutenue. Il est nécessaire de rédiger, en quelques semaines, une note de politique fédérale reprenant les priorités. Le parlement doit y consacrer un débat. À l'avenir, nous devons travailler dans un cadre plus cohérent.

Nous estimons que nous devons renforcer notre collaboration au développement en Afrique centrale et dans la région des grands lacs. Tout doit figurer dans une note fédérale. Mais celle-ci a fait défaut durant cette législature. En commission

tegendeel. Maar ik herinner me dat de Belgische diplomatie verklaarde dat Belgische bedrijven zo talrijk vernoemd worden in de VN-rapporten omdat de Belgische overheid zo actief en transparant had meegewerkt met de VN-panels en hen informatie en documenten had doorgespeeld. Was die informatie dan niets waard? En het was een grote illusie te denken dat men er zou komen met verhoren, zittingen achter gesloten deuren en een enkele reis naar Congo. Een onderzoekscommissie heeft de bevoegdheden van een onderzoeksrechter en kan dus onderzoeksdaten gelasten. Alain Destexhe merkte zelf op de afsluitende persconferentie op dat de commissie dat nooit heeft gedaan. Waarom niet? De commissie van de Kamer die de moord op Patrice Lumumba in januari 1961 onderzocht, deed het wel. In dit dossier gebeurde het niet, hoewel de betrokkenen nog in leven zijn.

De commissie stelde vast dat de bedrijven de hen ten laste gelegde feiten ontkenden. Stel je voor dat ze onmiddellijk hadden bekend. Een onderzoekscommissie moet, zoals de onderzoeksrechter, handelen à décharge, maar ook à charge. Door de hele affaire rond de Belgische zakenman George Forrest kreeg je als buitenstaander de vervelende indruk dat het bedrijfsleven het vooral niet te moeilijk mocht krijgen. Ook hier: het kan niet de bedoeling zijn de figuur Forrest zomaar te beschadigen omdat de man een sterke positie in Congo heeft uitgebouwd of omdat er Belgische politici in de raad van bestuur van de groep zitten, ook al zou het volgens de commissie beter zijn dat ze die relaties beëindigen 'om zelfs het risico op een indruk (sic) van belangenvermenging te vermijden.' Forrest is nog één van de weinigen die mensen werk geeft en wil investeren in Congo. Een reeks reportages moest er iedereen nog eens aan herinneren. Maar hoe gaat Forrest er te werk? Die vraag verdiende enig onderzoek. Het jongste VN-rapport stelde bijvoorbeeld dat er de zakenman veel aan gelegen is om concurrenten buiten de deur te houden. We lezen er niets over in het rapport. Er zijn opvallende dingen gebeurd in het dossier-Forrest. Een kritisch rapport van de Belgische consul van Lubumbashi over Forrest keerde vanuit Brussel de dag zelf terug naar Katanga en belandde op het bureau van de zakenman, het fameuze telexgate. Forrest mocht de senatoren tijdens zijn verhoor voor de gek houden door te weigeren te antwoorden op de vraag wie het rapport gelekt had. 'Plots lag het daar'. André Geens heeft nochtans zelf een zeer uitgesproken idee waar het lek vandaan kwam, maar kan niets bewijzen. De commissie had het gerecht kunnen inschakelen, maar Buitenlandse Zaken was zelf al naar het gerecht gestapt. Heel handig.

De commissie moest vaststellen dat Forrest als voorzitter van Gécamines een protocol afsloot waarbij een nieuw bedrijf werd opgericht met als meerderheidsaandeelhouder zijn eigen bedrijf. Ook daarnaar verwees het jongste, zo zwaar bekritiseerde, VN-rapport. 'De commissie is van oordeel dat zulks niet aangewezen was omdat zulks het vermoeden van belangenvermenging oproept', aldus het eindverslag. Kon het nog omflooster?

En dan is er de Delcredereverzekering die Forrest in 1999 kreeg voor het STL-project in Katanga. 'Een verdedigbaar dossier', aldus de commissie. 'Geen enkele vertegenwoordiger van de ministers (in de raad van bestuur, nvdr) stelde zijn veto en we hebben geen politieke druk kunnen vaststellen'. Uit een reeks gesprekken, (jammer genoeg 'off the record') en interne documenten van

de la Chambre et du Sénat, le ministre Michel a jadis présenté une note d'urgence, rédigée en quelques heures par un ou deux diplomates. Cette note constituait une base départ acceptable mais elle n'a jamais été transformée en note politique cohérente. Cette commission mixte n'a jamais organisé un débat dont on aurait pu faire rapport. Ses présidents, MM. De Croo et Chevalier, se sont toujours opposés à la rédaction de rapports pour ce groupe de travail mixte. Pour l'avenir, nous souhaitons donc qu'une note cohérente soit établie et qu'elle tienne compte de la politique européenne et des travaux du parlement ACP-UE.

Nous souhaitons que la priorité soit donnée à la lutte contre la criminalité organisée et que l'on tienne compte des conclusions des commissions parlementaires qui n'ont jamais été appliquées. Une politique étrangère éthique est également nécessaire. Les critères permettant de procéder à l'évaluation des dossiers et de les approuver, doivent être adaptés. Le dossier que nous avons cité ici, est clairement entaché d'abus.

Delcredere komt nochtans een ander beeld naar voren. De ambtenaren van Delcredere waren zeer kritisch, op 8 oktober 1999 stelde Financiën wel degelijk zijn veto, maar het dossier moest en zou passeren. En er was wel degelijk politieke druk. Niet zo dus volgens de commissie. Geen toeval dat ook de aanbevelingen teleurstellen. Eenzijdige embargo's of moratoria op de import van bijvoorbeeld coltan of diamant kunnen niet. Maar een dossier indienen bij de EU en bij de Wereldhandelsorganisatie (WTO) kan wel. En oproepen tot een sector om bijvoorbeeld geen coltan uit Oost-Congo meer te verhandelen of geen diamant meer in te voeren uit landen die er geen produceren, konden ook. Verslaggever Marcel Colla (SP.A) merkte zelf op dat de Hoge Raad voor Diamant iets dergelijks doet voor de import van diamant uit Kisangani, dat in handen is van de rebellen van het RCD-Goma. Colla was zelf voorstander geweest van zulke voluntaristische maatregelen, die perfect kunnen werken.

Op de vraag waarom dat dan niet gebeurd is, kwam het antwoord dat dat behoorde tot de interne keuken van de commissie.

De laatste dagen van de commissie waren symptomatisch voor de werking ervan. Marc-Olivier Herman van Broederlijk Delen, de integriteit in persoon, werd tweemaal op de rooster gelegd omdat hij enkele dagen vóór het slot van de werkzaamheden een kritische mededeling had verspreid. De commissie ging op zoek naar 'het lek', met een energie die bij telegate goed van pas zou zijn gekomen. Jean-Marie Dedecker (VLD) beschuldigde hem zelfs van maffiose praktijken: een mens gelooft zijn oren niet!

En op de allerlaatste avond vond de commissie nog de tijd om een motie aan te nemen om het indiscrete gedrag van de CD&V-senatrices te bestraffen: perslekken! 'Hun werkwijze schaadt ongetwijfeld het vertrouwen dat de Congolese commissie in ons heeft gesteld.' Alleen de commissie zelf maakte zich op het allerlaatste moment nog illusies."

Dit artikel – ook de andere kranten hebben overigens op gelijkaardige wijze hun ontgoocheling over het magere resultaat geventileerd – toont duidelijk aan dat deze onderzoekscommissie op alle fronten heeft gefaald. Deze commissie diende enkel om de harde waarheid toe te dekken, ten koste van de miljoenen Congolezen die elke dag het slachtoffer zijn van de plunderingen. De verantwoordelijkheid van de collega's van de meerderheid is wat ons betreft dan ook verpletterend. Het werk moet eigenlijk nog beginnen, zowel wat het onderzoek als de verantwoordelijkheden en het beleid betreft. Ik hoop dat men na de verkiezingen op veel punten het beleid een beetje zal versterken. Er zijn nog veel sporen, en het debat zal over twee of drie maanden kunnen worden gevoerd. In ieder geval is onze fractie voorstander van een veel sterker vredes- en preventiebeleid, dat concreter moet worden gemaakt en beter moet worden onderbouwd. Over een paar weken is er nood aan een federale beleidsnota die de prioriteiten en de speerpunten van dat vredesbeleid opneemt en waarover een open debat moet worden gevoerd met het parlement.

Ik verwijs nog naar een belangrijk dossier dat deze regering niet heeft voortgezet, namelijk de actie tegen de lichte wapens, die in de vorige legislatuur was ingezet. Ik weet niet waarom, want het was een dossier waarmee we in de wereld een speerpuntfunctie hadden verworven en waaraan we

ernstig hadden kunnen voortwerken. Dat is alleen maar een illustratie. Ik zeg niet dat er niets gedaan werd op het vlak van vredesbeleid en conflictpreventie. In de toekomst moeten we echter werken in een veel coherenter kader, met meer middelen en op basis van een beleidsnota, zodat we stap voor stap kunnen meten in welke richting we vooruitgaan.

We menen dat ons beleid, ook inzake ontwikkelingssamenwerking, voor Centraal-Afrika en het gebied van de Grote Meren, moet worden versterkt. We moeten kunnen rekenen op een sterke ploeg die echt beleidsmatig werkt. Alles moet passen in een federale beleidsnota, die er in deze legislatuur niet was. Minister Michel heeft in een gemengde commissie Kamer-Senaat ooit een urgentienota toegelicht, die in een paar uur tijd geschreven was door één of twee diplomaten. Dat was een aanvaardbare vertrekbasis, maar de nota werd nooit uitgewerkt tot een coherente beleidsnota. In die commissie werd ook nooit een debat gevoerd waarvan een verslag mocht worden gemaakt. Voorzitters De Croo en Chevalier van die commissie hebben zich altijd verzet tegen een verslaggeving van die gemengde parlementaire werkgroep. Het was dus onmogelijk een gestoffeerd debat te voeren in die werkgroep waarin Kamer en Senaat samen rond het Afrika-beleid debatteerden. In de toekomst wensen wij dus een coherente beleidsnota die ook rekening houdt met het Europese beleid en de werking van het ACP-EU-parlement.

We wensen dat prioriteit wordt gegeven aan de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit waarbij wordt rekening gehouden met de conclusies van de parlementaire commissies die nooit werden uitgevoerd. Ook een ethisch buitenlands beleid is nodig. De criteria aan de hand waarvan dossiers worden getoetst en daarna goedgekeurd, moeten worden bijgestuurd. Het dossier dat wij hier hebben geciteerd, wijst duidelijk op misbruiken.

De heer Marcel Colla (SP.A). – De cruciale vraag in het debat is of de Congolese bevolking en Congo als gemeenschap geplunderd werden. Vloeide de opbrengst van hun natuurlijke rijkdommen niet of in onvoldoende mate naar hen terug?

Uit de vaststellingen en aanbevelingen van de commissie blijkt dat het antwoord op die vraag volmondig 'ja' moet zijn. Het antwoord is 'ja' op grond van een aantal indicaties, deducties, de samenloop van een aantal elementen; helaas niet of slechts in geringe mate op basis van wat men 'juridische bewijzen' noemt. Dat is het grote probleem van een onderzoekscommissie als de onze, waarvan sommigen zeggen dat ze tot niets heeft geleid en anderen dat ze goed werk heeft geleverd.

Op de vraag of er plundering geweest is ten nadele van de Congolese bevolking en of de plundering nog steeds voortgaat, antwoord ik nog steeds 'ja'.

Wat is daarvan de oorzaak en wie zijn de schuldigen? Zoeken naar de oorzaak is voor een stuk een open deur intrappen. Sommigen zullen zeggen dat daarvoor geen onderzoekscommissie nodig is. De oorzaken van de plundering zijn het ontbreken van een staat in de democratische republiek Congo, de gewapende conflictsituatie, de buitenlandse inmenging. Achter die eenvoudige diagnose schuilt een heel complexe situatie, die

M. Marcel Colla (SP.A). – *Les questions cruciales de ce débat sont les suivantes : la population congolaise et le Congo en tant que communauté ont-ils été victimes de pillages ? Ont-ils été privés des recettes de l'exploitation de leurs richesses naturelles ?*

Il ressort des constatations et des recommandations de la commission que la réponse à ces questions est clairement affirmative. Ce « oui » se base sur certaines indications, déductions et la conjugaison de plusieurs éléments. Elle ne se base malheureusement que sur un nombre restreint de ce que l'on qualifie de « preuves juridiques ». C'est le grand problème d'une commission d'enquête comme la nôtre. Certains peuvent ainsi affirmer qu'elle n'a servi à rien ; d'autres estiment qu'elle a fait du bon travail.

Quelle est l'origine du pillage du Congo et qui en sont les coupables ? Chercher les causes revient en partie à enfoncer une porte ouverte. Certains diront que l'on n'avait pas besoin d'une commission d'enquête pour cela. Les causes du pillage sont l'absence d'un État en République démocratique du Congo, le conflit armé et l'ingérence étrangère. Derrière ce simple diagnostic se cache une situation très complexe qui a débouché sur une économie de survie informelle et sur une catastrophe humanitaire. Qui a commis les pillages ?

Avant tout par les autorités qui ont pris le pouvoir à Kinshasa, le RCD-Goma et les autres mouvements rebelles.

aanleiding heeft gegeven tot een overlevings- en informele economie en tot een catastrofale humanitaire situatie.

Door wie werd de Congolese bevolking geplunderd?

Allereerst door de autoriteiten. Ik denk daarbij aan de autoriteit die de macht heeft genomen in Kinshasa, aan RCD-Goma en andere rebellenbewegingen.

Sta me toe daar even dieper op in te gaan, me daarbij inspirerend op de conclusies van de commissie.

Laat ik het eerst hebben over de autoriteiten in Kinshasa, ten tijde uiteraard van de periode waarop ons onderzoek betrekking heeft. De situatie van Gécamines is een typevoorbeeld. De besluitvorming werd niet door de leiding van dat bedrijf genomen, maar door het politieke gezag in Kinshasa, ook als dat ten nadele van het bedrijf was. Die vorm van plundering leidde tot de verarming van Gécamines waarvan de productie cruciaal is voor het land en zijn bevolking. Op een bepaald ogenblik werd het bedrijf verplicht royalty's af te staan voor een zogenaamd infrastructuurfonds. Hoewel de middelen in Congo bleven, heeft dat toch tot de verarming van het bedrijf geleid. Omdat de staat geen geld meer had voor essentiële infrastructuurwerken moest Gécamines worden verarmd.

Een tweede voorbeeld is het bedrijf MIBA. Omdat de Congolese autoriteiten beslag legden op de reserves, kon het bedrijf niet meer investeren.

Ander voorbeeld. Het Israëliësch bedrijf IDI kreeg een monopolie van de Congolese autoriteiten, volgens onze informatie voor transacties die niet helemaal koosjer zijn, om niet te spreken over wapentrafiëken.

Ik zei het al, uit deductie konden we van alles veronderstellen, de stukken van de puzzel samen leggen, maar het bleef moeilijk dat juridisch sluitend te bewijzen. Dat was het dilemma van onze onderzoekscommissie.

Een tweede reeks plundersaars zijn de landen die troepen hebben geleverd, Congo mee hebben bezet en de interne conflictsituatie hebben misbruikt.

Denk maar aan wat er is gebeurd rond de diamantmijn Sengamines, met als aandeelhouders MIBA en Comiex. Denk maar aan het Zimbabwaanse bedrijf Osleg. Vraag me niet om juridische bewijzen van plundering, maar er speelt daar duidelijk een mechanisme van transfers van rijkdommen van Congo naar Zimbabwe, om troepen te betalen en dergelijke meer. Ook het diamantbedrijf MBC is een vehikel voor het organiseren van financiële stromen naar Zimbabwe.

Behalve om Zimbabwe, gaat het ook nog om Rwanda. Hoe vaak hebben we bij ons bezoek aan Rwanda niet gevraagd naar de zogenaamde Congodesk van Rwanda? Hebben we die gevonden? Hebben we die materieel kunnen aantonen? Helaas niet. Is iedereen die de documenten heeft gelezen en ter plaatse met mensen heeft gepraat ervan overtuigd dat er op een gestructureerde wijze economische transfers zijn ten bate van Rwanda en ten nadele van Congo? Ja, maar we kunnen het juridisch niet hard maken.

Mevrouw de Bethune vond het niet kunnen dat ons zomaar werd gezegd dat we niet naïef mogen zijn en dat wie daar aan de bak wil komen, niet anders kan dan steekpenningen uitdelen. Het meest verhelderende en meest choquerende voor

Permettez-moi d'approfondir ce point en m'inspirant des conclusions de la commission.

Je parlerai d'abord des autorités de Kinshasa en place au cours de la période qui a fait l'objet de notre enquête. La situation de la Gécamines est un exemple type. Les décisions n'étaient pas prises par les dirigeants de la société mais par les autorités politiques de Kinshasa, même au détriment de l'entreprise. Cette forme de pillage a appauvri la Gécamines dont la production est cruciale pour le pays et la population. À un moment donné, la société a été contrainte de verser des royalties pour un fonds d'infrastructure. Même si l'argent est resté au Congo, l'entreprise s'en est trouvée appauvrie. Comme l'État n'avait plus les moyens de financer les travaux d'infrastructure essentiels, il fallait appauvrir la Gécamines.

Un deuxième exemple est la société MIBA. Ses réserves ayant été saisies par les autorités congolaises, l'entreprise n'a plus été en mesure d'investir.

Autre exemple. L'entreprise israélienne IDI a obtenu un monopole des autorités congolaises pour des transactions qui, selon nos informations, ne sont pas très catholiques, pour ne pas parler de trafic d'armes.

Par déduction, nous avons pu rassembler les pièces du puzzle mais il est resté difficile d'apporter des preuves juridiques. Tel est le dilemme auquel notre commission a été confrontée.

Un autre groupe de pilleurs est constitué par les pays qui ont fourni des troupes, qui ont occupé le Congo et ont abusé du conflit interne.

Pensons à ce qu'il est advenu à la mine de diamant Sengamines dont la MIBA et Comiex sont actionnaires. Pensons à la société zimbabwéenne Osleg. Ne me demandez pas d'apporter des preuves juridiques de pillages mais nous trouvons manifestement face à un mécanisme de transfert de richesses du Congo vers le Zimbabwe en vue du paiement de troupes, etc. Même l'entreprise diamantaire MBC est un vecteur de flux financiers vers le Zimbabwe.

Il s'agit non seulement du Zimbabwe mais aussi du Rwanda. Lors de notre visite au Rwanda, combien de fois n'avons-nous pas cherché à découvrir le comptoir congolais du Rwanda ? L'avons-nous trouvé ? Avons-nous pu démontrer matériellement son existence ? Malheureusement pas. Les personnes qui ont lu les documents et ont rencontré des interlocuteurs sur place sont-elles convaincues que des transferts économiques sont organisés de manière structurelle au profit du Rwanda et au détriment du Congo ? Oui, mais nous ne pouvons le prouver juridiquement.

Mme de Bethune n'admet pas que l'on nous dise sans ambages que pour pouvoir faire des affaires, il faut bien verser des pots de vin. Nos contacts à Lubumbashi ont pour moi été les plus éclairants et les plus choquants à cet égard. Une ONG mondialement connue inscrit dans sa comptabilité les commissions qu'elle doit payer pour pouvoir importer des biens essentiels, pour avoir la liberté de mouvement et pour faire signer des papiers par un fonctionnaire qui n'est plus payé et doit donc s'assurer personnellement un revenu. Si une ONG aussi connue y est contrainte, il est évident qu'une « entreprise économique » doit, elle aussi, jouer le jeu. En avons-nous trouvé des preuves matérielles ? Non. Est-ce notre conviction ? Oui.

mij op dat vlak waren onze contacten in Lubumbashi. Een wereldwijd gekende NGO, waarvan ik de naam niet zal noemen, schrijft in haar boekhouding de commissies in die betaald moeten worden om essentiële zaken te kunnen invoeren, bewegingsvrijheid te krijgen en papieren te laten ondertekenen door een ambtenaar, omdat die ambtenaar niet meer wordt betaald en dus voor zijn eigen inkomen moet zorgen. Als een zo bekende NGO dat moet doen, dan is het evident dat ook een 'economisch bedrijf' in dat spel moet en zal meespelen. Hebben we daar materiële bewijzen van gevonden? Nee. Is dat onze overtuiging? Ja.

Het grote probleem is dan: wat is er legaal en wat is illegaal? En blijf je als bedrijf of blijf je niet? Een Belgisch bedrijf in de coltasector heeft op een bepaald ogenblik zijn activiteiten stopgezet, een ander bedrijf in dezelfde sector is blijven werken. Kunnen we van dat laatste bedrijf zeggen dat het illegale praktijken heeft uitgeoefend? Niet in de zin dat het gebeurde met goedkeuring en ondersteuning van de lokale autoriteit. Bekijken we echter de morele kant van de zaak, dan krijgen we een ander debat. Het is moeilijk, zonet onmogelijk, daarover een ethisch oordeel te vellen. Natuurlijk ben ik tegen het geven van steekpenningen. Natuurlijk ben ik tegen lobbyen.

Feit is dat, als die bedrijven dat soort van activiteiten niet op zich nemen, er niets of bijna niets meer gebeurt. Dat maakt het zo moeilijk om daar een oordeel over te vellen, zeker een juridisch oordeel. Dat durven journalisten nogal eens te vergeten. Nu is een onderzoekscommissie uiteraard gerechtigd om een moreel oordeel uit te spreken, maar als ze iets op papier zet, moet dat wel voldoende juridische bewijskracht hebben. Dat is ons grote probleem.

Ik wil het ook kort hebben over de diamantsector, waarover we het ook in de onderzoekscommissie vrij uitvoerig hebben gehad. Ook daar zijn we gestoten op de problematiek van legaal en illegaal handelen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan wat in het verslag van het VN-panel staat over een Antwerps bedrijf dat op een bepaald ogenblik diamanten heeft ingevoerd uit het gebied onder controle van RCD-Goma. De experts en onze onderzoekscommissie werpen dan onmiddellijk de vraag op of de Hoge Raad voor Diamant daar toestemming voor heeft gegeven. Uiteraard niet, want volgens de wet mocht de Hoge Raad zich daar niet over uitspreken. Het is namelijk alleen op basis van beslissingen van de UNO dat een definitie is uitgewerkt voor conflictdiamant. Diamant uit Angola of Sierra Leone mag niet worden uitgevoerd. Maar vandaag kan iemand die zegt dat uit het RCD-gebied geen diamant mag worden ingevoerd, veroordeeld worden.

Een ander probleem is het controlesysteem op de invoer van diamant. Het systeem dat we in België kennen, is het meest stringente ter wereld. Maar perfect is het zeker niet, zoals bijna geen enkele menselijke constructie perfect is. Zijn er nog ontsnappingsmogelijkheden? Waarschijnlijk wel. We zouden geen Belgen zijn als we bij elke nieuwe reglementering niet onmiddellijk zouden nagaan hoe we ze kunnen omzeilen! Heeft de Belgische diamantsector op een bepaald ogenblik niet aan landen als Angola en Sierra Leone aangeboden om hun systeem te verbeteren door hulp en samenwerking? Bestaat er een diamantcentrum in de wereld dat ons controlesysteem benadert?

Moet er op wereldvlak dan nog iets gebeuren? Ja. Kimberley

Le gros problème est alors de distinguer ce qui est légal et ce qui ne l'est pas et, pour une entreprise, de décider de rester dans le pays ou non. À un moment donné, une entreprise belge du secteur du coltan a décidé de cesser ses activités, tandis qu'une autre les poursuivait. Pouvons-nous dire de cette dernière qu'elle a eu des pratiques illégales ? Ces pratiques ont été développées avec le soutien des autorités locales. Il est difficile, sinon impossible, de poser un jugement éthique sur ces pratiques. Je suis bien sûr opposé au versement de pots de vin et au lobbying.

Le fait est que, si ces entreprises n'assument pas ce genre d'activités, il ne se passe plus rien ou presque rien. Il devient difficile de poser un jugement, et certainement un jugement juridique. Cela, les journalistes l'oublie assez souvent. Toutefois une commission d'enquête a évidemment le droit d'exprimer un jugement moral., mais si elle le met sur papier, alors il doit avoir une force juridique pleinement probante. C'est notre grand problème.

Je serai bref aussi sur le secteur du diamant dont nous avons largement traité durant la commission d'enquête. Là aussi nous nous sommes heurtés au problème des commerces légaux et illégaux. Je pense par exemple à ce qu'on trouve dans un rapport du « panel » de l'ONU à propos d'une entreprise anversoise qui a importé à un moment donné des diamants du territoire contrôlé par le RCD-Goma. Les experts et les membres de la commission ont immédiatement soulevé la question de savoir si cela avait fait l'objet d'une autorisation du Conseil supérieur du Diamant. Évidemment, non. En effet, selon la loi, le conseil supérieur ne pouvait pas s'exprimer à ce sujet. Ce n'est que sur la base de décisions de l'ONU qu'une définition du diamant de la guerre a été élaborée. Les diamants ne peuvent plus être exportés ni d'Angola ni de la Sierra Leone. Mais aujourd'hui celui qui dit qu'on ne peut pas importer de diamant des territoires sous contrôle du RCD-Goma peut être condamné.

Le système de contrôle de l'importation de diamants représente un autre problème. Le système que nous avons en Belgique est le plus sévère au monde. Il n'est sûrement pas parfait. Pas plus que ne peut être parfaite aucune construction humaine. Y a-t-il encore des possibilités d'échapper au contrôle ? Nous ne serions pas belges si, à chaque nouvelle réglementation, nous ne cherchions pas immédiatement le moyen de la contourner ! Le secteur diamantaire belge n'a-t-il pas à un moment donné proposé à des pays comme l'Angola ou la Sierra Leone son aide et sa collaboration pour améliorer leur système ? Y a-t-il dans le monde un centre du diamant dont le système de contrôle s'approche du nôtre ?

Faut-il encore faire quelque chose au plan mondial ? Oui. Le processus de Kimberley n'est qu'une solution partielle, entre autres parce qu'il n'a repris que pour une part notre système. L'Union européenne n'a pas repris non plus notre système dans sa totalité, hélas.

Malgré cela, et quoique personne ne nous y oblige, notre commission d'enquête demande au gouvernement et au secteur du diamant de perfectionner encore un système qui est déjà sévère et que seuls nous maintenons. Elle demande aussi de faire tous les efforts possibles pour que fonctionne au mieux le processus de Kimberley et de veiller à ce qu'il soit renforcé à long terme sur le plan international. Je crois qu'en

is maar ten dele de oplossing, onder meer omdat het ons systeem maar voor een stuk heeft overgenomen. Ook de Europese Unie heeft onze strenge controle ongelukkig genoeg niet helemaal overgenomen.

Desondanks vraagt onze onderzoekscommissie de regering en de sector om ons strenge systeem, dat we zelf instandhouden, hoewel niemand ons daartoe verplicht, nog te perfectioneren en alle mogelijke inspanningen te doen om Kimberley zo goed mogelijk te laten werken en er op internationaal vlak op aan te dringen om dat op lange termijn nog te versterken. Ik geloof dat ze in het Frans zeggen: 'Entre les deux mon cœur balance.'

Heeft de diamant in Afrika een rol gespeeld in de financiering van de oorlog en in malafide praktijken? Ongetwijfeld wel. Waarom richten internationale experts iedere keer hun pijlen uitsluitend op Antwerpen? Dat kan ik enkel verklaren door het feit dat sommige krachten andere centra willen beschermen en dus de aandacht willen afleiden.

Heeft de onderzoekscommissie de bedrijven die in het derde rapport van het VN-panel werden genoemd, ernstig onderzocht? Ik denk van wel. In ons verslag stellen we dat een viertal bedrijven ten onrechte in het verslag van het VN-panel worden vermeld. Hierbij merk ik op dat we enkel kunnen oordelen op basis van de informatie waarover we op een bepaald ogenblik beschikken. Als er morgen iets anders aan het licht komt, moeten we ons oordeel misschien herzien. De vermelding van die vier kleinere bedrijven in het verslag van het VN-panel heeft een bijzonder nadelige effecten gehad op hun handel. We moeten dus voorzichtig zijn.

Voor een viertal andere bedrijven die in het rapport van het VN-panel worden beschuldigd, hebben wij geen bezwarende elementen gevonden en vragen we dat de regering zo vlug mogelijk de gegevens opvraagt die hun schuld bewijzen, en de nodige stappen doet, indien blijkt dat de beschuldiging terecht is. Het gaat om beschuldiging van collaboratie met Hezbollah of met Libanese criminele organisaties.

In het verslag van de commissie wordt ook een bedrijf vermeld dat in het eerste rapport van het VN-panel met de vinger werd gewezen. Dat bedrijf heeft zich verdedigd en is in het tweede rapport witgewassen. We moeten dus opletten, zowel voor bedrijven die worden beschuldigd als voor de andere.

Ik heb op een persconferentie gezegd dat, wat mij betreft, in de huidige politieke context een embargo voor diamant uit het gebied onder controle van RCD-Goma mag worden ingevoerd. En niet alleen omdat we daar onheus werden behandeld. We hebben dat niet gedaan, maar de Antwerpse diamantsector handhaaft de facto wel zo'n embargo, en dat is een goede zaak.

De oplossingen zijn evident én aartsmoelijk. Ze zijn evident omdat de enige manier om uit het moeras te raken erin bestaat de conflictsituatie te beëindigen en een legitieme autoriteit en de staat te herstellen. Maar de mensen in Congo zijn ook bang voor een nieuwe 'legitieme' regering met dezelfde marionetten.

Zoals altijd is voor de enen het glas halfvol en voor de anderen het glas halfleeg. Sommigen vragen zich af of we zoveel maanden nodig hadden om dit resultaat te bereiken.

français on dit : « Entre les deux, mon cœur balance ».

En Afrique, le diamant a certainement permis de financer la guerre et des pratiques malhonnêtes. Pourquoi les experts décochent-ils leurs flèches uniquement vers Anvers ? Je ne peux l'expliquer que par la volonté de certaines forces de protéger d'autres centres et donc d'en détourner l'attention.

La commission s'est-elle sérieusement penchée sur les entreprises citées dans le troisième rapport du panel de l'ONU ? Je le pense. Nous écrivons dans notre rapport que quatre sociétés sont injustement mentionnées dans le rapport de l'ONU. Mais nous n'avons pu établir notre jugement que sur la base des quelques informations dont nous disposions. Nous devons peut-être le revoir si d'autres informations sont diffusées demain. La mention de ces quatre petites entreprises dans le rapport du panel de l'ONU a eu des effets particulièrement néfastes sur leurs affaires. Nous devons donc être prudents.

Pour quatre autres sociétés accusées dans le rapport, nous n'avons découvert aucun élément compromettant. Nous demandons que le gouvernement réclame au plus vite les preuves de ces accusations et entreprenne les démarches nécessaires s'il s'avère que ces accusations sont justifiées. On accuse ces sociétés de collaboration avec le Hezbollah ou avec des organisations criminelles libanaises.

Le rapport de la commission cite également une société montrée du doigt dans le premier rapport du panel de l'ONU. Cette entreprise s'est défendue et a été blanchie dans le deuxième rapport. Nous devons donc faire attention, aussi bien pour les entreprises qui font l'objet d'accusations que pour les autres.

Lors d'une conférence de presse, j'ai déclaré que, dans le contexte politique actuel, on pouvait décréter un embargo sur le diamant provenant de la région contrôlée par le RCD-Goma. Nous ne l'avons pas fait mais le secteur diamantaire anversoise maintient de facto un tel embargo. C'est une bonne chose.

Les solutions sont évidentes et très difficiles à appliquer. Elles sont évidentes parce que la seule manière de se sortir de ce pétrin est de mettre fin au conflit et de restaurer une autorité légitime et l'État. Mais les Congolais ont peur d'un nouveau gouvernement « légitime » composé des mêmes marionnettes.

Comme toujours, le verre est à moitié vide et à moitié plein. Certains se demandent si nous avons besoin de tant de mois pour atteindre pareil résultat. Si nous voulons éviter des situations comme celle de la région des Grands Lacs, des règles coercitives doivent être édictées et s'appliquer aux régions connaissant des conflits.

Des règles de conduite doivent également s'appliquer aux entreprises. Les directives de l'OCDE ne valent en effet que pour les multinationales et ne sont pas contraignantes.

Vingt-quatre ans après ma première intervention à la Chambre en tant que député, je termine mon mandat politique par une intervention consacrée à la commission d'enquête sur les Grands lacs. Permettez-moi, en guise d'adieu, de dire quelques mots sur l'utilité et l'absurdité des commissions d'enquête.

Voici à peine quatre ans, j'ai moi-même fait l'objet d'une

Als we situaties zoals in het gebied van de Grote Meren willen voorkomen, moeten er internationaal afdwingbare regels komen voor conflictgebieden.

Ook voor bedrijven moeten zulke gedragsregels gelden. De OESO-richtlijnen worden er nu met de haren bijgesleept, want ze zijn alleen van toepassing op multinationals en ze zijn niet afdwingbaar.

Collega's, ongeveer vierentwintig jaar geleden hield ik mijn eerste betoog in de Kamer van volksvertegenwoordigers. Het ging toen over geneesmiddelen. Het was juist de dag nadat de toenmalige premier Tindemans op de tribune van de Kamer de gevleugelde woorden sprak: "De Grondwet is geen vodge papier." De legende wil dat ik toen maar één dag in de Kamer heb gezeten, maar dat is niet juist. De regering-Tindemans werd opgevolgd door een overgangsregering onder leiding van premier Vanden Boeynants. Die overgangsregering heeft drie maanden stand gehouden, totdat er een nieuwe verklaring tot herziening van de Grondwet werd goedgekeurd. In die periode kon ik mij als jong volksvertegenwoordiger niet intomen en heb ik toch nog een toespraak over de geneesmiddelen gehouden.

Vierentwintig jaar later beëindig ik mijn politiek mandaat met een toespraak over de onderzoekscommissie Grote Meren voor een 'volle' Senaat, en nog altijd met wild enthousiasme. Sta mij toe om bij wijze van afscheidstoespraak nog iets te zeggen over de zin en onzin van onderzoekscommissies.

Op een bepaald ogenblik, nauwelijks vier jaar geleden, was ik zelf het voorwerp van een onderzoekscommissie. Ik heb nu aan een onderzoekscommissie deelgenomen. Ik heb er de jongste jaren ook een aantal gevolgd. Ik wil vandaag niet op de meerderheid of op de oppositie schieten, maar ik moet wel vaststellen dat wij, in tegenstelling tot Nederland, in dergelijke situaties toch zo moeilijk de tegenstelling meerderheid-oppositie kunnen overwinnen. Zo lang we daarin niet slagen of er zelfs niet in slagen om de partijgebondenheid te overstijgen, moeten we eens nadenken over de zin van onderzoekscommissies. Dat is mijn eerste vaststelling.

Ik richt mij vandaag ook tot de buitenwereld en tot de media, die hier weer 'zeer talrijk' aanwezig zijn. Als er op het einde van een onderzoekscommissie geen bloed heeft gevloeid, dan is de onderzoekscommissie volgens de media mislukt! Ook over dat fenomeen moeten wij ons eens bezinnen.

Ik wil hieraan nog een bedenking toevoegen over de internationale politiek in het algemeen. Als men begint een internationaal beleid te voeren met de binnenlandse politiek in het achterhoofd, *on est parti pour la gloire!* Ongeacht de juistheid van de betwistingen over de eventuele rol van de heer Forrest, leefde de interesse van de pers maar op van het ogenblik dat de zaak consequenties had voor de binnenlandse politiek. Ik zal het nog eens op een grove manier duidelijk maken: *On s'en fout du sort* van miljoenen Congolezen. Er is alleen nieuws als we iemand van bij ons aan het kruis hebben kunnen nagelen, als er maar bloed heeft gevloeid...

Neem nu, bijvoorbeeld, de discussie over de betrokkenheid van een kabinetschef van PS-signatuur en van de heer Chevalier. De conclusies van onze commissie ter zake zijn een beetje weggewuifd. Kan er mij eens iemand vertellen wat we meer konden zeggen dan wat we hebben gezegd,

commission d'enquête. Depuis, j'ai participé à une autre de ces commissions. Ces dernières années, j'ai suivi les travaux d'autres commissions de ce genre. Je dois constater que, dans de telles situations et contrairement à ce qui se passe aux Pays-Bas, il nous est très difficile de dépasser le clivage majorité-opposition. Tant que nous n'y parviendrons pas et que nous ne réussirons pas à nous détacher de nos appartenances partisans, nous devons réfléchir au sens des commissions d'enquête. Telle est ma première constatation.

Si, à la fin des travaux d'une commission d'enquête, le sang n'a pas coulé, cette commission a, selon les médias, échoué ! Nous devons également réfléchir à ce phénomène.

Je voudrais ajouter une réflexion sur la politique internationale en général. Si l'on commence à mener une politique internationale en gardant en tête des considérations de politique intérieure, on est parti pour la gloire ! Malgré la justesse des constatations quant au rôle éventuel de M. Forrest, l'intérêt de la presse ne s'est ravivé qu'au moment où l'affaire a eu des conséquences pour la politique intérieure. Pour le dire franchement : on s'en fout du sort de millions de Congolais. Il n'y a quelque chose de nouveau que si l'un d'entre nous est crucifié, que si le sang coule...

Prenez, par exemple, la discussion sur l'implication d'un chef de cabinet PS et de M. Chevalier. On a fait peu de cas des conclusions de notre commission sur ce sujet. Quelqu'un peut-il me dire ce que nous pouvions ajouter à ce que nous avons écrit, à savoir que, dans notre système législatif actuel, nous ne pouvons pas affirmer que les intéressés ont fait quelque chose d'illicite ? Personnellement, j'estime que, vu les circonstances, ces personnes auraient mieux fait de renoncer à ce mandat, ne fût-ce que pour éloigner tout soupçon de collusion entre nos autorités politiques et les événements dans cette région.

La commission d'enquête partage mon point de vue. En outre, j'estime qu'il faut élaborer un règlement légal pour ce type de situations.

Comme c'est le cas pour la plupart des commissions d'enquête, les résultats ont déjà évalués de manière négative avant qu'un document ne soit sur la table. Je constate un énorme parti pris de la part du monde extérieur. Il y a une différence entre un pamphlet politique et un rapport d'une commission d'enquête parlementaire qui peut entraîner de lourdes conséquences politiques.

Je voudrais également parler des experts. Nous avons eu l'occasion de travailler avec d'excellents experts et ce que je vais dire ne peut donc sûrement pas être généralisé. Certains « experts » du secteur du diamant ne savaient toujours pas que le régime fiscal de ce secteur avait été modifié il y a plusieurs années. Certains experts ont simplement copié des déclarations des autres. Nous devons donc être prudents.

J'y ai réfléchi, mais je trouve que, pour mon dernier discours, je pouvais être audacieux. Je m'adresse au futur ministre de la Défense nationale. Lorsqu'une commission d'enquête constate que les déclarations des militaires du service de renseignements sont contraires aux déclarations d'un attaché militaire sur place, il y a clairement un problème.

Maintenant, je dois de nouveau faire attention à ce que je dis, mais j'ai trouvé que notre visite au Rwanda et au Congo –

namelijk dat in ons huidige wettelijke bestel we niet kunnen zeggen dat de betrokken personen iets onwettelijks hebben gedaan. Persoonlijk vind ik dat de betrokkenen in de gegeven omstandigheden beter hadden afgezien van dat mandaat, al was het maar om een vermoeden weg te nemen van collusie tussen ons politiek bestel en onze politieke autoriteit en de gebeurtenissen in die regio.

De onderzoekscommissie treedt mijn standpunt bij. Ik ben bovendien van oordeel dat er voor die situaties een wettelijke regeling moet worden uitgewerkt.

Zoals bij de meeste onderzoekscommissies het geval is, werden ook de resultaten van deze onderzoekscommissie al negatief beoordeeld vooraleer er een document ter tafel werd gelegd. Ik stel een enorme vooringenomenheid van de buitenwereld vast. Er is een onderscheid tussen een politiek pamflet – of een journalistiek stuk – en een verslag van een parlementaire onderzoekscommissie, dat zware politieke gevolgen kan hebben. In zo'n verslag kunnen geen gevoelsargumenten gebruikt worden. Nochtans bevat dit verslag heel wat 'sentimenten'.

Ik wil het ook hebben over de experts. We hebben kunnen werken met uitstekende experts, die een pluim verdienen, en mijn volgende uitspraak mag dus zeker niet veralgemeend worden. Zogezegde 'experts' van de diamantsector wisten echter nog altijd niet dat het fiscaal stelsel van die sector jaren geleden gewijzigd werd. Sommige experts schreven gewoon elkaars verklaringen over. We moeten dus voorzichtig zijn.

Ik heb er even over nagedacht, maar ik vind dat ik in mijn laatste speech toch eens boud mag spreken. Ik ben van oordeel dat de toekomstige minister van Landsverdediging iets duidelijk moet worden gemaakt. Als een onderzoekscommissie vaststelt dat de verklaringen die de militaire inlichtingendienst voor de onderzoekscommissie aflegt, lijnrecht indruisen tegen de verklaringen van een militaire attaché ter plaatse, dan is er duidelijk een probleem.

Ik moet nu weer opletten met wat ik zeg, maar ik vond ons bezoek aan Rwanda en Congo, voor mij helaas beperkt tot Lubumbashi, een echte verrijking. We hadden de gelegenheid om met de *société civile* te praten. Het is niet gemakkelijk het onderscheid te maken tussen gefundeerde beweringen en de roddelpraat die elke dag op de hoek van de straat wordt verteld. Spijtig genoeg vinden we die roddelpraat achteraf terug in ernstige publicaties. Dat doet vragen rijzen.

Mocht de Senaat in de toekomst nog onderzoekscommissies oprichten die met internationale thema's te maken hebben, moeten er lessen uit het verleden worden getrokken. Spring niet verder dan uw stok lang is! België is maar een klein land, dat maar beperkte mogelijkheden heeft om de waarheid te achterhalen. In het geval van de onderzoekscommissie Grote Meren was de verleiding groot om af te wijken van het onderwerp en heel de koloniale geschiedenis van Congo te herschrijven en opnieuw te evalueren.

Hoewel ik begrip heb voor wat de heer Dallemagne heeft gezegd, heb ik toch bedenkingen bij de werkzaamheden van het VN-panel. De gevolgen van wat het panel publiceert, zijn immens. Het werk van het VN-panel is enorm belangrijk omdat het bepaalde mechanismen heeft blootgelegd en wereldwijd de aandacht op het probleem heeft gevestigd. Het is niet altijd gemakkelijk om op internationaal vlak aandacht

malheureusement limitée à Lubumbashi en ce qui me concerne – a été très enrichissante. Nous avons eu l'occasion de parler à la société civile. Il n'est pas facile de faire la différence entre des allégations fondées et des ragots. Malheureusement, nous retrouvons ces ragots dans des publications sérieuses. Cela suscite des questions.

Si le Sénat devait encore, à l'avenir, créer des commissions d'enquête traitant de sujets internationaux, il faudrait tirer des leçons du passé. La Belgique n'est qu'un petit pays dont les possibilités de découvrir la vérité sont limitées. Dans le cas de la commission d'enquête des Grands lacs, la tentation était grande de s'écarter du sujet et de réécrire toute l'histoire coloniale du Congo.

Je comprends les propos de M. Dallemagne, mais l'activité du panel des Nations unies m'inspire quelques réflexions. Les travaux publiés par ce panel ont d'énormes répercussions à l'échelon international. En dévoilant certains mécanismes, il attire l'attention sur ces problèmes. Il n'est pas toujours facile de sensibiliser l'opinion à la situation de l'Afrique centrale.

Il faut cependant être complet dans ses déclarations. Lorsqu'on accuse une société d'entretenir des liens avec des organisations criminelles d'origine libanaise, on doit immédiatement en informer les autorités du pays où elle est installée. Cette obligation figure d'ailleurs également dans la résolution votée par le Conseil de sécurité des Nations unies. Nous n'avons pas reçu une aide suffisante de la part du panel des Nations unies. J'ai assisté à l'audition du membre belge de ce comité. Nous avons aussi tenté de les rencontrer à New York, mais nous n'étions pas les bienvenus. Ce n'est pas sans conséquences pour la crédibilité de notre commission ni pour la mise en lumière de certains problèmes. La situation n'était pas meilleure au Rwanda et à Lubumbashi, même si nous avons, sur place, l'impression de disposer d'une certaine liberté de mouvement, impression que nous n'avons absolument pas éprouvée dans la zone contrôlée par le RCD-Goma.

Il serait souhaitable que sous la prochaine législature, nous menions, au-delà des partis, une réflexion en profondeur portant sur la commission d'enquête en tant qu'instrument. Personnellement, je reste convaincu que cet instrument doit faire partie de l'arsenal d'un parlement, mais nous devons cependant revoir notre approche.

te krijgen voor Centraal-Afrika.

Wie A zegt, moet ook B zeggen. Wie een bedrijf ervan beschuldigt banden te hebben met criminele Libanese organisaties, moet zijn informatie onmiddellijk bezorgen aan de overheid van het land waar het bedrijf is gevestigd. In de resolutie die door de VN-veiligheidsraad werd goedgekeurd, werd daarop overigens ook gewezen. We hebben te weinig medewerking gekregen van het VN-panel. Ik heb de hoorzitting bijgewoond waarop het Belgische lid werd ondervraagd. We hebben nog een poging ondernomen om in New York met hen te gaan praten, maar we waren eigenlijk niet welkom. Dat heeft zo zijn gevolgen voor de geloofwaardigheid van onze commissie en voor de mogelijkheden om een aantal problemen aan het licht te brengen. In Rwanda en Lubumbashi was het niet veel beter, al hadden we daar nog het gevoel over een zekere bewegingsvrijheid te beschikken, een illusie die we helemaal niet hadden in het gebied van RCD-Goma.

Tijdens de volgende legislatuur kan over de partijgrenzen heen best eens grondig worden nagedacht over het instrument van de onderzoekscommissie. Persoonlijk blijf ik ervan overtuigd dat het instrument tot het arsenaal van een parlement moet behoren. De aanpak moeten evenwel worden herbekeken. Zelfs buiten het parlement, blijf ik bereid daar mee over na te denken. *(Applaus)*

De heer Georges Dallemagne (CDH). – *Ik dank de heer Colla en de voorzitter voor de hoogstaande en leerzame discussies waarin elkeen in alle openheid zijn standpunt kon verkondigen, ook al waren we het niet altijd eens. Ik dank hen ook voor de lange debatten over ernstige en moeilijke onderwerpen waarbij we elk op onze wijze een oplossing hebben proberen te vinden.*

Ik dank de heer Colla ook voor de politiek-filosofische opmerkingen die hij heeft gemaakt bij zijn afscheid van het Parlement. Minder ervaren parlementsleden kunnen er wat van opsteken. Er moet over de onderzoekscommissies worden nagedacht. Ik hoop alleen dat we dit prerogatief zullen behouden en dat we een manier vinden om ernstig werk te blijven doen. Natuurlijk zullen partijpolitieke overwegingen altijd een rol spelen. De heer Colla wees er terecht op dat dit een echt politiek debat niet in de weg staat. Ik wens geen parlementaire onderzoekscommissie die volledig van politiek is ontdaan. Dan zouden we vervallen in een debat tussen experts of juristen dat elk politiek belang dreigt te ontberen.

Veel collega's hadden het over het VN-rapport. We mogen de VN niet verzwakken door bepaalde opmerkingen te maken. We zien welk belang de VN zouden hebben, mochten ze in de kwestie-Irak zijn gevolgd. We moeten ervoor zorgen dat de VN zo efficiënt mogelijk werken. Ze moeten beslissend optreden, en niet zwak en marginaal zoals al te vaak het geval is. Het VN-rapport lijkt me het resultaat van een belangrijk onderzoek. In bepaalde gevallen hebben we niet kunnen vaststellen op basis van welke elementen bepaalde personen of bedrijven werden beschuldigd. Om die reden is de beslissing van de Veiligheidsraad om het mandaat van het panel van experts te verlengen en iedereen de kans te geven zich te laten horen, van essentieel belang. Het is echter te vroeg om te stellen dat het VN-rapport onwaarheden bevat. We weten er niet veel van. We zitten in een soort gerechtelijke procedure. Er werden beschuldigingen geuit. Er bestaat van

M. Georges Dallemagne (CDH). – Je voudrais remercier M. Colla ainsi que le président. Ensemble, nous avons pu mener des discussions de très bonne qualité et qui m'ont beaucoup appris. Chacun a pu exprimer librement son opinion, de manière extrêmement courtoise, même si nous n'étions pas toujours d'accord. Je remercie le président et M. Colla de ces heures passées à aborder des sujets graves, difficiles et pour lesquels chacun a tenté de trouver des solutions selon ses responsabilités politiques.

Je remercie également M. Colla de ces quelques instants de philosophie politique, à l'heure où il quitte le parlement. Il est important, pour les parlementaires moins expérimentés, de pouvoir s'inspirer de certaines de ses remarques. Il faudra bien entendu mener une réflexion sur les commissions d'enquête parlementaire. J'espère simplement que nous conserverons quand même ces prérogatives et que nous continuerons à veiller à ce que, dans certains cas qui méritent une attention particulière de la part du parlement, nous puissions trouver les moyens d'assurer un travail sérieux. Vous avez raison : on n'évite jamais tout à fait les considérations partisanses. Mais, comme vous l'avez souligné, cela permet quand même de mener un véritable débat politique. Je ne voudrais pas d'une commission d'enquête parlementaire complètement aseptisée politiquement. Il s'agirait alors d'un débat d'experts ou de juristes qui risquerait de manquer d'intérêt politique.

Plusieurs de mes collègues ont parlé du rapport des Nations unies. Il faut veiller à ne pas fragiliser l'ONU par certaines remarques. Je peux les comprendre mais on voit bien l'importance que pourraient avoir les Nations unies si elles avaient été respectées lors de la crise en Irak. Nous devons faire en sorte que le système de l'ONU fonctionne le plus efficacement possible. Son action doit être déterminante. Elle est trop souvent faible et marginale. Le rapport des Nations unies me semble être le résultat d'une action importante. Dans

een vermoeden van onschuld. Ik wil er echter zeker van zijn dat de problemen die werden aangehaald, ernstig worden onderzocht. België zal die problemen moeten blijven analyseren. Ik hoop dat we de inspanningen van de VN in Congo in de toekomst zullen kunnen blijven steunen.

Mevrouw Annemie Neyts-Uyttebroeck, minister, toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken, en belast met Landbouw. – *Ik wens namens de regering een reactie te geven op dit belangrijk verslag.*

De huidige regering heeft zich, meer dan haar voorgangers, intensief en constant bezig gehouden met de situatie in het gebied van de Grote Meren, en in het bijzonder in Congo, Rwanda en Burundi.

Iedereen kent de inspanningen die de minister van Buitenlandse Zaken, de eerste minister, de staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking en ikzelf hebben gedaan om een einde te maken aan de spiraal van geweld die in Centraal-Afrika zo veel leed veroorzaakt en die een duurzame ontwikkeling in Afrika in de weg staat.

Zolang de instabiliteit in dat grote continent aanhoudt, is echte ontwikkeling onmogelijk. In november 2000, op het einde van het bewind van president Laurent-Désiré Kabila, heb ik tijdens een rondreis alle Centraal-Afrikaanse hoofdsteden bezocht om na te gaan hoe het met het vredesproces van Lusaka stond.

Ik heb toen een persoonlijke affiniteit met de regio kunnen ontwikkelen. Sinds de zomer van vorig jaar ben ik belast met het dossier van de strijd tegen de handel in diamant uit conflictgebieden en met de uitvoering van het Kimberley-proces. Bovendien sta ik in voor de follow-up van de kwestie van de legale of illegale exploitatie van rijkdommen uit het gebied van de Grote Meren.

Er bestaat nu een belangrijk werkstuk. Het is niet volledig afgerond, maar het biedt voldoende aanknopingspunten om verder vruchtbaar werk te leveren, indien dat de bedoeling is. Ik denk dat zulks inderdaad de bedoeling is van een aantal commissieleden. Ik heb vandaag wel een aantal andere leden het welles-nietes-spelletje, dat al maanden aan de gang is, nog eens horen overdoen. Elkeen moet maar zijn keuze maken. In elk geval draagt het rapport voldoende elementen aan om een verder uitspitten van deze problematiek mogelijk te maken. Ik wil dus hulde brengen aan de voorzitter en de leden van de commissie en aan degenen die hen hebben bijgestaan voor het geleverde werk. Ik wil in het bijzonder collega Marcel Colla bedanken en feliciteren met zijn laatste toespraak. De eerste

certain cas, nous n'avons pas su déterminer, sur la base des informations dont nous disposons, les éléments permettant d'incriminer certaines personnes ou certaines entreprises. C'est pour cette raison que la décision du Conseil de Sécurité visant à prolonger le mandat du panel des experts et à permettre à chacun de pouvoir s'exprimer est essentielle, mais il est trop tôt pour affirmer que le rapport des experts des Nations unies contient certaines contrevérités. Nous n'en savons pas grand-chose. Nous sommes dans une sorte de procédure judiciaire. Des accusations ont été portées. Il existe certes une présomption d'innocence. Je voudrais cependant m'assurer que les problèmes qui ont été soulignés seront traités sérieusement. La Belgique devra continuer à analyser ces problèmes. J'espère qu'à l'avenir, nous pourrions continuer à soutenir l'effort des Nations unies dans la région du Congo.

Mme Annemie Neyts-Uyttebroeck, ministre, adjointe au ministre des Affaires étrangères, et chargée de l'Agriculture. – *Si vous le permettez, je voudrais répliquer ou du moins exprimer la réaction du gouvernement à propos de l'important rapport duquel nous sommes saisis.*

Ce gouvernement-ci, plus que beaucoup de ses prédécesseurs, s'est préoccupé de très près et de façon constante de la situation qui règne dans la région des Grands Lacs et, particulièrement, au Congo, au Rwanda et au Burundi.

Vous connaissez les efforts consentis par le ministre des Affaires étrangères, le premier ministre, par le secrétaire d'État à la Coopération au développement et par moi-même, et par bien d'autres encore, pour essayer de mettre fin au cycle de la violence qui cause tant de détresse humaine en Afrique centrale et qui, en outre, et c'est tout aussi grave dans la longue durée, empêche le développement durable en Afrique pour employer un qualificatif à la mode.

Tant que dure l'instabilité au cœur de ce grand continent, il n'y aura pas de véritable développement. En novembre 2000, à la fin de la période de leadership du président Laurent-Désiré Kabila, j'ai effectué la tournée de toutes les capitales centrafricaines afin de mesurer à ce moment-là où en était le processus de paix dit de Lusaka.

J'ai pu, à cette occasion, développer une certaine familiarité personnelle avec la région. En plus, depuis l'été dernier, je suis chargée du suivi du dossier de la lutte contre le commerce des diamants, important au niveau des conflits et de la mise en place du processus de Kimberley, mais aussi du suivi de toute la question de l'exploitation légale ou illégale des ressources de la région des Grands Lacs.

Nous disposons maintenant d'un document de travail important. Il n'est pas complètement finalisé mais il offre suffisamment de pistes pour poursuivre un travail fructueux, si telle est l'intention. Je pense que c'est effectivement le but d'un certain nombre de commissaires même si aujourd'hui, d'autres se sont montrés une fois encore hésitants. À chacun de faire son choix. En tout cas, le rapport contient suffisamment d'éléments pour permettre de creuser davantage cette problématique. Je tiens donc à rendre hommage au président et aux membres de la commission ainsi qu'à ceux qui les ont assistés dans le travail effectué. Je veux remercier particulièrement Marcel Colla pour sa contribution au débat et le féliciter à l'occasion de sa

toespraak van een parlamentslid noemt men een maidenspeech. We zullen er eens over moeten nadenken hoe we een laatste toespraak noemen. Zijn bijdrage tot dit debat was in elk geval de moeite waard en ik wil hem daarvoor bedanken.

Wat heeft de regering concreet gedaan in verband met deze problematiek, behalve ervoor gezorgd dat het dossier Subsaharaans Afrika en Centraal-Afrika in het algemeen, en de dossiers Congo, Rwanda en Burundi in het bijzonder, op de Europese en mondiale agenda's zouden komen? Zij heeft eerst en vooral twee task forces opgericht, één over de uitbating van de rijkdommen van de regio van de Grote Meren en één over de diamant.

De regering heeft ook de werkzaamheden van de verschillende sanctiecomités van de VN zorgvuldig opgevolgd. Ik ben daarvoor onder meer in november 2002 naar New York geweest om daar gesprekken te hebben met de voorzitters van al die comités, namelijk de comités Liberia, Sierra Leone, UNITA en het comité tegen de illegale uitbuiting van de natuurlijke rijkdommen van Congo.

Er is tijdens dit debat meermaals op gewezen dat er in de opeenvolgende interim-rapporten en het eindrapport van het laatste VN-panel, het Kassem-panel, meer dan eens personen en bedrijven worden genoemd, ofwel in de tekst ofwel in de bijlagen, die in latere versies niet meer terugkomen, omdat men tot de bevinding was gekomen dat de aantijgingen niet hard konden worden gemaakt of onjuist waren.

Ik ben naar New York gegaan met een dubbele doelstelling. Ten eerste wilde ik aan de verschillende panels uitleggen, en in het bijzonder aan het 'Congo-panel', wat de Belgische regering terzake reeds heeft gedaan. Ten tweede wilde ik hen wijzen op het belang van het respect voor de rechten van de verdediging. Het is onthutsend dat in een rechtssysteem als het onze de verdediging van de verdachten van de allerergste misdaden terecht wordt gewaarborgd, terwijl men blijkbaar niet hetzelfde wil doen voor bedrijven. Dat is merkwaardig.

Mevrouw de Bethune stelde tot slot vast dat er grote misbruiken zijn in Congo en bracht sommige bedrijven daarmee in verband. Dat houdt een veroordeling in.

Mevrouw Sabine de Bethune (CD&V). – Neen, dat is niet waar.

Mevrouw Annemie Neyts-Uyttebroeck, minister, toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken, en belast met Landbouw. – Toch wel. Ik herhaal dus dat ik in New York twee zaken ben gaan doen. Ik ben de actie van de Belgische regering gaan toelichten waarbij ik verwezen heb naar de actie van de Belgische regering, naar onze task forces, naar de inspanningen van de Hoge Raad voor Diamant voor een zo 'proper' mogelijke handel en naar onze medewerking aan het Kimberleyproces. Eind november heb ik ook een seminarie later organiseren over de vraag welke economische activiteiten nog kunnen worden toegelaten in conflictgebieden. Fundamenteel gaat het daarover. Buiten Centraal-Afrika zijn er in de wereld helaas nog heel wat conflictgebieden waar miljoenen mensen leven. Hoe kunnen mensen daar overleven als elke economische activiteit die daar wordt ontwikkeld als illegaal wordt bestempeld? Ik mag erop wijzen dat het panel over de exploitatie van de natuurlijke rijkdommen in Congo, nooit gedefinieerd heeft

dernière intervention.

En quoi a consisté l'action concrète du gouvernement à l'égard de cette problématique, outre le fait d'avoir veillé à faire inscrire à l'agenda européen et mondial le dossier de l'Afrique subsaharienne et de l'Afrique centrale, en général, ainsi que les dossiers du Congo, du Rwanda et du Burundi, en particulier ? Le gouvernement a d'abord et surtout créé deux task forces, l'une au sujet de l'exploitation des richesses dans la région des Grands Lacs et l'autre au sujet du diamant.

Le gouvernement a également suivi avec attention les activités de différents comités de sanction des Nations unies. Je me suis rendue à New York en novembre 2002 pour y avoir des entretiens avec les présidents de ces comités, à savoir les comités Liberia, Sierra Leone, UNITA et le comité étudiant l'exploitation illégale des richesses naturelles du Congo.

Au cours de ce débat, on a souligné plusieurs fois que les rapports intermédiaires successifs et le rapport final du panel des Nations unies, le panel Kassem, citaient à plusieurs reprises soit dans le corps du texte, soit dans les annexes, des personnes et des entreprises qui, ultérieurement, n'étaient plus mentionnées parce que l'on était arrivé à la constatation que les accusations ne pouvaient être prouvées ou étaient inexactes.

Je me suis rendue à New York avec un double objectif. Premièrement, je voulais expliquer aux différents panels, en particulier au panel Congo, l'action déjà menée en la matière par le gouvernement belge. Deuxièmement, je voulais attirer leur attention sur l'importance du respect des droits de la défense. Il est affolant de constater que dans un système de droit comme le nôtre, la défense de ceux qui sont suspectés des crimes les plus graves soit garantie, mais que l'on ne semble pas vouloir faire de même pour les entreprises.

En conclusion, Mme de Bethune a constaté qu'il y avait de gros abus au Congo et que certaines sociétés étaient impliquées. Cela équivaut à une condamnation.

Mme Sabine de Bethune (CD&V). – Non, ce n'est pas vrai.

Mme Annemie Neyts-Uyttebroeck, ministre, adjointe au ministre des Affaires étrangères, et chargée de l'Agriculture. – Si. J'ai fait deux choses à New York. Je suis allée expliquer l'action du gouvernement belge en faisant référence à nos task forces, aux efforts du Conseil supérieur du diamant pour un commerce aussi « propre » que possible et à notre collaboration au processus de Kimberley. Fin novembre, j'ai également fait organiser un séminaire sur la question de savoir quelles activités peuvent encore être autorisées dans les régions de conflit. En dehors de l'Afrique centrale, il y a hélas encore beaucoup de zones de conflit dans le monde, où vivent des millions de personnes. Comment les gens peuvent-ils survivre si toute activité économique qui y est développée est qualifiée d'illégale ? Je souligne que le panel sur l'exploitation des richesses naturelles du Congo n'a jamais défini ce qui est illégal. C'est très ennuyeux lorsque des sanctions sont par la suite demandées contre certaines

wat illegaal is. Dat is natuurlijk zeer vervelend wanneer daarna om sancties wordt gevraagd tegen personen en dat is ook vervelend voor het verdere debat.

Daarnaast vermeld ik ook de OESO-richtlijnen voor gedragingen van multinationals. De eerste richtlijnen dateren van 1978. Ze werden aangevuld in 1998. De naleving ervan is echter vrijwillig. Dat was overigens de voorwaarde om eensgezindheid te krijgen binnen de OESO. Het is dan ook niet zonder risico dat die richtlijnen in het verslag van het VN-panel Kassem plots tot norm worden verheven. Een aantal OESO-landen zouden wel eens de neiging kunnen hebben ze op te zeggen en dan staan we nog verder af van het doel dan vandaag.

Nadat we de interim-rapporten van het VN-panel hebben gelezen, heb ik onze permanente vertegenwoordiger bij de OESO in Parijs verzocht de OESO-werkgroep die zich bezighoudt met de bestrijding van corruptie, te vragen of ze die richtlijnen zouden willen actualiseren in het licht van de economische activiteiten in conflictzones. Gedeeltelijk als gevolg van de onduidelijkheid over die richtlijnen wil nauwelijks nog iemand in Congo gaan investeren, zelfs in gebieden waar relatieve vrede heerst.

Anderzijds blijf ik bekommerd om de rechten van de verdediging. Ik heb de leden van het panel, die ik allemaal heb gezien, erop gewezen dat die rechten in acht moeten worden genomen. Dat was ook de teneur van het open debat dat volgde op de voorstelling van rapport van het Kassem-panel aan de Veiligheidsraad.

De Veiligheidsraad heeft een nieuwe resolutie aangenomen die daar overigens op ingaat. De termijn van het Kassem-panel werd tot juli verlengd. Ambassadeur Kassem heeft nu al duidelijk gemaakt dat hij nog meer tijd nodig heeft. Het panel schijnt nu de organisatie van hoorzittingen met bedrijven door te schuiven naar de OESO en de genoemde lidstaten. Dat zou kunnen getuigen van onwil om er zelf voor te zorgen dat de rechten van de verdediging in acht worden genomen.

De heer Dallemagne gaf uiting aan zijn ongerustheid over een al te kritische houding tegenover het VN-sanctiesysteem en de VN-panelen. De bespreking van het rapport-Kassem in de Veiligheidsraad is niet gemakkelijk verlopen. Een van de vijf permanente leden wilde het rapport begraven. Als de panelen niet voorzichtig te werk gaan, zou het wel eens kunnen dat het hele mechanisme buiten werking wordt gesteld of het nog moeilijker wordt dergelijke panelen in de toekomst samen te stellen. Als we voorzichtig durven te opperen dat er bij de keuze van de experts wat meer zorgvuldigheid aan de dag moet worden gelegd en ze wellicht beter gescreend moeten worden, dan is dat met hetzelfde doel. Het Kassem-panel staat overigens bloot aan juridische acties op basis van de Amerikaanse wetgeving omdat het de rechten van de verdediging met voeten treedt.

Misschien wek ik hiermee de indruk op de boodschapper te schieten omdat de boodschap me niet bevalt. Dat is zeker niet waar. Ik vind alleen dat men niet goed bezig is. De fundamentele vraag is onder welke voorwaarden economische activiteiten in conflictzones niet alleen ethisch – want dat moet elkeen voor zichzelf uitmaken – maar vooral wettelijk toelaatbaar zijn en met eerbied voor het internationale recht kunnen plaatshebben. Het gaat om een problematiek die nog

personnes et c'est également gênant pour la suite du débat.

Il y a également les directives OCDE pour le comportement des multinationales. Les premières directives datent de 1978. Elles ont été complétées en 1998. Leur respect est cependant volontaire, ce qui fut d'ailleurs la condition pour obtenir l'unanimité au sein de l'OCDE. Ce n'est pas sans risque que, dans le rapport du panel Kassem des Nations unies, ces directives sont tout à coup considérées comme des normes. Un certain nombre de pays OCDE pourraient avoir tendance à les dénoncer et nous serions dans ce cas encore plus loin du but qu'aujourd'hui.

Après avoir lu les rapports intermédiaires du panel des Nations unies, j'ai invité notre représentant permanent à l'OCDE à Paris à demander au groupe de travail de l'OCDE chargé de la lutte contre la corruption s'il voulait actualiser ces directives à la lumière des activités économiques dans les zones de conflit. En raison du manque de précision de ces directives, peu de personnes veulent encore aller investir au Congo, y compris dans les régions où règne une paix relative.

Par ailleurs, je suis préoccupée par les droits de la défense. J'ai indiqué aux membres du panel, que j'ai tous rencontrés, que ces droits devaient être pris en compte. C'était également le contenu du débat ouvert qui a suivi la présentation du rapport de la commission Kassem au Conseil de sécurité.

Le Conseil de sécurité a adopté une nouvelle résolution. Le délai de la commission a été prorogé jusqu'au mois de juillet. L'ambassadeur Kassem a d'ores et déjà annoncé qu'il aurait besoin de plus de temps. Le panel semble maintenant faire prendre en charge l'organisation des auditions des entreprises par l'OCDE et les États membres cités. Cela pourrait témoigner d'une absence de volonté de faire prendre les droits de la défense en considération.

M. Dallemagne a fait part de son inquiétude face à l'attitude trop critique à l'égard du système de sanctions et des panels des Nations unies. L'examen du rapport Kassem par le Conseil de sécurité ne s'est pas déroulé sans problèmes. Un des cinq membres permanents, a voulu enterrer le rapport. Si les panels n'agissent pas avec prudence, le mécanisme pourrait ne plus fonctionner ou, à l'avenir, ce pourrait être plus difficile encore de composer des panels. Si nous suggérons prudemment d'accorder plus d'attention au choix des experts et de tenir davantage compte de leurs antécédents, c'est pour la même raison. Le panel Kassem s'expose à des actions juridiques entreprises sur la base de la législation américaine parce qu'il ne respecte pas les droits de la défense.

Je donne peut-être l'impression de tirer sur le messenger parce que le message ne me plaît pas. C'est faux. J'estime simplement que l'on ne travaille pas bien. La question fondamentale est de savoir sous quelles conditions on peut autoriser des activités économiques dans des zones de conflit, non seulement d'un point de vue éthique – car il appartient à chacun d'en décider – mais aussi et surtout d'un point de vue légal et dans le respect du droit international. Cette problématique n'est pas près de disparaître, et nous devons mener une réflexion à ce sujet le plus rapidement possible.

niet zo gauw uit de wereld zal verdwijnen en waarover we ons dan ook dringend moeten beraden.

Tot zover mijn bedenkingen bij het debat over dit belangrijke verslag.

Het verslag beantwoordt niet alle vragen, maar het is het begin van een zeer veelbelovende reflectie. Het zorgt ervoor dat er bij de volgende regeringsonderhandelingen – welke partijen ook aan tafel mogen zitten – heel wat zal moeten worden gepraat over buitenlands en Afrikaans beleid.

– De bespreking is gesloten.

Verslag van de parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek naar de legale en illegale exploitatie van en de handel in natuurlijke rijkdommen in de regio van de Grote Meren, in het licht van de huidige conflictsituatie en de betrokkenheid van België daarbij (Stuk 2-942)

De voorzitter. – De heren Geens, Colla, Morael, Maertens en Dallemagne en mevrouw Laloy hebben een motie ingediend die luidt:

“De Senaat,

Na kennisneming van het verslag van de Parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek naar de legale en illegale exploitatie van en de handel in natuurlijke rijkdommen in de regio van de Grote Meren, in het licht van de huidige conflictsituatie en de betrokkenheid van België daarbij,

Na kennisneming van de vaststellingen en aanbevelingen, opgenomen in het verslag,

Overwegende dat het dringend noodzakelijk is deze aanbevelingen op korte termijn uit te voeren, teneinde de vrede in het gebied der Grote Meren te bevorderen,

Verzoekt de Regering binnen de kortst mogelijke termijn de besluiten te bestuderen en daaruit de nodige o.m. wetgevende initiatieven te nemen.”

De heer Dallemagne heeft een motie ingediend die luidt:

“De Senaat,

Heeft kennis genomen van het verslag en spreekt de wens uit dat ook met de volgende elementen rekening wordt gehouden:

1. Structurele samenwerking van Staat tot Staat mag niet worden aangegaan met een Staat die een derde land militair bezet of die er de natuurlijke rijkdommen plundert.

2. Bepaalde Belgische ondernemingen hebben de humanitaire situatie in de DRK verergerd via de fiscaliteit, betaling van bijdragen en belastingen of een partnerschap met bij de oorlog betrokken ondernemingen.

3. De Commissie vraagt de Regering:

– de Belgische ondernemingen een moratorium op te leggen met betrekking tot de aankoop, het transport, de behandeling en het gebruik van coltan afkomstig uit het oosten van de DRK zolang in Kinshasa geen overgangsregering is geïnstalleerd;

– de Europese Unie en de Verenigde Naties voor te stellen

Telles sont les réflexions que je voulais émettre à l'issue du débat relatif à cet important rapport.

Ce dernier n'apporte pas toutes les réponses mais il amorce une réflexion extrêmement prometteuse. Il y aura du pain sur la planche lors des négociations gouvernementales – quels que soient les participants – notamment en matière de politique étrangère et de politique africaine.

– La discussion est close.

Rapport de la commission d'enquête parlementaire chargée d'enquêter sur l'exploitation et le commerce légaux et illégaux de richesses naturelles dans la région des Grands Lacs au vu de la situation conflictuelle actuelle et de l'implication de la Belgique (Doc. 2-942)

M. le président. – MM. Geens, Colla, Morael, Maertens et Dallemagne et Mme Laloy ont déposé une motion ainsi libellée :

« Le Sénat,

Après avoir pris connaissance du rapport de la commission d'enquête parlementaire chargée d'enquêter sur l'exploitation et le commerce légaux et illégaux de richesses naturelles dans la région des Grands Lacs au vu de la situation conflictuelle actuelle et de l'implication de la Belgique,

Après avoir pris connaissance des constatations et recommandations contenues dans le rapport,

Considérant qu'il s'impose de mettre ces recommandations à exécution sans tarder, afin de promouvoir la paix dans la région des Grands Lacs,

Invite le gouvernement à en étudier les conclusions dans le délai le plus bref possible et à prendre, en conséquence, les initiatives voulues, notamment sur le plan législatif. »

M. Dallemagne a déposé une motion ainsi libellée :

« Le Sénat,

Ayant pris connaissance du rapport, souhaite que les éléments suivants soient aussi pris en considération :

1. Aucune coopération structurelle d'État à État ne doit être entreprise avec un État qui occupe militairement un pays tiers ou qui s'y adonne au pillage des ressources naturelles.

2. Certaines entreprises belges ont aggravé la situation humanitaire en RDC, par le biais de la fiscalité, le paiement de redevances et de taxes, le partenariat avec des entreprises liées à la guerre.

3. La Commission demande au gouvernement :

– d'imposer aux entreprises belges un moratoire sur l'achat, le transport, le traitement et l'utilisation du coltan en provenance de l'Est de la RDC tant qu'un gouvernement de transition n'a pas été mis en place à Kinshasa ;

– de proposer à l'Union Européenne et aux Nations Unies

dezelfde maatregelen te nemen;

- het TIC en de ondernemingen aan te zetten om daarover duidelijke en openbare richtlijnen goed te keuren.

4. De Democratische Republiek Kongo wordt als 'off cover' beschouwd door de NDD; daardoor kan in principe geen enkele exportoperatie of investering naar of in dat land door de NDD worden gewaarborgd.

5. Toch biedt de NDD, – na een lange behandeling van het dossier waarbij de structuur van de operatie verregaand is gewijzigd –, drie verzekeringspolissen:

- in eerste instantie de polis met dossiernummer 70.431. Die polis verleent de verzekerde NBLI een dekking van 95% van het ondernemingsmaterieel;
- vervolgens de polis met dossiernummer 70.432. Die polis biedt de verzekerde, de NV. Belgolaise, een dekking voor de betalingen door GGF in het kader van het krediet dat aan die laatste onderneming is verleend. Het gaat om een dekking van 50% voor de commerciële risico's en 80% voor de politieke risico's. Die polis is afgesloten op 9 augustus 2000.
- ten slotte een derde polis met dossiernummer 70.433. Die polis dekt GFI als zij niet in staat is om het krediet van 22 miljoen USD terug te betalen aan de N.V. Belgolaise.

Die beslissingen verrassen:

- Zij zijn genomen ondanks voorafgaande negatieve verslagen, ondanks de bezwaren van een aantal leden van de raad van bestuur en de afkeuring van de staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking.
- Voor die dekkingen bestaat geen precedent sinds de DRK bij categorie 7 is ingedeeld en ze zijn uitzonderlijk voor een 'off cover'-land;
- Het ministerie van Financiën heeft de dekking van het commerciële risico geweigerd. Het is dan uiteindelijk toch aanvaard nadat de minister van Buitenlandse Zaken had ingegrepen.
- Er wordt een waarborg verleend aan de NBLI terwijl die reeds volledig is betaald voor haar prestaties.

6. Het Luiswishi-project

a. Het Luiswishi-project, dat bij de ondertekening ervan op 4 april 1997 evenwichtig mocht heten en sindsdien als een voorbeeld in zijn soort wordt voorgesteld, is diepgaand gewijzigd ten voordele van EGMF na de ondertekening van het protocolakkoord van 4 juni 2001, en dat terwijl George Forrest voorzitter was van zowel zijn groep als de raad van bestuur van Gécamines.

b. Tijdens zijn hoorzitting van 19 september 2002 heeft de heer George Forrest voor de Onderzoekscommissie van de Senaat verklaard dat 'tijdens zijn voorzitterschap geen enkele concessie toegekend is aan Groep Forrest en dat geen enkel contract van Groep Forrest gewijzigd werd'. Die bewering is onwaar aangezien het 'protocolakkoord nr. 486/10332/SG/GC/2001 van 4 juni 2001 tussen de GCM en de Entreprise Générale Malta Forrest in het kader van de ontwikkeling van het Luiswishi-project', ondertekend door

de prendre des mesures identiques ;

- d'encourager le TIC et les entreprises à adopter des directives claires et publiques à cet égard.

4. La République Démocratique du Congo est considérée « off cover » par l'OND ; à ce titre, aucune exportation ni aucun investissement vers ou dans ce pays ne peuvent en principe être garantis par l'OND.

5. Pourtant, l'OND accorde, – au terme d'un long traitement du dossier qui a vu la structure de l'opération profondément modifiée –, 3 polices d'assurance :

- d'une part, la police portant le numéro de dossier 70.431. Cette police accorde à l'assuré NBLI la couverture à concurrence de 95% du matériel d'entreprise ;
- ensuite la police portant le numéro de dossier 70.432. Celle-ci accorde à l'assurée, la S.A. Belgolaise, la couverture pour les paiements par GGF dans le cadre du crédit accordé à cette dernière société. Il s'agit de la couverture de 50% pour les risques commerciaux et 80% pour les risques politiques. La police fut souscrite le 9 août 2000.
- enfin une troisième police portant le numéro de dossier 70.433. Cette police couvre GFI si elle n'est pas en mesure de rembourser le crédit de 22 millions USD à la S.A. Belgolaise.

Ces décisions sont surprenantes :

- Elles ont été prises malgré les rapports préliminaires négatifs, les réticences de certains membres du Conseil d'Administration et la désapprobation du Secrétaire d'État à la Coopération.
- Elles sont sans précédent depuis que la RDC est en catégorie 7 et exceptionnelles dans un pays « off cover » ;
- La couverture du risque commercial avait été refusée par le Ministère des Finances. Elle a été acceptée suite à une intervention du Ministre des Affaires Étrangères.
- La garantie accordée à NBLI intervient alors que NBLI a déjà été entièrement payée par ses prestations.

6. Le projet Luiswishi

a. Le projet Luiswishi, équilibré au moment de sa signature le 4 avril 97, et présenté alors comme un modèle du genre, a été profondément remanié au bénéfice de EGMF suite à la signature du Protocole d'accord du 4 juin 2001 alors que George Forrest occupait la double présidence de son groupe et du Conseil d'Administration de la Gécamines.

b. Lors de son audition le 19 septembre 2002, M. George Forrest a affirmé à la Commission d'enquête sénatoriale que « durant [sa] présidence, aucune concession n'a été attribuée au Groupe Forrest et aucun contrat du Groupe Forrest n'a subi d'amendement ». Cette affirmation est contraire à la vérité puisque « le protocole d'accord n° 486/10332/SG/GC/2001 du 4 juin 2001 entre la GCM et l'Entreprise Générale Malta Forrest dans le cadre du développement du projet Luiswishi » signé entre autres par

onder anderen de gedelegeerd bestuurder van de EGMF en de bestuurder-directeur-generaal van Gécamines, het contract nr. 207/8304/97/SG/GC van april 1997 fundamenteel wijzigt. Op dat ogenblik en nog enkele weken daarna was G. Forrest voorzitter van beide partijen bij de overeenkomst.

c. Dat protocolakkoord voorziet met name in een overdracht van de mijnrechten naar een nieuwe onderneming, de overdracht van de *cascade-mill* en van de elektrische randapparatuur, en in de toekenning van de aan GCM verschuldigde royalty's aan openbare werken (uitgevoerd door EGMF). Het voorziet niet langer in de verhuizing van de concentrator van Kipushi naar de site van Luiswishi, in tegenstelling tot artikel 4 van het oorspronkelijke contract.

d. Die beslissingen brengen niet alleen het oorspronkelijke contract uit evenwicht maar brengen ook de toekomstige ontginning van de mijn van Kipushi in gevaar omdat momenteel mijnafval wordt opgeslagen op de mijnsite.

e. Het industrieel project voorzag in de verdeling van de winsten naar rata van 50% voor GCM en 50% voor EGMF. Volgens meerdere bronnen worden de inkomsten uit de verkoop van kobalt van Luiswishi in werkelijkheid verdeeld grotendeels ten koste van Gécamines wegens de verborgen interne marges, de geheime commissies en de toekenning van de inkomsten van GCM aan openbare werken uitgevoerd door EGMF.

f. De productie- en transportkosten, het relatief lage kobaltgehalte in uitgevoerde concentraten en de huidige kobaltkoers trekken in ruime mate een wissel op de rentabiliteit van het project. Officieel ligt het project vandaag stil om onderhoudsredenen. In werkelijkheid heeft OMG door de ernstige financiële moeilijkheden en het onderzoek van het Amerikaanse gerecht naar het bestaan van zijn activa, zijn aankopen van concentraat van Luiswishi stopgezet in afwachting van een heropleving van de wereldwijde vraag naar kobalt. Het monopolie van OMG dat weegt op de aankoop van concentraat van Luiswishi, bedreigt het industriële project.

g. De doelstelling van Gécamines om cash te genereren voor spoedeisende behoeften en het productieapparaat te vrijwaren of zelfs te herstellen, wordt niet beantwoord door het Luiswishi-project. De winst van Gécamines in het project was maar matig, sommige grote activa werden overgelaten en de Kipushi-mijn is in gevaar.

h. De beslissing van de Kongolese Staat om royalty's van het project, verhoogd met 20% van de omzet door het protocolakkoord van juni 2001, toe te kennen aan de 'Voirie et Reconstruction Nationale' heeft de belangen van de werknemers van Gécamines ernstig geschaad. De aldus met de hulp van EGMF verduisterde bedragen stemmen overeen met het bedrag aan onbetaalde lonen van de 24.000 werknemers van Gécamines en met het bedrag dat de DRK moet lenen van de Wereldbank om zijn herstructureringsplan voor het overheidsbedrijf te kunnen uitvoeren.

i. Het feitelijk monopolie van de Groupe Forrest in Katanga en diens uitstekende terreinkennis, in combinatie met een groot pragmatisme, heeft die bedrijven gigantische winsten

l'administrateur délégué de EGMF et l'administrateur directeur général de la Gécamines modifie et amende substantiellement le contrat n° 207/8304/97/SG/GC d'avril 1997. À ce moment là et pour quelques semaines encore G. Forrest assure la présidence des deux co-contractants.

c. Ce protocole d'accord prévoit notamment une cession des titres miniers à la nouvelle société, une cession du cascade-mill et de ses périphériques électriques, et l'affectation des Royalties dues à la GCM aux travaux publics (réalisés par EGMF). Il ne prévoit plus le déménagement du concentrateur de Kipushi vers le site de Luiswishi contrairement à l'article 4 du contrat initial.

d. Ces décisions, outre qu'elles déséquilibrent le contrat initial, mettent en danger l'exploitation future de la mine de Kipushi en raison de l'accumulation actuelle de déchets miniers sur le site de la mine.

e. Le projet industriel prévoyait une répartition des bénéfices à raison de 50% au profit de la GCM et de 50% au profit de EGMF. Selon plusieurs sources, la répartition réelle des revenus liés à la vente de cobalt de Luiswishi se ferait largement aux dépens de la Gécamines en raison de marges internes cachées, de commissions secrètes et de l'affectation des revenus de la GCM aux travaux publics réalisés par EGMF.

f. Les coûts de production et de transport, la relative pauvreté en cobalt des concentrés exportés et le cours actuel du cobalt handicapent lourdement la rentabilité du projet. Officiellement le projet est aujourd'hui à l'arrêt pour cause d'entretien. En réalité OMG, en proie à de graves difficultés financières et soumise à une enquête de la justice américaine sur la réalité de ses actifs, a gelé ses achats de concentré de Luiswishi attendant une reprise de la demande mondiale de cobalt. Le monopole d'OMG qui cadenasse les achats de concentré de Luiswishi menace ce projet industriel.

g. L'objectif de la Gécamines de générer du cash pour ses besoins impérieux et de préserver voire de restaurer l'outil de production n'a pas été rencontré par le projet Luiswishi. Les profits de la Gécamines dans ce projet ont été très faibles, certains de ses actifs majeurs ont été cédés et sa mine de Kipushi est en danger.

h. La décision par l'État congolais d'affecter les Royalties du projet, augmentées à 20% du chiffre d'affaires par le protocole d'accord de juin 2001, à la « Voirie et à la Reconstruction Nationale » a gravement nuit aux intérêts des travailleurs de la Gécamines. Les sommes ainsi détournées avec le concours de EGMF correspondent au montant des salaires impayés des 24.000 travailleurs de la Gécamines ainsi qu'au montant que la RDC doit emprunter à la Banque Mondiale pour mener à bien son plan de restructuration de l'entreprise d'État.

i. Au total, la situation de monopole de fait du Groupe Forrest au Katanga et son excellente connaissance du terrain, ainsi qu'un pragmatisme à toute épreuve ont permis

laten boeken ten koste van Gécamines en zijn werknemers. De vermeende banden van G. Forrest met wapen- of diamanthandelaars zijn niet komen vast te staan.

j. Momenteel onderzoekt de Wereldbank voor rekening van de Kongolese Staat alle contracten die Gécamines sedert 1996 met derden heeft gesloten. De resultaten van dat onderzoek worden binnen enkele weken verwacht. Het is bedoeld om oplossingen te vinden om de mijnactiviteit in Katanga schuldenvrij te maken, te herstructureren en opnieuw op te starten. Volgens de Wereldbank zal de Kongolese overheid heel wat contracten verbreken omdat zij eenzijdig voordelen toekennen.

7. De commissie betreurt dat zij niet werd betrokken bij de werkzaamheden van die Task Force en slechts laattijdig en onvolledig op de hoogte werd gebracht van de resultaten van de werkzaamheden.

8. Noch het traceersysteem dat de Hoge Raad voor Diamant heeft ingevoerd, noch het Kimberley-proces, kunnen momenteel voorkomen dat conflict- en smokkeldiamant op de internationale markt en met name op de Antwerpse markt terecht komen.

9. In Kinshasa heeft de commissie vastgesteld dat loten diamant die verstuurd werden naar Antwerpen, niet werden gefotografeerd, terwijl de Hoge Raad voor Diamant en de Belgische regering in de commissie het tegendeel bevestigden. Het huidige systeem kan diamantfraude niet voorkomen.

10. De commissie spreekt haar grote bezorgdheid uit over de dramatische evolutie van de oorlog in Ituri en de grote spanningen tussen Oeganda en Rwanda in die regio, die de bedoeling hebben de controle te verwerven over het goud, de diamant, het coltan en het hout in het gebied. De commissie vraagt de Belgische bedrijven dan ook die stoffen niet te ontginnen, te verkopen of te vervoeren zolang de overgangsregering als bepaald in de akkoorden van Pretoria niet is geïnstalleerd en de territoriale integriteit niet is hersteld.

11. De commissie bevestigt dat de Belgische bedrijven die betrokken waren bij de ontginning, de commercialisering of de verwerking van natuurlijke en mijnrijdommen van de DRK al dan niet opzettelijk hebben bijgedragen aan de financiering of de verergering van de gevechten en het geweld dat aan de basis lag van een menselijke tragedie, waarbij 2 tot 3 miljoen Kongolese burgers het leven hebben gelaten."

– Over deze moties wordt later gestemd.

Voorstel van resolutie betreffende het adieren van het Internationaal Strafhof inzake misdaden waarover het rechtsmacht heeft en die in de Democratische Republiek Kongo gepleegd werden (van de heer Georges Dallemagne, Stuk 2-1492)

– De stemming over de conclusie van de parlementaire onderzoekscommissie heeft later plaats.

De voorzitter. – De volgende vergadering vindt plaats woensdag 2 april 2003 om 14 uur.

à ses sociétés de réaliser des profits très substantiels aux dépens de la Gécamines et de ses travailleurs. Par contre les liens supposés de G. Forrest avec des trafiquants d'armes ou de diamants n'ont pas été établis.

j. La Banque Mondiale mène actuellement, pour le compte de l'État congolais, une mission d'étude de tous les contrats signés par la Gécamines avec des tiers depuis 1996. Cette étude dont les résultats sont attendus dans les prochaines semaines vise à trouver des solutions permettant de désendetter, restructurer et relancer l'activité minière au Katanga. Selon la BM, beaucoup de contrats seront dénoncés par les autorités congolaises parce que considérés comme léonins.

7. La commission regrette de ne pas avoir été associée aux travaux de cette Task Force, et de n'avoir été informée que très tardivement et très incomplètement des résultats de ces travaux.

8. Ni le système de traçabilité mis en place par le Haut Conseil du Diamant, ni le processus de Kimberley ne sont pour l'instant capables d'éviter que du diamant de guerre et du diamant de contrebande ne se retrouvent sur le marché international et notamment sur le marché anversois.

9. À Kinshasa, la commission a constaté que les lots de diamants envoyés à Anvers n'étaient pas photographiés contrairement à ce qui nous avait été affirmé en commission par le Haut Conseil du Diamant ainsi que par le gouvernement belge. Le système actuel n'est pas de nature à éviter la fraude de diamant.

10. Particulièrement inquiète de l'évolution dramatique de la guerre dans l'Ituri et des tensions très vives entre l'Ouganda et le Rwanda dans cette région, qui ont pour objet le contrôle de l'or, du diamant, du coltan et du bois dans la région, la commission demande aux entreprises belges de s'abstenir d'exploiter, commercialiser ou transporter ces ressources tant que le gouvernement de transition prévu par les accords de Pretoria n'a pas été mis en place et l'intégrité territoriale restaurée.

11. La commission confirme que des entreprises belges impliquées dans l'exploitation, la commercialisation ou la transformation de ressources naturelles et minières de la République Démocratique du Congo ont contribué volontairement ou involontairement au financement ou à l'aggravation des combats et des violences à l'origine d'une tragédie humaine qui a emporté 2 à 3 millions de civils congolais. »

– Le vote sur ces motions aura lieu ultérieurement.

Proposition de résolution relative à la saisine de la Cour pénale internationale pour les crimes relevant de sa compétence commis en République démocratique du Congo (de M. Georges Dallemagne, Doc. 2-1492)

– Il sera procédé ultérieurement au vote sur les conclusions de la commission d'enquête parlementaire.

M. le président. – La prochaine séance aura lieu le mercredi 2 avril 2003 à 14 h.

(De vergadering wordt gesloten om 18.35 uur.)

Berichten van verhindering

Afwezig met bericht van verhindering: de heer Steverlynck, om familiale redenen.

– **Voor kennisgeving aangenomen.**

(La séance est levée à 18 h 35.)

Excusés

M. Steverlynck, pour raisons familiales, demande d'excuser son absence à la présente séance.

– **Pris pour information.**